

טבריה
TIBERIAS

שולם PP

6933

ארץ הכינרת

גיליון מס' 26 | תשרי תש"פ אוקטובר 2019
ביטאון רשות ניקוז ונחלים כינרת - בשיתוף איגוד ערים כינרת

גיליון סתיו

בואו להיות אושפיזין על המים

מספר
המקומות
מוגבל

סדובסקי, ברלין

16.10 (י"ז תשרי) יום ד' - סיור בין ערביים מחוף חוקוק לבית יגאל אלון בגינוסר

נצא לטייל לפני השקיעה במסלול קצר ונעים מחוף חוקוק אל קיבוץ גינוסר. נמשיך בשביל סובב כינרת דרך חורשה יפייפיה ונכיר את אגף הדיג של משרד החקלאות. נחצה את נחל עמוד (לא נרטבים) ונהנה מנוף הכינרת המרהיב. בתום הסיור נבקר בבית יגאל אלון (בליווי הדרכה).
יציאה: 16:00 מהחנייה של בית יגאל אלון ליד מלון ינוף גינוסר (משם הקפצה לתחילת המסלול). דרגת קושי: קלה. המסלול לא מותאם לעגלות.
ציוד: נעלים סגורות, כובע ומים. עלות: ללא עלות.

17.10 (י"ח תשרי) יום ה' - סבך הגיונגל המסתורי ובית גבריאל

נתחיל את טיולנו במסלול הליכה מוצל בסבך הקנה והסוף בקטע שבין קיבוץ האון למעגן. נצפה על הכינרת ועל אתרים היסטוריים שבסביבה ולסיום נגיע למרכז התרבות בית גבריאל ונשמע הדרכה מקומית על המקום. יציאה: 16:00 מהחנייה של בית גבריאל (משם הקפצה לתחילת המסלול).
דרגת קושי: למיטיבי לכת (תיתכן הליכה בבוץ). המסלול לא מותאם לעגלות. ציוד: נעלים סגורות, כובע ומים. עלות: ללא עלות.

16-18.10 הפלגות במעבדה השטה

באו לסיור ייחודי במעבדה השטה - לחקור איתנו את הכינרת, לצפות דרך מיקרוסקופ ביצורי מים זעירים לבחון את קרקעית האגם, ללמוד על מבנה הדג ולהתרשם מעופות המים. מפגש: 11:30 בנמל עין גב. ההפלגה תצא ב-12:00 בדיוק. יש להגיע למקום 20 דקי לפני הזמן לצורך רכישת כרטיסים והתארגנות. עלות: 30 ש"ח (לכל אדם מעל גיל 3).

יש להירשם מראש באתר האינטרנט
kineret.org.il

סיחוונית התשבץ, צילום: יעל סלע

כתבות

14 יחידת האגם במשטרת ישראל

/ ורד לוי, תקשורות

19 לא נותן לבירוקטיות לעצור אותי - ראיון

אישי עם חיים רוקח, ראש המוא"ז גולן

/ יעל שביט ועדי עצמון, תקשורות

24 כשצרכים אקולוגיים פוגשים צרכים

תיירותיים בכינרת, האם הם יכולים

להתקיים בצוותא?

/ איל אופיר, תמר זהרי, דויד קמניגס, גדעון גל,

פיראס תלחמי, דפנה עמר, דנה בכר, עמית דולב

ואביטל גזית

40 מגידוליה - גילויים חדשים בכפר עתיק

בגולן / מיכאל אזבנד

46 תקרית אל חמה - הסיפור שלא סופר

/ ימיני מנחם

מדורים

4 מעת לעט / צביקה סלוצקי

5 הכל זורם

28 סיפורים מהשטח, חגי לוי - חוק וסדר

בכינרת / יעל שביט, תקשורות

30 חינוך וקהילה

• מחשבות על שריפה וכוחה של הבריאה / נטלי זאבי

• מפתחים זיקה לנחל גם מלב הכפר / נטלי זאבי

• שעת ניקיון בגליל העליון / ענת ניסים

• נוער חיספין למען הקהילה והטבע / אביה חן

37 לגעת בטבע לגעת ברוח

• שביל סובב כינרת מהאון לגבעת המכללה במעגן

/ דניאל וקנין

• להגן על החוחיות / נעמה מנספלד

• הקיץ הישראלי - זה עובר

מיומנו של חובב טבע / עידן בן שלום

51 הפסקת קפה ויחידת הגיליון

ארץ הכינרת

ביטאון רשות ניקוז ונחלים כינרת
בשיתוף איגוד ערים כינרת

עורכת ראשית ומפיקה בפועל: יעל סלע

עריכה לשונית: חגית שני

מו"ל: רשות ניקוז ונחלים כינרת. כל הזכויות שמורות

השער: הכינרת צילום: מיכאל שמידט

לתגובות: 04-8591908, yael@lakekineret.co.il

המערכת אינה אחראית על תוכן המודעות.

עיצוב גרפי והדפסה: דפוס כינרת טבריה 04-6797777

תחילתה של כל שנה חדשה מאפשרת לנו התבוננות פנימה והחוצה

תם השרב הגדול ופנינו אל חגי תשרי המסמלים
עבורנו, העובדים לחופי הכינרת, את שלב המעבר
והישורת האחרונה של עונת הרחצה והגעת הסתיו.

ניתן לסכם, כי היה זה קיץ טוב ומוצלח מאוד בחופי איגוד ערים כינרת. מטרתנו להשבת המשפחות אל החופים השקטים הושגה בהצלחה גדולה והתוספת הנפלאה היתה התפאורה המושלמת של מפלס גבוה וכינרת מלאה. רצועות החוף החשופות, מחמש השנים האחרונות, נעלמו והתמלאו במי האגם, ממי המשקעים הברוכים מהחורף שעבר, מהנחלים שזרמו אליו ומהשלגים שהפשירו בחרמון.

הכלת השקט בכל חופי איגוד ערים כינרת, פרישת מצלמות האבטחה, תגבור פיקוח ושמירה בשיתוף משטרת ישראל ויחידת המתנדבים והמסבירנים, הובילה לצמצום משמעותי מאוד במספר אירועי האלימות והוונדליזם בחופים, להגברת תחושת הביטחון לנופשים ולילדיהם ולשמירה על ניקיון ורחצה אחראית יותר בכינרת. זאת, במקביל לגידול במספר המשפחות שבחרו לנופש בכינרת.

תחילתה של כל שנה חדשה מאפשרת לנו התבוננות פנימה והחוצה, לבדיקת הדברים שנעשו בשנה האחרונה ולחישוב התוואי החדש לשנה שתבוא, עם הפקת לקחים, קביעת יעדים חדשים ומבחינתי גם לעצור לרגע, טרום תחילת השנה החדשה ולהגיד תודה, לעודד ולטפוח לשותפינו על השכם, על מה שהשגנו בשנה החולפת. ברצוני להודות לתמיכת השותפים שלנו לחזון - משרדי הממשלה ובעיקר משרד הפנים והמשרד לביטחון פנים, לראשי הרשויות באזור, למשטרת ישראל, לארגונים הירוקים ולכל תושבי הצפון שהאמינו בחזון וקיבלו את השינויים האינטנסיביים, בברכה והכלה. כך יכולנו לפעול לטובת איכות הנופש של כל אזרח במדינה. בשנה שתבוא עלינו לטובה, נמשיך בחשיבה ובניית תוכניות המשכיות לשדרוג חווית הנופש והביילוי של הציבור בכינרת, שיובילו את האגם עוד צעד נוסף קדימה.

ברצוני להודות לכל עובדי רשות הכינרת על הסיוע בהצלחת מהפכת החופים השקטים, השמירה על בטחון הנופשים, מיגור האלימות, שדרוג וטיפוח חופי הכינרת והחשוב מכל - האחריות הגדולה של כל אחד ואחד בתפקידו ברשות הכינרת, כי רק יחד נצליח להמשיך ולהוביל מהפכות ופרויקטים גדולים מסוג זה לשינוי פני המציאות בחופי הכינרת, להווה ולעתיד לבוא בשנים הבאות.

אני בהחלט מאמין שמחשבה יוצרת מציאות במידה שהיא מניעה לפעולה, ואנו נמשיך, נפעל ונחתור כל הזמן קדימה. יחד.

בגיליון הנוכחי - דבר יו"ר רשות הכינרת מוטי דותן; ראיון על יחידת אגם כינרת השייכת למשטרת טבריה עם רפ"ק איציק כוגן מפקד היחידה, רס"ב דן רשף מש"ק תיירות וגיא שלמה מפקד שיטור רגלי; שאלת הצמחייה בכינרת מאת ד"ר איל אופיר ושותפיו למחקר; ראיון אישי עם חיים רוקח - ראש מועצה אזורית גולן; פנחס גרין על מפלס הכינרת; ראיון עם חגי לוי - מנהל יחידת הפיקוח והאכיפה על שינוי המציאות בחופי הכינרת; אושרי ילוז על ציר המעיינות משרונה למעין תרפ"ו ביבנאל; דנה בכר על סיום מעגל סוסיתא-עין גב; נעמה מנספלד מרשות הטבע והגנים על ציד חוחיות; ראיון עם צוות המסבירנים על חשיבות ההסברה לנופשים לשמירה על ניקיון החופים והמים בכינרת; דניאל וקנין על שביל סובב כינרת ומצפה ארבל ועוד.

"יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ, יֵאָר ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וְיַחְנֶךָ, יֵשָׂא ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וְיִשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם"
(ברכת כוהנים, במדבר פרק א' פסוקים כד'-כו')

שנה טובה ומועדים לשמחה,

צביקה סלוצקי
מנכ"ל רשות ניקוז כינרת

דבר היו"ר

קוראים וקוראות,

שלהי קיץ... והנה החלה לה שנה חדשה, מלאה בתקווה וציפייה, ואנו מייחלים לתחילת עונת הגשמים שירדו בברכה וישטפו את אבק הקיץ הלוחט.

עונת הרחצה כמעט ונסתיימה לה. עונה בה מאות אלפי ישראלים בחרו בכינרת פעם אחר פעם ופקדו את חופיה השקטים והמסודרים, עונה בה הצביעו תושבי המדינה ברגליהם והגיעו לנפוש בכינרת אחרת, כינרת ששינתה את פניה והפכה למקום נופש מועדף למשפחות. במשך כל הקיץ עמלו עובדי רשות הכינרת ועשו לילות כימים כדי להבטיח כי חווית הנופשים תהיה נפלאה, ושהסדר והניקיון בחופים יישמרו לאורך כל התקופה.

הנופשים שהגיעו לחופים וראו את השינוי העצום בתרבות הנופש הישראלי בכינרת, תרמו אף הם לתחושת השינוי ושמרו על כללי המקום; וכך למעשה, בכוחות משותפים של צוותי רשות הכינרת ונופשים מגויסים, עברנו קיץ ארוך אך מאוד מספק ומענג.

אני בטוח שגם בשנים הבאות נוכל להתגאות בשינוי שילך ויעמיק וישנה את פני הנופש בכינרת לעד.

ובימים אלו שבין ראש השנה ליום כיפור, ימי קודש, ימי חשבון נפש, ימי תקווה, אני מאחל לכל בית ישראל שנה טובה, שנה ברוכה בגשמים, שנה של פריחה בחקלאות ובתיירות, שנה בה נחלי אגן ההיקוות של הכינרת יזרמו בשצף קצף וימלאו את האגם המופלא שלנו ויאפשרו לטבע ולאדם חיים בריאים ומאושרים.

ולעובדי ועובדות רשות הכינרת ולמנכ"ל צביקה סלוצקי, אני רוצה להודות באופן אישי על המאמץ הגדול בקיץ האחרון, ולאחל לכם חגים שמחים ובילוי נעים בחיק משפחותיכם.

מוטי דותן

יו"ר רשות ניקוז ונחלים כינרת
יו"ר הרשות לשימור קרקע

מפלס הכינרת - קיץ 2019¹

הזמן חולף עובר לו ואנו נמצאים כבר לקראת סוף הקיץ. מפלס הכינרת ממשיך עדיין לרדת. אבל, קצב ירידת המפלס אינו גבוה, בזכות ספיקת הירדן ומקורותיו בכניסה לכינרת והשאיבה המינימלית מהכינרת למוביל הארצי.

פנחס גרין

משנה למנכ"ל רשות ניקוז ונחלים כינרת

כזכור, הכינרת התחילה את הקיץ במפלס גבוה יחסית לאחר חורף גשום מאוד (211.185- בתאריך 01.06.19)

וקידמה את פני הנופשים הרבים שהגיעו לשהות במחיצתה בהארת פנים. היום (10.09.19), עומד המפלס על 211.63-, ירידה של 44 ס"מ מהמפלס המרבי, 1.37 מ' מעל לקו האדום התחתון ו-2.83 מ' מתחת לקו האדום העליון.

המפלס ימשיך כמובן לרדת בשלושת החודשים הבאים, עד לתחילת הגשמים. הצפי של השרות ההידרולוגי ברשות המים למפלס המינימלי בסוף העונה (קיץ-סתיו) הנוכחית הוא סביב 212.47- (ב-01.12.19). דהיינו, כחצי מטר מעל לקו האדום התחתון. הפעם האחרונה שמפלס הכינרת המינימלי בסוף עונות הקיץ-סתיו לא חצה את הקו האדום התחתון כלפי מטה היתה בשנת 2014 כאשר מפלס המינימלי של הכינרת הגיע אז לרום 212.88-, 12 ס"מ מעל לקו האדום התחתון (בתאריך 15.11.2014).

זרימות הבסיס של הירדן ומקורותיו ממשיכים, כמובן, לרדת. אבל, הם עדיין גבוהות יחסית לזרימות שהיו בתקופה זו בקיץ שעבר. ספיקת הירדן בתחילת חודש ספטמבר היתה 6.5 מ"ק לשניה - פי 3.5 מהספיקה שהייתה באותו זמן בשנה שעברה. מצב דומה רואים גם בספיקת מעיינות הדן והבניאס.

תוספת המים לכינרת במהלך החורף האחרון גרמה, כזכור, גם לירידה בריכוז המליחות באגם. ריכוז הכלורידים בכינרת בסוף חודש מאי היה 282 מג"ל (לעומת 323 מג"ל בתחילת ינואר 2019 ו-270 מג"ל באוקטובר 2014). בתחילת אוגוסט נעצרה מגמת הירידה בריכוז המליחות והחלה אפילו עלייה מסויימת. בתחילת חודש ספטמבר עמד הריכוז על 288 מג"ל.

במהלך עונת הרחצה הנוכחית, החל מימי חופשת הפסח ועד לימים אלה, אנו עדים לעלייה בכמות הנופשים הפוקדים את חופי הכינרת. חלק מחופי הכינרת הציבוריים נסגרים ונפתחים לסירוגין לכניסת הנופשים בגלל תפוסה מירבית. מצב זה הוא כמובן תוצאה של אופן ניהול החופים הציבוריים, שמירת הניקיון בחופים, שמירה על חופים שקטים, עלות נמוכה של דמי החנייה, כניסה חופשית להולכי רגל ופעולות נוספות שגורמות לכך. אולם, אין ספק שעליית המפלס השנה תרמה תרומה נכבדה לעניין זה.

הקיץ הנוכחי התחיל עם מפלס כינרת גבוה ב-1.81 מ' מעל לקו האדום התחתון (-213.00) ובהתאם לתחזית הנ"ל נראה שמפלס הכינרת המינימלי בסוף הקיץ הנוכחי והסתיו שאחריו יישאר כחצי מטר מעל לקו האדום התחתון. זו היא נקודת פתיחה טובה לחורף עתיר משקעים נוסף בדומה לחורף האחרון.

עוד מעט נעמוד בפתחה של השנה החדשה, שנת תש"פ, וזו הזדמנות נוספת לאחל לעצמנו שתהא זו שנה פורייה וגשומה לפחות כמו השנה שעברה, מלבד האיחולים והברכות שנאחל לעצמנו בכל התחומים האחרים של חיינו בארץ הזו.

¹ מבוסס על נתוני השרות ההידרולוגי של רשות המים.

2 סוכת הצלה דגם ראשוני. חוף חלוקים 2012. צילום: רשות הכינרת

1 סוכת הצלה ישנה. צילום: רשות הכינרת

גלגולה של עמדה - משדרגים את עמדות ההצלה בחופי איגוד ערים כינרת

מאז הקמתו, פעל איגוד ערים כינרת רבות על מנת לספק שירותי הצלה איכותיים בחופי הכינרת שבאחריותו.

בימים שלפני הקמת האיגוד פעלו בחניוני הנופש של האיגוד שמונה חופים מוכרזים, שניים מהם מול מתחמי מלונות, שלא נתנו מענה לכלל הציבור הרחב אשר פקד את האזורים הציבוריים.

באותם זמנים ניתנו שירותי ההצלה באמצעות המפעילים אשר תפעלו את החופים. העדר פיקוח ואכיפה, כמו גם של תקציבים מתאימים, הביאו להידרדרות איכותם של שירותי ההצלה אשר סופקו שלא תוך עמידה בתקנים עפ"י חוק ומתוך עמדות הצלה מאולתרות ומוזנחות. עם הקמתו של האיגוד, החל תהליך בו המדינה, באמצעות האיגוד, נכנסה בפועל לתפעול החופים. תהליך זה, הביא בין היתר להעברת האחריות על מתן שירותי ההצלה לידי האיגוד, אשר גם תוקצב לכך בהתאם ממשרד האוצר ומשרד הפנים.

לאורך השנים, הוסיף האיגוד ששה חופים מוכרזים והיזי את ההכרזות, בתיאום עם משרד הפנים, למיקומים אשר ייתנו מענה מיטבי לרחצה בטוחה של נופשי הכינרת. כיום, קיימים למעשה מקטעים מוכרזים בכל חופי איגוד ערים כינרת, פרט לחניון שיזף-רוחם אשר פועל כחניון פתוח ללא תשלום וללא תשתיות נופש קולטות קהל כלשהן, פרט לשטח הטבעי והפתוח.

מדי שנה, מבצע האיגוד סקר סיכונים לחופי הרחצה שבאחריותו, פועל מול משרד הפנים במקרה הצורך ומצייד את עמדות ההצלה בכל ציוד ההצלה והעזרה הראשונה הנדרש עפ"י חוק. ההליך המבורך של תפיסת האחריות על מערך ההצלה על ידי האיגוד, כלל גם תכנון של עמדות הצלה חדשות וייחודיות לחופי האיגוד, אשר יעמדו בתקנות ויחליפו את העמדות המזנחות שהוצבו בחופים.

לאורך השנים מושקעת באגף מחשבה רבה ושעות רבות בשטח ובמשרד, כאשר את הצרכים התפעוליים מהשטח לעמדות ההצלה מציף אריה סגרון, מנהל מחלקת ניהול ותפעול חופים אשר גם נמצא בקשר מתמיד עם המצילים, ואת הצד התכנוני-הנדסי מקדם שלום רנד מהנדס האגף. מיקומו המשתנה של קו המים עקב העלייה והירידה של מפלס הכינרת, חייב את ניידותן של עמדות ההצלה בכינרת, ניידות שתאפשר את גרירתן אחורה, לעורף החוף, עם סיומו של הקיץ.

דנה בכר

מנהלת אגף מינהלת הכינרת

ההליך המבורך של תפיסת האחריות על מערך ההצלה על ידי האיגוד, כלל גם תכנון של עמדות הצלה חדשות וייחודיות לחופי האיגוד

מימין: 3 סוכת הצלה מאובזרת ומגודרת, כוללת אמצעים להורדת אופנוע ים. צילום: רשות הכינרת
4 משקיפים על כינרת מעמדת ההצלה החדשה בחוף אמנון, קיץ 2019. צילום: דורון סלוצקי

ומאיזך, קירובן אל קו המים מדי אביב ואף במהלך הקיץ עצמו. בנוסף, עקב הקושי בהוצאת היתרי בניה בסביבה החופית של הכינרת, במיוחד בתקופת הקמתו של האיגוד ובהעדר תוכניות סטטוטוריות מתאימות - מיקמנו את חדר המרפאה של החוף המוכרז בקומת הקרקע של העמדה הנגררת והניידת. עמדות ההצלה החדשות אשר בוצעו על ידי האיגוד הוצבו בחופים צינברי ושקמים ובהמשך בלבנון וחלוקים, בין השנים 2011 ו-2012.²

הצבתן של עמדות ראשונות אלה ובהמשך הקשר הישיר עם המצילים, חייבו ביצוע שיפורים תכופים בעמדות ההצלה על מנת להביא לפתרון בעיות שונות. מבנה הסוכה הוא קטן יחסית והשדרוגים לאורך השנים מבוצעים כולם באותו תא שטח קטן, תוך שיכלול מתמיד של האמצעים השונים, כגון: סוככי צל, תריסי הזזה, מענה לוונדליות, פתרונות לבעיות קינון של יונים בגג המבנה, מיזוג למרפאה, הצבת גידור פריק ונייד סביב העמדות, כמו גם אמצעים למניעת כניסת נופשים למתחם העמדה ולעמדה בשעות הערב, ועוד.

עם ההצטיידות ההולכת וגדלה באופנועי ים ובכיסאות גלגלים לאנשים עם מוגבלויות, עלה הצורך גם בהתאמת המתחם המגודר שסביב הסוכה לטובת אחסון האופנוע והכיסאות הייעודיים³. ירידת מפלס הכינרת לאורך השנים 2013 ועד 2018 הביאה לצורך בבניית עגלות עם גלגלי בלון מיוחדים על מנת להוריד ולהעלות את אופנועי הים אל המים ומהם, על פני התכסית המשתנה של חופי הכינרת, כמו גם התקנת כננת לעזרה במשיכה והעלאת האופנועים.

תוך כדי תנועה ביצענו דגם נוסף של עמדת הצלה קטנה. דגם שהוכח כפחות מוצלח ושכמותו לא יבוצע יותר בכינרת ואנו שואפים אף להחלפתו והוצאתו מהחופים.

על מנת לעמוד בדרישות החוק לעלייה בטוחה לעמדות ההצלה, החלפנו בחורף 2018 בכל סוכות ההצלה של האיגוד, את סולם העלייה אשר הותקן בגג הסוכה, במהלכי מדרגות תקינים מפלדה מגולוונת וצבועה.

שריפתה של סוכת ההצלה בחוף מפרץ אמנון באירוע הצתה, בסיומה של עונת הרחצה 2018, הביאה לתכנון דגם נוסף מחודש ומשופר, אשר נותן כיום את המענה המיטבי ביותר למצילים בחופי האיגוד בכינרת. מדובר בסוכה, שעיצובה המלבני והפשוט מתאים יותר לתחזוקתה השוטפת, לצביעתה ולאיתומה נגד גשמי סוף החורף והאביב, שלעיתים מפתיעים אותנו בתחילת העונה.

בעמדה מותקנים גם סוככי צל מתכווננים, הניתנים לשליטה קלה על ידי המצילים, אשר פותרים למעשה לחלוטין את בעיית סנור השמש לאורך כל שעות היום. העמדה הוצבה בפסח 2019. היא נסגרה בקומת המצילים באמצעות חלונות הזזה מזכוכית מחוסמת, שאפשרו את קירורה על ידי מזגן⁴.

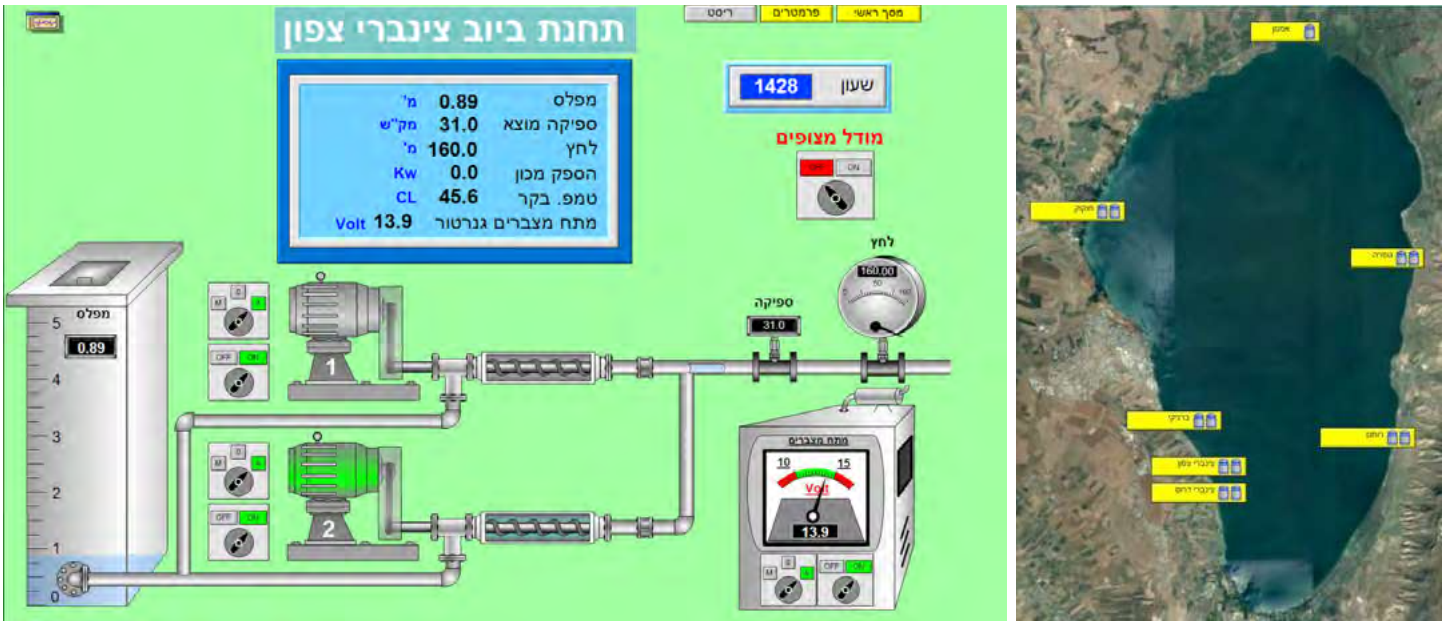
עמדת ההצלה בחוף מפרץ אמנון וה"פיילוט" של סגירתה והתקנת המזגן בקומת המצילים, היא בשורה עבור מצילי הכינרת, אשר מבצעים את עבודתם נאמנה בתנאי מזג אוויר חמים מאוד ולא קלים⁵.

פיילוט זה של עמדה חדשה וממוזגת ממשיך להיבחן על ידנו בעונת הרחצה הנוכחית, על מנת ללמוד ולהפיק לקחים נוספים וליישם בחורף הקרוב, לקראת שיפורן הצפוי של עמדות הצלה נוספות בחופי האיגוד.

5 קומת המצילים בחוף אמנון כוללת פתרונות הצלה מתכווננים, דלפק, סגירת חלונות זכוכית ומזגן. צילום: עמוס פארג'

עמדת ההצלה בחוף מפרץ אמנון וה"פיילוט" של סגירתה והתקנת המזגן בקומת המצילים, היא בשורה עבור מצילי הכינרת, אשר מבצעים את עבודתם נאמנה בתנאי מזג אוויר חמים מאוד ולא קלים

מסך שליטה ובקרה של תחנת שאיבה, רשות הכינרת

פרישת תחנות שאיבה בכינרת במפה אינטראקטיבית

על חופי כינרת, מכנסי גינס ומערכות בקרה אלחוטיות

חופי הכינרת הם מאתרי הנופש העמוסים בישראל. עד אוגוסט 2019, ביקרו בחופי איגוד ערים כינרת כמיליון וחצי נופשים.

מוצקה בכמות רבה, פסולת שונה שתוקעת את המשאבות, וכמו שראינו - אפילו ג'ינסים שמושלכים לביוב. עד כה, נוהלו התחנות לשאיבת שפכים כל אחת באופן עצמאי ומקומי, ללא קשר לתחנות בסביבה וללא קשר למרכז בקרה. כל תחנה ידעה להוציא התראות למנהלים הרלוונטיים באמצעות הודעות SMS, ללא יכולת שליטה ובקרה מרחוק וללא יכולת של המנהלים או אנשי התחזוקה לדעת מה הבעיה האמיתית בשטח. על מנת לתת מענה לבעיות אלו, קודם באגף מינהלת הכינרת שדרוג של מערך הבקרה על תחנות השאיבה למערך מודרני, הכולל שליטה ובקרה מרחוק בכדי לצמצם זמני השבתות והקפצות מיותרות של אנשי תחזוקה. האתגר העיקרי שהעמידה מחלקת ההנדסה היה התממשקות לצידוד קיים בתחנות ללא החלפות ורכישת צידוד חדש. עוד הוחלט לחבר את כל תחנות השאיבה למערכת בקרה אחידה עם שליטה ובקרה מרחוק, הכוללת מערך התראות שיאפשר ניטור וטיפול ראשוני מרוחק על ידי האיגוד או קבלנים מטעמו. הפתרון שנבחר התבסס על מערכת R-Win. מערכת R-Win לניהול תקשורת SCADA היא היחידה בשוק המאפשרת התממשקות לצידוד קצה קיים, חדש וישן, ללא כל צורך ברכישת צידוד תקשורת נוסף וללא שינוי וכתיבה של קוד בקר. זאת ועוד, המערכת איננה מבוססת ענן או שרתים חיצוניים ועומדת בכל דרישות האבטחה של רשות המים והסייבר במדינה. המערכת סיפקה מענה מידי וידידותי למשתמשים, לניטור תקלות מרחוק ובקרה על תחנות השאיבה.

אורן דרך*

בשטח ניכר תפעול חופים ברמה גבוהה, בוצעו שדרוג ותחזוקת תשתיות, כמו גם פעילות מאומצת בתחום ההסברה והפיקוח, ועדיין, העומס הרב בימי השיא מביא לעיתים לקריסה בנקודות הקצה הקריטיות של מבני השירותים, תשתיות האינסטלציה, קווי הביוב ותחנות השאיבה לביוב. שלום רנד, מהנדס אגף מינהלת הכינרת ברשות הכינרת, אשר נקרא לאחרונה בדחיפות לאתר ברניקי שבכינרת על ידי החברה המתחזקת, כדי לבחון תקלה בתחנת השאיבה, מספר: "חוויתו תקלות רבות במערכות השאיבה בחופים וחשבותי שראיתי הכל. אבל מה שראיתי הפעם באמת הפתיע אותי - ג'ינס שלם שנזרק לביוב על ידי אחד המבקרים, הגיע למשאבה שלא הצליחה להתמודד עמו. המשאבה פשוט קרסה והפסיקה לעבוד". תחנות השאיבה בחופי איגוד ערים כינרת מטפלות בממוצע של כחצי מ"ק שפכים בשנה. שפכים כידוע, הם גורם אפשרי לזיהום כבד ביותר באגן הכינרת. "המשמעות של גלישת ביוב מתחנת השאיבה היא קריטית. תחנות השאיבה קרובות מאוד לקו המים. כיוון שמדובר במקור מי שתיה המשמש גם לרחצת נופשים, אנו לא יכולים להרשות לעצמנו גלישות שפכים", אומר שלום. תחנות השאיבה סובלות מתקלות רבות וחוזרות, שלא קיימות בתחנות שאיבה דומות, שאינן צריכות להתמודד עם כמות מבקרים כה רבה בזמני שיא קצובים. בין הבעיות: התרעות שווא מחיישנים שונים שלא מיועדים לעבודה עם פסולת

* מנהל פיתוח עסקי, א.ג.מ תקשורת ובקרה בע"מ

הסדרה תחבורתית בגישה לחוף סוסיתא ובכניסה לקיבוץ עין גב

דנה בכר

מנהלת אגף מינהלת הכינרת

בשבועות האחרונים הושלם פרויקט הסדרה תחבורתית של ביצוע שני מעגלי תנועה, להסדרת הגישה לחוף סוסיתא והכניסה לקיבוץ עין גב. קידומו של פרויקט זה החל למעשה עם הקמת איגוד ערים כינרת וכתוצאה מעריכת סקר תחבורתי לאיתור מוקדי סיכון וטיפול תחבורתיים בתחום סובב כינרת.

חיבורו המסוכן של חוף סוסיתא לכביש 92, כמו גם של חופים אחרים בהיקף הכינרת, התאפיין בעבר בדרך גישה מעפר או ממצע אחר ברוחב מינימאלי, שהתחברה ישירות לדרך הראשית בשיפועים חריפים, בתנאי ראות קשים, ללא רדיוס מתאים לפנייה, ללא נתיבים מיוחדים בפנייה שמאלה, ללא תאורה, ללא תחנות הסעה עבור תחבורה ציבורית ואמצעי בטיחות כנדרש.

הפתרון התנועתי להסדרת הגישה לחוף סוסיתא אשר קודם מול הרשויות השונות, בראש ובראשונה על ידי משרד התחבורה וחברת נתיבי ישראל, הביא לתכנון פרויקט מרחבי אשר מסדיר את הכניסה לסוסיתא כמו גם לקיבוץ עין-גב, באמצעות צמד מעגלי תנועה.

הפרויקט הצריך אישור תכנית תב"ע מקומית נפרדת לכל מרחב הכניסה לעין גב והגישה לחוף סוסיתא, כמו גם הכניסה וההתחברות לדרך העולה לרמת הגולן ולשמורת הר סוסיתא, תוך הסדרת רצועה נופית עבור נחל עין גב. הביצוע בשטח כלל מעבר למעגלי התנועה על הדרך הראשית, הסדרת דרך גישה חדשה לחניון סוסיתא, הארכת גישרון נחל עין גב וזרוע גישה למתחם שממזרח לכביש 92.

הפרויקט, אשר קודם על-ידי יו"ר האיגוד לשעבר יוסי ורדי ואלי מלכה והיו"ר הנוכחי עידן גרינבאום, טופל על-ידי מנכ"ל רשות ניקוז כינרת, צביקה סלוצקי ומהנדס אגף מינהלת הכינרת שלום רנד, תואם במלואו מול חברת נתיבי ישראל, נוהל על-ידי חברת הניהול והפיקוח דוד נסים מהנדסים - יועצים, תוכנן על-ידי חברת לוי שטרק זילברשטיין מהנדסים יועצים, חברת א.ב מתכננים בע"מ צמח תכננה את התב"ע לפרויקט, ביצוע בשטח - על-ידי הקבלן יחזקל מורד בע"מ. העלות: כ-10 מיליון ש"ח במימון מלא של משרד התחבורה.

ההסדרה התחבורתית בעין-גב - סוסיתא מצטרפת לפרויקטים תחבורתיים נוספים אשר ביצעו איגוד ערים כינרת ורשות הכינרת, בכניסות לחופים: גופרה, צינברי, שקמים, כורסי, צומת מעלה גמלא/שמורת המג'רסה, וצומת צאלון.

גמישות תפעולית מלאה ללא תלות באף ספק ציוד. בכונתנו לנצל זאת כבר בקרוב ולהכניס שיפורים טכנולוגיים נוספים לתחנות השונות שתחת אחריותנו".
אז בפעם הבאה שאתם מבקרים באחד מחופי הכינרת, זכרו את הלוגיסטיקה העצומה שעומדת מאחורי החופים הנקיים. את הגינסים מחזרו רק במתקנים המיועדים לכך...

▶ גדעון סלע, מנכ"ל חברת אגמ תקשורת, אשר תכננה את המערך, סיפקה והתקינה את הציוד, אומר: "כתושב האזור, היה לי חשוב באופן אישי לסייע בפתרון למניעת גלישה של אתרי השאיבה ולספק פתרון כולל ואמין. המערכת שהתקנו התממשקה לציוד קיים וסיפקה פתרון חשוב ומידי לאיגוד ולרשות הכינרת".
שלום רנד, הוסיף: "היכולות של המערכת מאפשרות לנו

צילום: רשות הכינרת

עונת רחצה ברוכה בחופי איגוד ערים כינרת

שנה לאחר אישור הכנסת להפיכת חופי איגוד ערים כינרת לחופים שקטים, הוכפל מספר הנופשים בכינרת בחופשת הקיץ

החופים והמים בכינרת. אנו נערכים לכך לקראת חגי תשרי, בהם צפויים לפקוד את הכינרת נופשים רבים. אני מבקש מהמבקרים בכינרת לשמור על כינרת נקייה ויפה. שנה טובה ובטוחה לכולם."

דנה בכר, מנהלת אגף מינהלת הכינרת ברשות הכינרת: "הגענו לחודשי הקיץ ערוכים לקליטת הנופשים בחופי הכינרת. החופים השקטים הם כבר עובדה קיימת בשטח ואף פופולאריים. לשמחתנו הציבור הצביע ברגליים ומגמת שינוי המציאות בחופים מתרחשת הלכה למעשה. כחלק מהתהליך קיימת בשטח נוכחות גבוהה של שוטרים ופקחים, לטובת שמירה על ביטחון הנופשים. פעילות דומה תהיה גם בחגי תשרי כאשר חשוב לנו ליצור את האיזון בין פעולות אכיפה ושמירה על סדר ציבורי, לבין שמירה על החופים כמקום נופש ובילוי, זאת בכדי לאפשר לכולם להגיע וליהנות מהחופים, להרגיש בטוחים ולדעת שיש מי שפוקח עין ודואג לסדר ולביטחון האישי שלהם. אין ספק, כי שיתוף הפעולה בין כלל הגופים: רשות הכינרת, איגוד ערים כינרת, משטרת ישראל, הגופים הירוקים והרשויות האזוריות החברות באיגוד ערים כינרת, תורם להצלחה ולמימוש החזון".

בחופשת הקיץ הפעילה רשות הכינרת כשירות לנופשים, 'שאטל' - היסע חינמי לאורך חודש אוגוסט, שיצא מטבריה, נסע סביב הכינרת ובחזרה. מסבירנים עברו בין החופים, חילקו שקיות אשפה והסבירו על חשיבות השמירה על הניקיון. ביוזמת מועצה אזורית רמת הגולן הוקם מתחם קיץ לנוער שפעל בשעות הלילה, עם פסיכולוגים ומטפלים, לטובת בני נוער שנקלעו למצוקה. פרויקט הפועל בהצלחה כבר מספר שנים.

חופי איגוד ערים כינרת השקטים: חוקוק צפון, מפרץ אמנון, צאלון, גולן, דוגית, כינר, חלוקים, כורסי, לבנון, גופרה, צינברי, ברניקי ושקמים.

על פי סיכום איגוד ערים כינרת לחודשים יולי-אוגוסט 2019, נפשו השנה בחופים השקטים

יעל שביט
תקשורות

800 אלף נופשים, כ-50% יותר מאשר בשנה שעברה בעונה זו. גם כמות האשפה שנאספה (רובה מפחי האשפה והמכולות) גדלה ועמדה על 420 טון, כאשר אשתקד נאספו 330 טון. נערכנו מבעוד מועד לקליטת נופשים בחופשת הקיץ, בתקופת בין הזמנים ובחג עיד אל אדחא, ב-15 חופי האיגוד. פרסמנו זמן רב מראש הנחיות למגזרים השונים על אופי ההתנהלות, אכיפת חוקי התעבורה, השקט והניקיון בחופים אלו. תגברנו כוח אדם לצוותי ההצלה והניקיון, פרסמנו אזהרות התנהגות בחופים והארכנו את שעות שירותי ההצלה עד השעה 19:00 בחודש אוגוסט.

עידן גרינבאום, יו"ר איגוד ערים כינרת: "הקיץ הוא תקופה מאתגרת מבחינת ניהול חופי הכינרת, אליהם מגיעים מאות אלפי נופשים. הנתונים מוכיחים, כי מודל מהפכת "החופים השקטים" של איגוד ערים כינרת בשיתוף משטרת ישראל, הוא הצלחה גדולה שמתבטאת בהחזרת המשפחות אל החופים, באיכות החופשה של הנופשים ובירידה דרסטית במקרי האלימות, הוונדליזם וצריכת האלכוהול. ביקשתי מהרב שלמה זידי, רב המועצה האזורית עמק הירדן, להקליט סרטון עם מסר והנחייה לנופשים בתקופה זו של השנה, על מנת שיהיו זהירים בבואם לחופשה בכינרת ובאזור. אנו מודים למשטרת ישראל על השותפות הנפלאה בסיוע באכיפת חוקי התעבורה והשקט ובשמירה על בטחון הנופשים. תודה למנכ"ל רשות הכינרת צביקה סלוצקי והצוותים, בתחומי האכיפה והפיקוח, ניהול החופים, ההצלה, הניקיון וההסברה - שעשו לילות כימים בעבודה קשה, על מנת להעביר את המסרים החשובים לקהל ולהשאיר לנופשים חופים שקטים, בטוחים וברמה גבוהה של תשתיות וניקיון. תודה לציבור שמתף אתנו פעולה, ועדיין ישנה עבודה רבה בהסברה לטובת שמירת איכות הסיביבה,

שביל מחבר קהילות

תוכנית שיקום ופיתוח ציר המעינות - ממעיין שרונה לעין תרפ"ו ביבנאל

אושרי ילוז

מהנדס רשות ניקוז

במסגרת פעולותיה של רשות ניקוז ונחלים כינרת להסדרת נחלים, מעיינות ובתי גידול

לחים, עלה הרעיון להקמת ציר טיילות, המאפשר חיבור אזורי-הנוף הייחודיים של הגליל התחתון והנגשתם לציבור הרחב, כמו גם לאפשר קשר ישיר לקהילת שרונה עם אנשי יבנאל. תוכנית הפרויקט, כוללת הסדרת השביל המקשר בין 'עין שרונה' לבין 'עין תרפ"ו' הנמצא בשטחה של המושבה יבנאל, שיקום אקולוגי של בתי הגידול הלחים במרחב נחל שרונה וכן פיתוח נופי והסדרה של המעינות ובריכות השכשוך לאורכו של נחל שרונה.

כיום, קיים שביל מסומן לאורך הנחל, אך הוא אינו מזמין עקב מצבו הלקוי, ורק מטיילים בודדים מכירים ומוכנים ללכת לאורכו. במשך שנים רבות השטח הוזנח ואינו תוחזק. אמנם נעשו מספר ניסיונות של גופים שונים להסדר חלקים מסוימים מהשביל ומהמעיינות הראשיים, אך ללא הצלחה.

במסגרת הפרויקט, לאורך שביל המעינות, ישובצו נקודות מנוחה והתרעננות, פינות ישיבה ומצפורים המשקיפים אל נופי הבקעה והנחל ואל אתרי הנוף הייחודיים של האזור. המטיילים יזכו לחיבור הדוק עם נוף גלילי פתוח ורחב ולאתרי טבע פראיים אשר טרם נחשפו לציבור הרחב. במרחב קיימים אתרים רבים, לרבות ארכיאולוגיים והיסטוריים, אתרי תרבות ומסורת ואתרי תצפית. בין האתרים הסמוכים לנחל שרונה שוכנים: הכינרת, הר תבור, רמת יבנאל (סירין), שביל ישראל,

העץ של גולני ועוד...

השביל המוצע יחבר כאמור בין שני מעיינות מרכזיים, האחד 'עין שרונה' והשני 'עין תרפ"ו'.

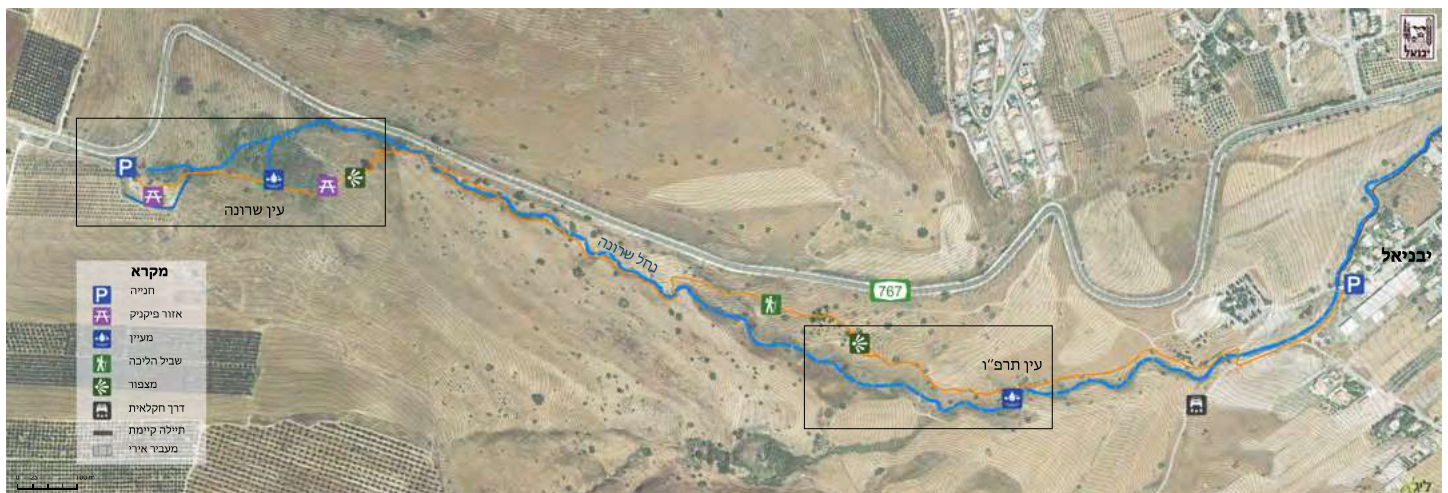
עין שרונה:

מעיין נגיש עם בריכה, המטופחת על ידי תושבי האזור, בשיתוף עם פעילות 'שומרי הנחל' מרשות ניקוז כינרת ובית ספר שדה אלון תבור. המעיין נובע מתוך מבנה בו שתי ניקבות ומשם זורם אל בריכת שכשוך הנמצאת במרחק כמה מטרים בודדים. בסביבת המעיין עצי אקליפטוס, עצי תאנה, אשל, קנה מצוי וסבך של פטל קדוש. במי המעיין נצפו ראשנים רבים של צפרדע הנחלים בכמה רמות גלגול, סרטן הנחלים, וזחלי ימשושים.

עין תרפ"ו:

המעיין נובע מתוך מבנה אבן היסטורי ובתוכו בור בעומק של כמטר, המשמש כמקווה לתושבי יבנאל והאזור. המעיין מתנקז לבריכה מפורקת ומלאת סחף קרקע ומימיו זורמים באופן לא סדיר במרחב, עד להתחברות נחל שרונה, שבמורד.

המועצה המקומית יבנאל בשתוף פעולה עם רשות ניקוז ונחלים כינרת מבצעים בימים אלו את פרויקט השיקום וההסדרה של שביל המעינות עין שרונה ומעיין תרפ"ו, לרבות שיקום בריכות השכשוך והקמה של פינות ישיבה ומצפורים, לצד השביל ובריכות השכשוך. ביצוע הפרויקט במימון הקרן לשטחים פתוחים ורשות ניקוז ונחלים כינרת.

ציר המעינות שרונה - יבנאל, תוכנית כללית. הדמיות: ליגמ בע"מ

תוכנית שיקום אזור מעיין שרונה

תוכנית שיקום עין תרפ"ו

כנריות על הפארק

פארק עין נון במגדל נחנך באירוע חגיגי במעמד מנכ"ל משרד התיירות וראשי רשויות

בערב קיץ נפלא, כאשר רוח נושבת מהכינרת, אירחה מועצת מגדל בראשותו של נתנאל אלפסי, אירוע חגיגי ונהדר, בו השתתפו מאות אורחים, תושבי מגדל והאזור, לחנוכת פרויקט פארק עין נון המחודש והמשוקם, בהשקעה של 3 מיליון שקלים

יעל שביט

תקשורת

היזמה והחיבור של כלל הגופים לטובת פרויקט שימור פיתוח והסדרה למעיין עין נון, השוכן בבקעת גינוסר, התבצעו עקב מצבו של האתר בשנים האחרונות, שסבל מהזנחה, אשפה

שהשאירו המטיילים וחוסר תחזוקה בסיסית, כך שפיתוח, שיקום והסדרת האתר לטובת הציבור, היה הכרח.

האירוע התקיים במעמד אמיר הלוי, מנכ"ל משרד התיירות, סיגל בן-עוז, מנהלת פיתוח מחוז צפון במשרד התיירות, מוטי דותן, יו"ר רשות הכינרת, צביקה סלוצקי, מנכ"ל רשות הכינרת, בועז יוסף, ממונה מחוז צפון במשרד הפנים, ז'קי לוי, ראש עיריית בית שאן, ניצן פלג, ראש מועצת גליל תחתון, עודד הלפרין, ראש מועצת כפר תבור, סמיר אבו זייד, ראש מועצת עילבון, בכירי רשות ניקוז ונחלים כינרת והקרן לשטחים פתוחים במנהל מקרקעי ישראל. האורחים התקבלו בהגשת תקרובת טעימה, לצלילי מוסיקה קלאסית שקטה שנשמעה משלישיית כלי קשת נפלאה, ושיקפה היטב את יופיו של האתר הירוק והמים הזורמים באפיק הנחל הנקי והמשוקם.

מנכ"ל משרד התיירות, אמיר הלוי, אמר בטקס: "משרד התיירות משקיע בשנים האחרונות מיליוני שקלים בפיתוח התיירות בצפון הארץ, ובאזור מתוכננת רצועת מלונות שתכלול אלפי חדרים ותהווה המשך טבעי לעיר טבריה. שיקום ושימור פארק עין נון הוא פרויקט בעל חשיבות רבה לתיירות באזור הכינרת. שיתוף הפעולה המוצלח בין משרד התיירות, מועצה מקומית מגדל, הקרן לשטחים פתוחים ברשות מקרקעי ישראל ורשות הכינרת, נשא פרי ונועד לרווחת התיירים והמטיילים, שיהנו ממעיין טבעי לצד שטחי כינוס מוצלים, מדשאות, אזורי פיקניק ואמפי. אני מזמין את כל עם ישראל לאתנחתא קלה בפארק עין נון הנמצא גם על שביל ישראל הפופולרי".

מוטי דותן, יו"ר רשות הכינרת, אמר: "במקום בו אנו עומדים, התקיים יישוב יהודי לפני כ-2000 שנה, שחי לצד הכינרת והשתמש במי המעיין; לכן קיימת חשיבות גדולה בשיקומו.

שיתוף הפעולה המוצלח בין משרד התיירות, מועצה מקומית מגדל, הקרן לשטחים פתוחים ברשות מקרקעי ישראל ורשות הכינרת, נשא פרי ונועד לרווחת התיירים והמטיילים

מימין-מנכ"ל משרד התיירות אמיר הלוי, ישראל אמרוסי, נתנאל אלפסי, מוטי דותן וצביקה סלוצקי

אני מודה לכל העושים במלאכה על שיתוף פעולה פורה עם כלל השותפים, שהוביל להצלחתו של הפרויקט. בשיקום ושדרוג האתר המקסים הושקעו 3 מיליון שקלים. בשנים האחרונות סבל האתר מהזנחה, ולכן שיקום, פיתוח והסדרת האתר לטובת הציבור חשובים ביותר. כחלק מהפרויקט הוקמו שבילי טיילות סביב שטח המעיין, בסמוך לתוואי הזרימה של הנחל וכן סודרו שטחי כינוס לקהל עם הצללה, מדשאות, אזורי פיקניק ואמפי. בוצעו עבודות עפר על גדות הנחל, שיצרו נישות אקולוגיות שגורמות למופע זרימה טבעי של הנחל. האתר מאפשר תיירות וטיילות בחיק הטבע וצפוי להשפיע לטובה על כל אזור המעיין ואפיק הנחל, עד הכינרת, כמקום בעל חשיבות אקולוגית והיסטורית וכתרומה למטיילים ותושבי האזור".

נתנאל אלפסי, ראש מועצת מגדל, אמר באירוע, כי המועצה לקחה אחריות לתפעול ותחזוקת אתר המעיין, בסיוע תקציביים ושותפים לדרך, למען שיקום אתר חשוב זה. "פרויקט עין נון הינו בעל חשיבות רבה ואחת מתוכניות הדגל של המועצה. הפרויקט מאוד משמעותי לתושבי המועצה והסביבה ויהווה אתר ביקור משמעותי לכלל ציבור המטיילים. אני מודה לכלל השותפים על גיוס המשאבים וביצוע העבודות להקמת אתר תיירותי ייחודי, שישימש את הציבור הרחב. המעיין ישמש את תושבי המושבה לפיקניקים בטבע, פעילויות והופעות, והכניסה תהיה בתשלום סמלי, לכלל עם ישראל. אני חייב תודה גדולה לאדם צנוע, מקצועי ואהוב, אושרי ילוז, מהנדס רשות ניקוז כינרת, שהיה גורם מרכזי בהקמת האתר הזה, עבד כאן ארבעה חודשים, האזין וביצע את כל הבקשות. אני מודה גם למתכנן, נתן קמינר מיעד אדריכלים, הקבלן המבצע, גיל אריש, לקבלני גינון ולכל חברי המועצה וצוות המועצה הנהדר שלנו על העבודה הרבה לאורך הפרויקט ובהפקת ערב זה ובעיקר לתושבי מגדל הנהדרים שתמכו, ומקווה כי ייהנו מהאתר וישמרו על המקום הזה שהוא מתנה עבורנו".

שמו המקורי של המעיין הינו "מגדל נוניא" - מגדל הדגים, הזורם בסמוך למגדל ועל פי המקורות היה קיים עוד מימי בית שני, על חופה של הכינרת. כמו כן באזור זה התגלו שרידים עתיקים של בית כנסת ומנורת שבעת קנים המעידים על היסטוריה יהודית באזור זה. בתקופה הרומאית הוקמה סביב המעיין בריכת הרמה, שהגביה את מפלס המים ומתחתיה בריכה מלאכותית. בתקופת קום המדינה, שימשה הבריכה גם את החקלאים ששאבו ממנה להשקיית השדות. מבריכות הנחל זורמים מי המעיין באפיק הטבעי של נחל נון, דרך מעביר מים עותומאני עתיק, העובר מתחת לכביש 90 ועד להתחברות הנחל עם הכינרת.

ממועצה מקומית מגדל שמתחזקת את המקום לאחר עבודות השיקום נמסר, כי לאחר השלמת עבודות הפיתוח האחרונות, לשמחת המטיילים והנופשים, נפתח פארק עין נון להרצה וכי המועצה מכינה מרכז לתחזוקת המקום. המועצה תגבה תשלום סמלי בכניסה בכדי לאפשר את התחזוקה והניקיון של האתר הנפלא.

שמו המקורי של המעיין הינו "מגדל נוניא" - מגדל הדגים, הזורם בסמוך למגדל ועל פי המקורות היה קיים עוד מימי בית שני, על חופה של הכינרת

הקמת היחידה בשנת 2018. צילום: דוברות משטרת ישראל

יחידת האגם במשטרת ישראל פועלת לשינוי המציאות בחופי הכינרת ושמירה על בטחון הנופשים

במהלך חג הפסח בשנת 2017 טבעו למוות בכינרת שלושה צעירים שנסחפו על מזרן ים. באותו יום קשה חולצו מהמים לא פחות מ-80 אנשים שנסחפו. המקרה הטראגי שהצטרף למקרים נוספים שאירעו בסמוך לאותה תקופה, הביא בחודש יוני שנת 2018, להקמתה של יחידה מיוחדת המטפלת בבעיות ובאירועים המתרחשים סביב הכינרת - יחידת האגם במשטרה

שונים", מסביר רפ"ק כוגן. היחידה התמקדה בטיפול ביישום נוהלי החופים השקטים וסייעה במימוש ההחלטה בעניין כאמור, שהתקבלה על ידי מועצת איגוד ערים כינרת בדצמבר 2017. שוטרי היחידה נמצאים במשך כל השנה באזור, כשהמוקדים העיקריים הם חודשי הקיץ והחגים של כל הדתות, בהם מגיעים האזרחים לבילויים שונים באזור הכינרת. השוטרים אמונים על שמירת ביטחון הציבור והקניית איכות חיים טובה לכל מי שמגיע.

"המטרה העיקרית הייתה החזרת הכינרת למשפחות והחזרת המשפחות לכינרת, בדיוק כמו שהיה בכינרת בשנות ה-80 למי שזוכר, כאשר חלק מהבילוי בארץ היה הגעה לטבריה אל הכינרת, הקמת אוהלים ובילוי משפחתי משותף ונעים על גדות הכינרת", מציין רפ"ק כוגן.

במסגרת היחידה קיים שיטור רגלי בפיקודו של גיא שלמה, שכשמו כן הוא, נותן את מלוא תשומת הלב - כשהשוטרים ביחידה מסיירים רגלית בין המקומות השונים, ניגשים לאזרחים ונמצאים בשטח - דבר הנותן תגובה מהירה לכל אירוע שמתקבל. האזרחים מרגישים את נוכחותם וזה מקנה להם הרגשת ביטחון.

יחידת האגם - היחידה המיוחדת, שייכת לתחנת טבריה בפיקודו של סנ"צ אלי סילוק, שרואה

בתפקידה חשיבות רבה. היחידה מונה כיום 28 שוטרים, כולל שוטרי השיטור הימי, ומי שמונה לפקד עליה הוא רב פקד איציק כוגן, קצין ותיק ומוערך.

מטרת הקמת היחידה הייתה לשנות את המצב הקיים בשטח. הגורמים שהשתתפו בוועדה הבינו, כי על מנת לטפל באופן ממוקד בנעשה סביב הכינרת, רצוי להקים גוף מיוחד שיעסוק אך ורק בתחום זה, שישנה את משוואת האירועים, כמו מקרי טביעות, קטטות, הפרעת מנוחה ועוד. מטרת העל, להפוך את החופים למקום בטוח יותר לקהילה ולמבלים.

"כשהיחידה החלה לפעול, הוחלט באיגוד ערים כינרת על הסדרים שונים לטובת ציבור המבלים בחופים, לדוגמת הפיכת חלק מהחופים לחופים שקטים, דבר שיפתור את בעיית מפגעי הרעש שהתרחשו בחופי הכינרת במשך שנים. כך המבקררים יכולים ליהנות משקט בזמן הבילוי. בנוסף הוחלט באיגוד, כי באזור בו ממוקמת עמדת ההצלה לא יוקמו אוהלים, יונפו דגלי התראות, תיערך הסברה ממוקדת, פקחים יעברו בין החופים וכן תסייע המשטרה לאיגוד ערים כינרת בטיפול באירועים

ורד לוי
תקשורת

בחלק מהחופים רושתו, בשיתוף המשרד לביטחון פנים, במצלמות אבטחה, דבר המסייע להרתעה וגם לתחושת הביטחון בשטח. בנוסף, בשל המודעות לקיומן של מצלמות האבטחה, קיימת מניעה מראש של אירועים שונים.

לדברי מפקד הנקודה, רפ"ק כוגן, במהלך החודשים הממוקדים הדורשים יתר תשומת לב כמו חגים וחופשים, מתגברת היחידה על ידי כוחות של יס"מ, פרשים וכוחות נוספים מתחנת טבריה. יש לנו אחריות משימתית לכל מה שקורה סביב הכינרת ושיתוף פעולה של השיטור הימי והגורמים השונים במינהלת הכינרת. הסינרגיה הטובה הזו מביאה גם לתוצאות טובות בשטח.

לדברי כוגן, כבר מהשנה שעברה ניתן לראות ולהרגיש בשינוי הממשי המתקיים בשטח: "כשאנחנו פועלים בשטח, עוברים ומשוחחים עם המבלים במקום ובודקים אם השינוי מורגש, התגובות הן חיוביות מאוד ולנו זה חשוב, כי זו אחת המטרות של היחידה. האזרחים מבחינים בנוכחות מוגברת של הכוחות הפועלים בשטח והתוצאה היא שגורמים שהיו מפרים את הסדר הציבורי (דבר שהיה מוביל לעבירות אלימות ועבירות פליליות נוספות) כבר לא מגיעים לחופים או שהתאימו את התנהגותם לכללים החדשים. הרי מי שמקבל שוב ושוב קנס כספי על השמעת מוסיקה והקמת רעש, מבין בסופו של יום שעדיף לו ללכת למקום אחר או להתאים את עצמו לכלל", מסביר כוגן.

בנוסף, לכוח המשטרה ישנה גם יחידת מתנדבים המונה כיום 18 מתנדבים, והתכנון העתידי הוא להקים יחידת שיטור מועצת, כמו יחידת השיטור העירוני הקיימת בערים השונות ומורכבת משוטרים ופקחי המועצה.

לדברי רפ"ק כוגן השינוי ברור לחלוטין, ישנם פחות מקרי אלימות וטביעות. "פורום גורמי האכיפה מתכנס יחד באופן קבוע והוא כולל בתוכו גם גורמי רשות, דבר שלא היה בעבר, וכך יכולת ההתמודדות וההכנות היא הרבה יותר יעילה וטובה - אפשר בקלות לפתור מקרים שהיו מסובכים ומסורבלים יותר בעבר. תהליך ההתייעלות הוא גדול מאוד", מסכם כוגן.

במסגרת היחידה פועל גם מש"ק התיירות רס"ב דן רשף, שנכנס לתפקידו לפני כארבעה חודשים. "המטרה של השוטר הקהילתי היא בעצם לחבר ולהנגיש את שירותי המשטרה לקהילה. המש"ק הוא מענה משלים לסיור הרגלי ובעצם מונע ומטפל בבעיות שיש במקומות תיירותיים סביב הכינרת, כמו בכנסיות, במלונות, בחופים ועוד", מציין רשף.

במסגרת הפעילות נמצא רס"ב רשף בקשר הדוק עם ראשי הכנסיות, כשהוא קשוב לצרכיהם, עם קציני הביטחון במלונות ועוד. רס"ב רשף זמין באופן קבוע בכל ימות השנה בטלפון הסלולרי, לכל פנייה ושאלה, כולל בעיות בתיירות חוץ ונושא הקמת רעש מול הכנסיות באזור.

בין האירועים השונים בהם הוא מטפל הם אירועי גנבות באתרים שונים ובבתי מלון ותלונות למשטרה, אותן הוא גובה באופן אישי וכך משפר את מתן השירות וחסך מהמתלוננים להגיע לתחנת המשטרה ולהתלונן - יוזמה החוסכת זמן רב.

"חשוב לי מאוד שכולם ירגישו תחושת ביטחון - המבקרים המגיעים לכנסיות, גם תיירי חוץ המגיעים לאתרי הדת השונים (כמו למשל אתר ירדנית), האזרחים המגיעים לבלות בגנים ובפארקים הלאומיים באזור, באתרי בילוי כמו חמי טבריה - הם כבר יודעים שהטיפול לא נופל בין הכיסאות, אלא שיש כתובת אליה הם יכולים לפנות ולקבל מענה בזמן אמת, ללא כל בירוקרטיה מיותרת", מציין רשף.

במסגרת עבודת המש"ק ישנו שיתוף פעולה פורה ומקצועי עם פקחי רשות הכינרת: "אנחנו מטפלים בכל בעיית האלכוהול בקרב קטינים המגיעים לבלות בחופים ובידיהם בקבוקי אלכוהול. הייחודיות שלנו היא בהיכרות השטח וביצוע פעילות מונעת ובכך בעצם מונעים התרחשות של אירוע חריג. אין ספק שכאשר גורמים שליליים המגיעים לבלות במקום, יראו את הפעילות והנוכחות המשטרתית בשטח, הם יחשבו פעמיים לפני שיהיו מעורבים בהפרת הסדר הציבורי או בביצוע עבירה פלילית", הוא מסכם.

מימין: רפ"ק יצחק כוגן, מפקד נקודת אגם כינרת ורס"ב דן רשף משק תיירות נקודת אגם כינרת, תחנת משטרת טבריה. צילומים: דוברות משטרת ישראל

רס"ב גיא שלמה, מפקד שיטור רגלי, תחנת משטרת טבריה.

צוות הסברה רשות הכינרת

"אנחנו כאן עבור הנופשים ולטובת הסביבה - נהדר לראות את השינוי"

המסבירנים של איגוד ערים כינרת, שתפקידם הסברה לנופשים על חשיבות שמירת ניקיון החופים והמים בכינרת, מרוצים מהשינוי שחל בקרב הנופשים ורואים בעבודתם שליחות משנה מציאות להווה ולעתיד

במשך שנים רבות סבלו חופי הכינרת ממכמויות אשפה, רעש חזק שבקע ממערכות הגברה של נופשים, בעיות אלכוהול ועוד; אך אז, הוקם איגוד ערים כינרת שעשה סדר בנהלים, ובעונות הרחצה

2018-2019 אף החיל את תקנת החופים השקטים על 15 חופיו. מי שהגיע אל החופים בשנתיים האחרונות, מצא בוודאי את ההבדלים. במקום מוסיקה רועשת, הרחש הינו של הגלים, של שיח המשפחות ושל צחוק הילדים. האווירה שונה ויש ניקיון וסדר.

לשינוי חשוב ומהותי זה במציאות בחופי הכינרת אחראים גם צוות המסבירנים, בעבודתם החשובה והיום יומית בחופים, בעיקר בחופש הגדול ובתקופות החגים (הזמנים העמוסים יותר בכינרת), בהסברת החשיבות לקהל הרחב, חלוקת שקיות אשפה ועוד.

עבור אגף חינוך קהילה והסברה של רשות הכינרת פועלים עשרות מסבירנים ומסבירניות. מדובר בסטודנטים המתגוררים בסביבת הכינרת או כאלה הלומדים במכללת כינרת ובמסגרות אחרות, המועסקים ברשות עבור איגוד ערים כינרת במהלך עונת הרחצה בתחום ההסברה. צוות ההסברה נבחר בקפידה רבה על ידי אגף החינוך וההסברה ברשות הכינרת, בניהולה של יעל סלע. לאחר שלבי סינון הם עוברים הכשרה בנושא ניקיון, נהלים בחופים, גישה לקהל ותחומים נוספים. בחופים הם מצוידים בשקיות אשפה ממותגות "הולכים על נקי זאת הכינרת שלנו", וגם ציפורים חינוכיים מדליקים, אותם הם מחלקים לילדים בחופים ומדרבנים אותם להיות "שגרירים" של שמירה על הניקיון ואף לסייע ולעודד את ההורים ובני המשפחה לשמור על הניקיון בסביבתם בחוף. המסבירנים עוברים בין חינוכי הנופש השונים של איגוד ערים כינרת.

טל נחשון (27) מתל קציר, היא אחת מעשרות המסבירנים אשר עושה את תפקידה נאמנה מזה ארבע שנים ומשמשת כיום כראש צוות. אל התפקיד החשוב הגיעה נחשון דרך אביה, שעבד במינהלת הכינרת. הוא שמע על התפקיד החשוב והציע לבתו לגשת ולהציע עצמה, והיא מצידה, התלהבה מאוד. "במסגרת העבודה, אנו עוסקים בהסברה לכל מי שמגיע לבלות בחופי איגוד ערים כינרת, מחלקים שקיות אשפה, נותנים ציפורים למי ששומר על הסביבה, עושים פעולות משותפות

ורד לוי

תקשורת

צוות ההסברה נבחר בקפידה רבה על ידי אגף חינוך והסברה ברשות הכינרת

טל נחשון ראש צוות הסברה. צילומים: רשות הכינרת

מסבירן בעבודה

עם ילדי המשפחות והכל באווירה טובה ונעימה", היא מסבירה. המסבירנים מסתובבים בין הנופשים, דואגים לתת טיפים שונים, ואפילו מידע על רחצה בטוחה בכינרת, הסכנה שברחצה ללא מציל, מפלסי מים, התנהגות בעת הרוחות המערביות החזקות בשעות אחר הצהריים. מתן ההסברים לציבור מביא למודעות ואפילו לשינוי הרגלי התנהגות. "אנחנו מתקבלים בברכה, וברוב המקרים הנופשים שמחים לראות אותנו. רוב האנשים מגיעים בנאמנות לחופים שהם רגילים אליהם ואוהבים, פעם אחר פעם, באופן קבוע מספר פעמים בעונה וכבר מכירים אותנו - קוראים לנו בשמנו ושואלים לשלומנו. זו אווירה ייחודית שנוצרה פה", מציינת נחשון.

לדבריה, האיסור בהשמעת מוסיקה רועשת בחופים והשקט שנשמר, מסייע גם לשמירה על הניקיון, הוונדליזם פוחת בעקבות השקט וכמובן המצילים יכולים כעת לשמוע את הרוחצים והנופשים. הנופשים מצידם יכולים ליהנות מרחש הגלים ועצי האקליפטוס הנעים ברוח בחופים ומהצחוק של ילדיהם, מה שלא ניתן לעשות עם רעש של מוסיקת קריוקי ברקע. "קיימת אינטראקציה נעימה עם הנופשים בחופים. גם אם יש לנו משהו להעיר אנחנו עושים הכל באווירה נעימה מאוד, עם חיוך גדול. אני חושבת שבסך הכל הם מבינים שאנחנו פה עבורם ולטובתם. אם אנחנו מגיעים לאזור מאהל מלוכלך, אנחנו מנסים יחד עם המשפחה, תוך הפעלת ילדים אם יש, לסדר ולנקות את המקום. אנחנו לא שמים את עצמנו במקומות הלא נעימים ואם קורה דבר כזה ואין הבנה בין הצדדים אנחנו מסתייעים ביחידת הפיקוח שבסמכותה לתת דו"חות ולהעיר לעומק, אבל תמיד משתדלים לסיים שיחה נעימה ומסבירה ולא להיכנס לוויכוח. בנוסף, אנו דואגים לעשות את הכול בצורה חווייתית, דוגמת משחק עם הילדים - מי יאסוף יותר אשפה", היא מציינת בחיוך.

גם תובל צפרייר (26) מאשדות יעקב איחוד, בצוות המסבירנים זו השנה הרביעית, ומרגיש סיפוק גדול מאוד מעבודתו: "אין ספק שקיים שינוי גדול בגישה של הנופשים בחופים ויש כאלה שמזהים מי אנחנו, איזה ארגון אנו מייצגים ולא יזוזו מטרם אנו שם. עבודה של שיווק, פרסום והסברת הנושא בתקשורת, ההסברה והפעילות החינוכית בבתי הספר שמתקיימת לאורך השנה באמצעות אגף חינוך, קהילה והסברה ברשות הכינרת, ודרך ההסברה שלנו בחופים - הכול מסייע למודעות הגבוהה לחשיבות השמירה על הסביבה בחופים ובמים. אפשר להגיד שהחברה די הפנימה את כל הנושא הזה, הנופשים ממש מחכים שנחלק להם שקיות אשפה וזה בהחלט עוזר לשמור על תודעת הציבור בכל נושא השמירה על ניקיון החופים. אני יכול להעיד מניסיוני וממה שאני רואה בשטח, שיש שינוי לטובה משנה לשנה ונושא החופים השקטים תרם עד מאוד, המקומות הפכו להיות נקיים יותר, הרבה יותר נעים לשהות בהם והמצב הפך לאידיאלי. כמובן שיש עוד מקום לשיפור ואנחנו מנסים לעשות יותר", מסביר צפרייר.

לדברי המסבירנים, הם מבחינים היטב באכפתיות של הציבור. אם פעם היו כמויות אשפה גדולות ולאף אחד מהנופשים לא היה אכפת וציפו כי עובדי הניקיון יעשו את העבודה בלבד, הרי שכיום

**"אנחנו מתקבלים
בברכה, וברוב המקרים
הנופשים שמחים
לראות אותנו"**

הולכים על נקי.
צילום: רשות הכינרת

המצב שונה לגמרי - הנופשים מנקים את סביבתם ופועלים בטווח המידי ולא רק בטווח העתידי. ברגע שהנציגים מגיעים למשפחות, יש שינוי מידי בשטח, אווירה חיובית, פתיחות, וחלק מהנופשים רואים זאת גם כפעילות חיובית לילדים שלומדים על איכות הסביבה.

"יש תחושה שלאנשים נמאס מכל השנים של האשפה סביבם והם בהחלט שמים לב אם הסביבה בה הם יושבים נקיה או לא. קיים בהחלט שינוי כללי בשנים האחרונות וכל שנה אנו שמים לב שהמודעות עולה. מי שביקר השנה, דיווח שהחופים נראים אחרת, שונים לגמרי", מוסיפה נחשון. לדברי המסבירנים, חוץ מעבודה, קיימת גם תחושת שליחות בתפקיד: "זה נשמע מליצי אולי, אבל בהחלט שבעבודה הזו יש תחושה של שליחות אישית. זו עבודה כיפית, וכשאנחנו שמים לב שאנשים מעריכים את מה שאנחנו עושים זה מוסיף הרבה לרצון של נתינה, שכבר קיים. אנחנו מעניקים לנופשים גם טיפים חשובים, למשל יש לנו מקומות ייעודיים להדלקת אש ולא כולם מודעים לכך, כמו שיש אנשים שאינם מודעים שבחלק מהחופים יש מקומות שאסור להדליק אש בכלל. חלק מהאנשים גם מתייעצים אתנו לאיזה חוף מומלץ ללכת עם ילדים, מתייעצים לגבי תנאי השטח, בעיקרון אנחנו פתוחים לכל שאלה ובקשה".

לדבריהם, הם אמצעי התקשורת האישית שיש לאנשים עם הגורמים המוסמכים בשטח: "אנחנו אלה שפוגשים אותם בשטח, אנחנו אלה שנותנים להם את המענה שהם זקוקים לו, אנחנו גם מקבלים מהם פידבקים על נושאים שונים, כמו למשל אם יש בעיה בשירותים ציבוריים. את המידע החיובי וזה הזקוק לטיפול מידי או עתידי, אנו מעבירים לטיפול הגורמים המקצועיים והמוסמכים ברשות הכינרת. חשוב לנו מאוד שהנופשים בחופי איגוד ערים כינרת ירגישו שיש מי ששומע אותם ומטפל בהם, כי אז בהחלט מעריכים את העבודה שלנו ומסייעים לנו - כי מבינים שאנו רוצים מאוד בטובתם", הם מסבירים.

בקשר עם חשיבות הרחצה הבטוחה בכינרת מציינים המסבירנים כי הכינרת נראית רגועה, אבל לא כך היא תמיד. גם נושא השתייה מקבל התייחסות כי למרבה הצער גם הוא חלק בעניין הטבעיות וכמובן, אם שותים אלכוהול לא נכנסים למים. המסבירנים דואגים להפנות את הנופשים במקרה הצורך אל המרפאות בהן ניתן לקבל עזרה ראשונה. "אנחנו עובדים בשיתוף פעולה עם סירת הניקיון, הפקחים וכל הגורמים בשטח", הם מציינים.

רבים מהמסבירנים כבר ותיקים בתפקיד. הם כבר יודעים לזהות את המקומות הדורשים טיפול מיוחד, עדין יותר או תקיף יותר, באילו מקומות צריך לשים דגש על בטיחות בשטח ובאילו מקומות יש לשים דגש על ניקיון סביבתי. "אין ספק שמרגישים בחופי הכינרת שינוי מדהים, גם במצב בשטח וגם בשינוי הגישה של האנשים, וזה הכי נעים לכולם להיות במקום נקי ומסודר, בחופים המדהימים של הכינרת שלנו, כאשר המטרה הינה לשמור עליה מכל משמר, לזמן הווה ולעתיד. אנו רואים בכך חלק מהתפקיד החשוב שלנו וזו משימה בהחלט אפשרית", הם מסכמים בחיוך.

"את המידע החיובי וזה הזקוק לטיפול מידי או עתידי, אנו מעבירים לטיפול הגורמים המקצועיים והמוסמכים ברשות הכינרת"

חיים רוקח. צילום: ליהיא בן זקן

"לא נותן לבירוקרטיה לעצור אותי"

ראיון עם חיים רוקח, ראש המועצה האזורית גולן, יום לאחר הבשורה המשמחת שקיבלו תושבי הגולן, באישור הוועדה לתכנון ובנייה להקמת היישוב 'רמת טראמפ'. על האתגרים בחיים שבפריפריה הרחוקה, על ציונות ועל ניהול, פיתוח, שיקוף וקידום האזור, תוך הקשבה והתחשבות בדעת התושבים

אנחנו מגיעים ללשכת ראש המועצה האזורית גולן, יום לאחר אישור המועצה הארצית לתכנון ובנייה, להקמת היישוב 'רמת טראמפ'. זו התקדמות משמעותית למימוש הפרויקט וכן הצהרה בינלאומית ברורה, עבור רוקח ותושבי הגולן. אנו מוצאים את רוקח מתראיין בגאווה למדידות התקשורת המקומית והזרה, שהגיעו למועצה לראיינו בנושא, אך הוא אינו קופא על השמרים: "בהקמת היישוב קיימים שלושה שלבים עיקריים: ראשית, ההחלטה העקרונית הראשונה של ממשלת ישראל, שלכבודה ערכנו את טקס הסרת הלוט, צעד שני - אישור הוועדה לתכנון ובנייה, ולבסוף החלטת ממשלה נוספת המכריזה על הקמת יישוב חדש והמשמעות היא הקצאת תקציבים ייעודיים לכך", הוא מסביר. "לשלב הזה נצטרך להמתין עד אחרי הבחירות והקמת הממשלה".

יעל שביט ועדי עצמון
תקשורת

חיים רוקח, בן 57, תושב מושב נוב, גדל בראש"צ ולמד בבית ספר ממלכתי-דתי. את אור-לי אשתו, הוא הכיר בתקופת נערוותם, בתנועת הנוער בני עקיבא. עם סיום לימודיו התגייס לחיל ההנדסה ולחם כמפקד מחלקה במלחמת שלום הגליל. שנה לאחר מכן החליטו חיים ואור-לי להינשא ולכרוך את חייהם ברמת הגולן. לזוג חמש בנות: שמרית, משכית, מענית, תהילית ושגית וכבר ארבעה נכדים מקסימים.

במשך יותר מ-35 שנה עוסק רוקח בפיתוח הגולן - גידל בקר, הקים את המשמר האזרחי, היה מפקד סיור של המשטרה המקומית ומילא עוד תפקידים רבים. לצד אלו, שירת תמיד מעל מאה

ימים בשנה בשירות מילואים, קודם לדרגת אלוף משנה בפיקוד העורף ומשמש כמפקד הלחימה של מחוז חיפה בפיקוד העורף: "אם לא הייתי נבחר לראשות המועצה, הייתי ממשיך בשירות המילואים. כיום זה בלתי אפשרי אבל אני בקשר עם כולם וחייב להתעדכן במה שקורה כל הזמן", הוא מחייך.

לפני כ-20 שנה, החליט רוקח להקים משרד עצמאי שיסייע לתושבים חדשים וותיקים ברמת הגולן, להקים עסקים פרטיים - המשרד אותו עזב לטובת השירות הציבורי לפני כ-7 חודשים. עם היבחרו לתפקיד ראש המועצה, התמקד בסיוע בירוקרטי, אדריכלי וקונסטרוקטיבי של רפתות, בתי אריזה ועסקי תיירות ברמת הגולן. רוקח זכה למוניטין חיובי רב על פועלו.

קיימים אתגרים רבים בעבודת ראש המועצה ובפיתוח רמת הגולן, בשביל מה היית צריך את זה?
"הניעה אותי האמונה שאפשר וצריך לשנות, שהתושבים הם הלקוח העיקרי של המועצה והם אלו שצריכים לקבל את השירות הטוב ביותר. אחד המהלכים הראשונים שעשיתי עם כניסתי לתפקיד ראש מועצה אזורית גולן הוא להגדיל באופן משמעותי את השקיפות בכלל המהלכים, בנושאים השונים במועצה, ולשתף את הציבור בעשייה, החל מפרסום כלל הפרויקטים המתוכננים, דרך שידור חי בפייסבוק של מליאות המועצה ועד שיתוף הציבור ורתימתו למאבק הבריאות בפריפריה והטיפול בגיל השלישי. קיימתי כבר מספר פעמים מיזם שנקרא 'קפה עם חיים', במסגרתו אני מגיע לאחד היישובים כדי להיפגש עם התושבים ולשמוע מהם. לא לכל הפניות אני יכול להיענות בחיוב, אבל תלוי איך אומרים ומסבירים סירוב והאם מראים נכונות ורצון לסייע למרות שלא תמיד אפשר. בנוסף, פתחנו ערוץ תקשורת חדש בשם 'ארץ הגולן', שם ניתן להפנות אליי שאלות בפייסבוק, זוהי הדרך להקשיב, לקדם ולשפר".

צברת מוניטין של מתיר בירוקרטיות. היכן אתה שם לב לזה מאז כניסתך לתפקיד?
"לא רק שאני יודע להתיר בירוקרטיות, אני לא רואה אותן כמכשול. אם משהו צודק צריך לקרות, אני לא נותן להן לעצור אותי. היו למשל עשרות תיקי בנייה ברמת הגולן שלא באו לפתרונם במשך שנים, כי כנראה היה מתיש להתעסק בהם. המאבק הפקידותי הוא חלק בלתי נפרד מפיתוח המבנים והעסקים בגולן. כלומר, אם יזם יודע שאני אתמוך ואלך אתו עד הסוף ואשתדל לדאוג שהפרויקט יתממש, זה מראש יעודד אותו לעשייה ויזמות. ייסורי הבירוקרטיה מרתיעים גם ציבור ענק שרוצה לבנות בית ברמת הגולן ואני, כמוכן, לא מוכן לקבל את זה".

אז איך מסייעים בפועל?
"יוצרים אווירה של תודעת שירות, מקשיבים. אחת האדריכליות ברמת הגולן הודתה לי מאוד השבוע. שאלתי אותה על מה, היא סיפרה שהתקשרה אליה אחת מבודקות התוכניות במועצה, שהשתמשה בשיחה במונח: התיק "שלנו", לא התיק "שלך", כדי להסביר את הבעיות הבירוקרטיות בתיק ואף הציעה לה תוכנית מעשית בכדי לפתור אותן. האדריכלית נפעמה מהשינוי בשירות וברצון לקדם דברים קדימה עד לפתרון. זה השינוי שאני מחפש. כפי שאמרתי, המועצה נועדה לשרת את האזרח".

צריך לעשות מעשה ולנוע קדימה בכל התחומים
היעד הראשי של רוקח עם כניסתו לתפקיד כראש מועצה אזורית גולן, הוא הכפלת האוכלוסייה בתוך עשור. מבחינה מעשית, בגולן ישנם 32 יישובים מלבד קצרין, בהם 17,600 תושבים, מהחרמון בצפון ועד הירמון בדרום. כדי להכפיל את האוכלוסייה בתוך עשור, צריך כל יישוב לקלוט בין 10-15 משפחות בשנה. ישנם יישובים שיכולים גם יותר. רוקח מודע לכך שהציב רף מאוד גבוה:

"הניעה אותי האמונה שאפשר וצריך לשנות, שהתושבים הם הלקוח העיקרי של המועצה והם אלו שצריכים לקבל את השירות הטוב ביותר"

צילום: דוברות מועצה אזורית גולן

חיים רוקח, אשתו אור-לי והבנות

צילום: דוברות מועצה אזורית גולן

"כדי לממש משימה זו הלכה למעשה, יש ליצור תוכנית מקיפה המתייחסת להרבה מאוד היבטים שצריך לפתח במקביל - מקומות פרנסה, מוסדות חינוך, שירותי בריאות מידיים, פעילויות תרבות ועוד". הוא מסביר, "חברת הייטק לא תוכל לעבוד בגולן אם תשתית התקשורת לא תשתפר. קשה יהיה להגדיל את האוכלוסייה אם לא ישדרגו את הכבישים, או אם יחששו להיתקע מאחורי מוביל טנקים בירידה מהרמה".

אמרת בעבר שהשאיפה היא להכפיל את האוכלוסייה, אבל גם לשמור על המרחב הכפרי, איך עושים זאת במקביל?

"הרעיון הוא לשלב את אורח החיים הכפרי לצד הקדמה הטכנולוגית ולא על חשבונה. כ-60% מתושבי הגולן מתפרנסים מחקלאות ולכן אנחנו מקדמים את תחום האגרוטק וטכנולוגיית החיסכון במים. במקביל, אנחנו מתחזקים בנושא פיתוח וגידול הקנאביס הרפואי ומפתחים גידולים ייחודיים, נישתיים ומדויקים, שיטופחו בחוות גידול ברמת הגולן: העובדה שרמת הגולן מתחילה ממינוס 200 מטר בכינרת ומגיעה לפלוס 2400 מטר בחרמון, מאפשרת לגדל גם פירות טרופיים, גם זנים נשירים וגם גידולים שדורשים רמות קור גבוהות כמו פירות יער, או תות בקיץ. זה יתרון יחסי נפלא ואנו בהחלט משתמשים ונשתמש בכל היתרונות בכדי להרחיב ענפי חקלאות מסוימים כמו הקנאביס, לטובת כלכלת התושבים שלנו. במקביל, רמת הגולן גדלה בעיקר בהרחבות שביישובים. האוכלוסייה הצעירה לא מגיעה אל הגולן בכדי לעבוד בחקלאות, אלא מגיעים בעלי מקצועות חופשיים או בנים חוזרים שלמדו באקדמיה. בהתאם לכך, הוקם מתחם HUB בצומת ווסט ואנו מקווים לפתוח מתחם נוסף של HUB משולב ב-WE WORK על פני שטח של 1600 מ"ר בבני יהודה, בסיוע של המשרד לפיתוח הנגב והגליל, בשאיפה לתת מענה לתושבים ולעסקים מקומיים שיובילו להמשך הפיתוח הכלכלי של הגולן", אומר רוקח ומספר לנו סיפור בהמשך לשאלה על פיתוח הגולן ושימור הקיים בטבע והסביבה: "לאחרונה כתבה לי מכתב ילדה מקסימה מהיישוב חיספין. היא שאלה אותי למה אני לא מפתח את הגישה למעינות בגולן. ענית לה שאני חושב שפיתוח כזה הוא מיותר.

ישנה חשיבות גבוהה עבורי לשמור על הטבע כפי שהוא ולהימנע מלפרוץ אותו יותר מיד. כשמישהו מגיע לבקר או לגור ברמת הגולן הוא לא רוצה לראות את תל אביב, הוא רוצה לראות את רמת הגולן. הבורות בנסיעה בשטח, ההליכה הקצרה עד למעיין שמאפשרת להריח את האדמה, אלו דברים שאני לא מוכן לוותר עליהם, מה גם שלעיתים פיתוח מואץ מזיק לטבע. חשוב גם לזכור שלפיתוח אתרים והשמירה עליהם נחוץ תקציב גדול מאוד. ברמת הגולן קיימים הרבה אתרים, מעיינות ואנדרטאות שמועצה אזורית גולן מטפחת באופן שוטף. האתרים האלו אינם מכניסים כסף, אך דורשים משאבים רבים לפינוי זבל, השקיה, ותחזוקה".

מהם האתגרים העיקריים שהגולן מתמודד איתם היום כפריפריה?

"הבעיה הכוללת ברמת גולן היא פיתוח מיזמים חדשים. חשוב להבין, כי אנחנו בגולן אפילו לא גרים בפריפריה. כאשר אדם יוצא מהמרכז ומגיע לעפולה הוא הגיע לפריפריה, כשהוא ממשיך לקריית שמונה או לטבריה הוא הגיע לקצה של המדינה, כשהוא מגיע לגולן הוא כבר צריך ויזה. בשביל לקנות לעצמי חולצה אני צריך לנסוע לקריית שמונה או לטבריה. לכן המונח 'פריפריה' בכל הנוגע לרמת הגולן הוא לא מדויק. המשמעות היא שגם יוקר המחיה גבוה יותר ואנו נעשה יותר

"ייסורי הברוקרטיה מרתיעים גם ציבור ענק שרוצה לבנות בית ברמת הגולן ואני, כמוכן, לא מוכן לקבל את זה"

"הבורות בנסיעה בשטח, ההליכה הקצרה עד למעיין שמאפשרת להריח את האדמה, אלו דברים שאני לא מוכן לוותר עליהם"

בכדי לשנות זאת. קודמי בתפקיד, אלי מלכה, עשה מהפכה נהדרת בתחום התחבורה הציבורית, עבור תושבי הגולן. אולם עדיין כל משפחה זקוקה לשתי מכוניות בכדי להתנייד והמשמעות היא שאי אפשר להתפרנס משכר מינימום גם אם שני בני הזוג עובדים".

מהן התוכניות שלך לשינוי המגמה הזו?

אחוז העצמאים בגולן הוא מהגבוהים בארץ. אנחנו צריכים לפתח עסקים קטנים ובמקביל להביא להקמת עסקים גדולים משניי מציאות. לאחרונה פנתה אליי חברת הייטק גדולה שרוצה להקים מיזם ברמת הגולן ומבחינתי אעשה הכל כדי להוציא זאת לפועל: אדאג לאישורים, למגורים, להכל. חברה כזאת יכולה לשנות מציאות בכמה היבטים: המעגל הראשון הוא מתן עבודה למקומיים, המעגל השני יגרום להרחבת ההון האנושי האיכותי בגולן, מעגל נוסף הוא נושא הקשר והתרומה בין מיזמים לקהילה, החברה מציעה להקנות תוכנית חינוך טכנולוגית. בנוסף, אנחנו מתכננים להתמקד בתיירות החוץ. נכון להיום תיירים רבים מגיעים מרחבי העולם, אך הם לא נשארים ללון בגולן, המטרה היא להשאיר אותם כאן ולפתח סביבם אתרים של מורשת ישראל ואטרקציות תיירותיות".

"רמת טראמפ תהיה מיקרו של הגולן כולו"

החלטת הממשלה ביוני 2019 על הקמת היישוב החדש 'רמת טראמפ' נולדה מתוך הכרת תודה לנשיא דונלד טראמפ, על החלטתו להכיר בסיפוח ישראל ברמת הגולן. כזכור, הודעת ההכרה נמסרה בעת ביקור ראש הממשלה בנימין נתניהו בווישינגטון, במרס 2019, כמה שבועות לפני מערכת הבחירות הקודמת. רוקח טוען, כי היישוב הוא ממש לא פיקציה והביקוש להתיישבות בו עונה על הציפיות.

מתי נזכה לראות את התושבים הראשונים ברמת טראמפ?

"אנחנו בשלבים מתקדמים של תכנון מפורט להקמת השכונה הראשונה ברמת טראמפ, שתאפשר בנייה של 99 מגרשים עבור משפחות. יש לנו למעלה מ-380 פניות, ביניהן משפחות מקנדה ומארה"ב שמעוניינות לעשות עלייה ו-45 חברי 'גרעין חגי' - גרעין דתי-חילוני שנקרא על שם רביסרן חגי בן ארי ז"ל. המטרה היא שעד דצמבר 2019 ימוקמו 20-25 מגורונים עבור החלוצים שיגיעו.

איך בונים יישוב חדש מאפס?

"הדרך האולטימטיבית לבניית יישוב בר קיימא, תהיה בשיטה המכונה "מחסנית". כדי שמשפחה תוכל לבנות את ביתה בגולן, היא לא יכולה לעשות זאת ממרכז הארץ, לכן התושבים החדשים יגורו במגורונים נעימים ביישוב, עד להשלמת בניית ביתם ובמקומם ייכנסו למגורונים משפחות חדשות שיחלו את התהליך. במקביל, המועצה תכשיר תשתיות לבניית גני שעשועים, גני ילדים, בית כנסת, סופרמרקט, מועדון חברים, מועדון נוער ועוד".

גם אופי של קהילה צריך לבנות, איך הוא יראה?

"היישוב ייבנה מקהילה דתית-חילונית. אני מסרב לכנות אותו יישוב מעורב, אלא משולב, שיחיו בו דתיים וחילונים זה לצד זה. יש לנו מודל מוצלח מאוד בגולן בכלל ובמושב נטור בפרט - כ-100 ילדים מראים להוריהם כיצד אפשר לחיות יחד, איך מצד אחד שומרים על מסורת ומצד שני מקיימים אורח חיים חילוני. אנחנו שואפים בגולן להוות מודל עבור עם ישראל לקיום אורח חיים משותף המבוסס על הכלה, סובלנות וכבוד הדדי".

בדיוק לפני 40 שנה קיבל הגולן מעמד מוניציפלי, אולם מדי פעם עוד שמענו שנושאים ונותנים עליו. האם לדעתך ההכרזה האמריקאית סתמה את הגולל?

"מה שסתם את הגולל על ה"מחווה" הללו, זו מלחמת האזרחים בסוריה. היא הביאה לקונצנזוס מוחלט בקרב אזרחי מדינת ישראל שאת רמת הגולן לא מחזירים. הנשיא טראמפ העניק את הגושפנקה לכך. יחד עם זאת, יש עוד מה לעשות: צריך להעביר את ההכרה בריבונות בקונגרס האמריקאי ולנסות לרתום גם את האירופאים לנושא. מבחינתנו, אנחנו ממשיכים לעבוד קשה כדי לבנות מנועי צמיחה, על מנת שבעתיד פיתוח הגולן יהיה תחת החלטת ממשלה כוללת. בלא פיתוח וצמיחה לא ניתן יהיה להתקדם משמעותית, זה הכול עניין של סדר עדיפויות".

"אנחנו יוצרים שיתופי פעולה שיוצרים את השלם הגדול מסכום חלקיו"

מה דעתך על שיתוף הפעולה בין ראשי הרשויות לקידום האזור?

"אני איש של שיתופים. שיתוף פעולה בין ראשי הרשויות צריך לבוא לידי ביטוי בפרויקטים לפיתוח תשתיות אזוריות. אנחנו חייבים להיכנס כולנו, מתחת לאלונקה, כי כל אחד בנפרד לא יצליח לקדם נושאים כמו שירותי רפואה, בניית רכבת ושדה תעופה, מיגון יישובי הצפון ועוד. אני בקשר מעולה עם כל ראשי הרשויות באזור, אני אוהב את כולם, הם אנשים נהדרים ועושים מאמצים אדירים. אנחנו בונים שיתופי פעולה, שיוצרים שלם הגדול מסכום חלקיו".

באיזה אופן שיתופי הפעולה מתבטאים באיגוד ערים כינרת?

"איגוד ערים כינרת הינו דוגמה למודל לשיתוף פעולה מצוין ומצליח. אני רואה את התמורות שקרו מאז שנפתחה רשות הכינרת. ההשקעה היא גדולה ומרשימה לאורך כל השנים וממש עכשיו

"אנחנו צריכים לפתח עסקים קטנים ובמקביל להביא להקמת עסקים גדולים משניי מציאות"

"אנחנו שואפים בגולן להוות מודל עבור עם ישראל לקיום אורח חיים משותף המבוסס על הכלה, סובלנות וכבוד הדדי"

חיים רוקח והמשפחה

נמצאים בביצוע פרויקטים יוצאי דופן בחופים דוגה וחלוקים. פשוט נפלא. כמו כן, מודל החופים השקטים יצר מהפכת שינוי מציאות של ממש. הניקיון בחופי הכינרת שודרג משמעותית וסידור מעגלי התנועה בצמתים באזור החופים מפחית כיום את כמות התאונות. הפיתוח הוא מדהים וצריך להמשיך את התנופה המבורכת הזו."

מהו המיזם שאתה שואף לקדם במסגרת איגוד ערים כינרת?

"קיימת בעיה בחוף כינר. רצועת החוף שם מאוד צרה ובעיקר עכשיו כאשר הכינרת התמלאה, אבל גם קודם לכן. זהו חוף האמור לשרת חלק ניכר מהציבור הדתי שמגיע לנפוש בכינרת ואין לו מספיק מקום שם. הבעיה היא שהגברים והנשים רוחצים באזורים נפרדים, אבל כאשר משפחה רוצה ללון יחדיו בחוף, הם נאלצים לשהות באזור לא בטיחותי, באזור הכביש. יש לציין, כי כבר ערכנו סיור במקום ועידן גרינבאום, יו"ר איגוד ערים כינרת, העלה אפשרות של הרחבת החוף בזווית מסוימת. כבר נקבעה ישיבה אסטרטגית בנושא וזה מצוין. דבר נוסף

שאני מעוניין לקדם הוא בניית ימיה, אתר אימוני ספורט ימי באחד מחופי הכינרת שבחזקת רמת הגולן, כפי שיש בטבריה ובעמק הירדן. המשמעות היא שכאשר ילד מרמת הגולן ירצה להתמקצע בספורט ימי, הוא לא יוותר על החלום שלו בגלל המרחק. אני רוצה שיהיה לנו בסיס מקצועי לכך."

איך מתמודדים עם בעיית המים?

תודה לאל, אנו נמצאים בשנה ברוכה. החורף האחרון היה מצוין, הנחלים, המאגרים והאקוויפרים בגולן התמלאו במים והשדות והטבע הושקו. אך אין לדעת מה עומד בפתח ויש להתכונן לשנים שחונות. קיימות תוכניות לפתיחת מאגר מים נוסף ליד מרום גולן ולאחר מכן מתוכננת הקמת מאגר נוסף 'מאגר חושן', שסייעו באזור צפון-הגולן, ובכל מקרה עלינו לדאוג להתפלת מים במדינה. העיכוב הוא בלתי הגיוני. המטרה היא שבשנים שחונות נוכל להשקות את שטחי החקלאות ולמלא את הכינרת ולא לשאוב ממנה.

המשאב החשוב ביותר שלנו הוא מים ועלינו לשמור עליו מכל משמר, כי אין לנו הרבה ממנו ובעיקר לשמור על כינרת מלאה. התפלה תיתן פתרון לבעיה הזו ולאחרות. בכלל, כאזור חקלאי, עלינו להילחם יחדיו ביתר שאת בנושא המים. בדיוק הייתה לי שיחה בנושא עם ראשי הרשויות של הצפון, אנחנו צריכים לקרוא לעצמנו "עוטף" ישראל. המועצות שלנו מתפרנסות בעיקרן מחקלאות והגיע הזמן שנתאגד כחקלאים. הגיע הזמן להפסיק לפצל, זה אבסורד. חייבים להילחם יחדיו למען התושבים שלנו וקיומנו כאן.

מתי אתה נח ורואה את המשפחה?

"השבת היא הנכס הכי חשוב עבורי, כדי לאגור כוחות ולבלות בחיק המשפחה. יש לי ארבעה נכדים, שניים מהם גרים לידי במושב וזה אושר גדול. בשבת אין פלאפונים וטלפונים, שום דבר. אני עטוף במשפחתיות ובקהילתיות שנותנות לי המון אנרגיה. רק לא מזמן שאלו את הנכדה שלי אם היא שמחה שסבא ראש המועצה, אז היא ענתה: "מאז שסבא נבחר לראש מועצה הוא עבר לגור במקום אחר", (צוחק) היא צודקת הקטנה, אני באמת עסוק מאוד, כך שהשבת היא ברכה בהחלט. למזלי, אשתי תומכת וכבר רגילה למצב העסוק הזה שלי."

מה אתה מאחל לשנה החדשה?

"מאחל לנו עוד 'טראמפים' ברמת הגולן ושנצליח להעביר החלטת ממשלה כוללת לתקצוב הגולן כמקשה אחת, כולל קצרין והיישובים הדרוזים. הגולן זו יחידה אחת. חשוב לי להמשיך לעשות טוב לאנשים, לתת שירות, כדי שידעו שמקשיבים ומתחשבים בדעתם. ההנחה שלי היא שהחכמה לא נמצאת אצל אדם אחד, אלא אצל הרבה אנשים. עשיתי פעם תרגיל גדול בצבא למעבר משגרה לחירום, או כמו שמכנים זאת היום מאפס לעשר. כינסתי את כל החיילים והקצינים כדי לשמוע משוב ואמרתי להם: "עד שלא תדברו לא תלכו הביתה". אחד הקצינים דיבר ואמרתי לו שאני רוצה לשמוע חיילים מהשטח, מהשירות הסדיר. אחד הנהגים שהשתתף בתרגיל אמר, כי לדעתו נקודת הכשל הגדולה היא הנהגים, כי ישנם רק שניים ואם אחד מהם לא נמצא, התרגיל או המצב בזמן אמת, תקוע ב-50% הוא צדק, ובהמשך שילשתי את כמות הנהגים. הכל תודות לנקודת מבטו של חייל "פשוט" כביכול, אבל מרכזי בחשיבה להצלחה הכוללת. אין תושב אחד שדעתו או היותו תושב כאן, אינה נחשבת. כולנו כאן למטרה אחת ואני משווע לשנה החדשה, כי כולנו נתאגד לפרויקטים החשובים שלפנינו כאן בגולן. אני מאחל שנה טובה לתושבי הגולן, הצפון ולכל עם ישראל ומי ייתן וכל חיילינו יחזרו בשלום לביתם. שנה טובה."

"המשאב החשוב ביותר שלנו הוא מים ועלינו לשמור עליו מכל משמר, כי אין לנו הרבה ממנו ובעיקר לשמור על כינרת מלאה. התפלה תיתן פתרון לבעיה הזו ולאחרות"

כשצדרכים אקולוגיים פוגשים צדכים תיירותיים בכינרת - האם הם יכולים להתקיים בצוותא?

איל אופיר, תמר זהרי, דויד קמנינגס, גדעון גל⁽¹⁾

פיראס תלחמי ודפנה עמר⁽²⁾

דנה בכר⁽³⁾

עמית דולב⁽⁴⁾

אביטל גזית⁽⁵⁾

תמונה 1. צילום רחפן של אזורי החומות המעוגלות בחוף צינברי. צולם בתחילת אפריל 2019. בזמן הסקרים הוויזואליים (החל מסוף אפריל), מפלס הכינרת היה גבוה יותר והמים הגיעו עד לחומות. בקרבת החומות, המים היו בעומק של עשרות בודדות של סנטימטרים, ונוצרו תנאים מתאימים לרביית אמנונים.

הצומח החופי על שפת הכינרת מתפתח באופן טבעי ברצועת תנודות המפלס. כאשר מפלס הכינרת יורד נחשפת קרקע לחה בה מתפתח צומח חופי, בעיקר קנה ואשל. עם עליית המפלס באביב, חלק מהרצועה בה התפתח הצומח מתכסה במים. חלק זה, ששטחו תלוי במפלס המקסימום באביב ובכמות הצמחייה שהתפתחה לאחר ירידת המפלס, משמש כאזור מועדף על דגי הכינרת (בעיקר האמנונים) לרבייה אשר מתרחשת בדרך כלל בין החודשים אפריל עד יוני ולאיומן דגיגים. עם הזמן הצמחייה המוצפת מתפרקת באופן טבעי ונעלמת, כאשר הפירוק של הקנה הוא מהיר יחסית (מספר חודשים) בעוד תמותת ופירוק האשלים איטית (לפחות 3 שנות הצפה רצופות). בעשורים האחרונים בעקבות משטר הגשמים והשאיבה, מפלס הכינרת ירד בהדרגה לאורך מספר שנים, תוך חשיפת שטחים גדולים והולכים של רצועת תנודות המפלס, שהתכסו בצמחייה חופית סבוכה. בעקבות החורף הגשום האחרון הוצפו שטחי צמחייה נרחבים. עליית המפלס הברוכה גרמה גם להיווצרותם של מוקדי דגירה של יתושים בשלוליות רדודות מנותקות מהאגם בתחום רצועת תנודות המפלס.

עם התפתחות של רצועות תנודות מפלס רחבות ועתירות צמחייה חופית, התפתחו גם נקודות מחלוקת בין הצרכים התיירותיים, של גישה נוחה לאגם למשתמשים השונים כמו גם בעיות של מטרדים שונים שיוצרת הצמחייה החופית לרבות בעיות של תברואה, בטיחות, התפתחות מואצת ומוגברת של יתושים, מסתור לבעלי חיים

(1) המעבדה לחקר הכינרת, חקר ימים

ואגמים לישראל

(2) רשות המים

(3) רשות הכינרת - איגוד ערים כינרת

(4) רשות הטבע והגנים

(5) אוניברסיטת תל-אביב

במחקר אנו בוחנים את יחסי הגומלין שבין אזורי הצמחייה, הנופשים ורביית הדגים, זאת על מנת לגבש המלצות ממשקיות באגם

תמונה 2. 17 באפריל 2019, ניסיון לשימוש במכשיר אלקטרו-שוקר (המכשיר עם המוט הצהוב) לצורך ספירת הדגים. צילום רחפן: שי מזרחי רשות הכינרת.

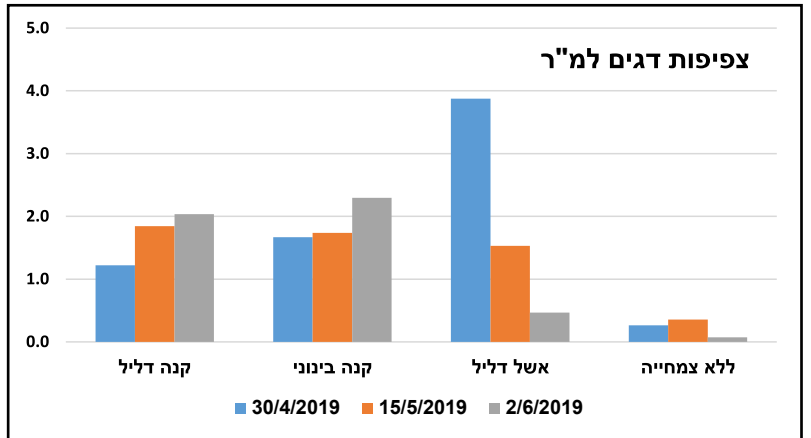
תמונה 4. צילומי רחפן של האתרים שנבחרו לסקרים ויזואליים: (1) צמחיית קנה בצפיפות נמוכה. (2) צמחיית קנה בצפיפות בינונית. (3) צמחיית אשלים בצפיפות דלילה. (4) ללא צמחייה. (צילום רחפן: שי מזרחי - רשות הכינרת, 21/5/2019)

תמונה 3. אזור סקר בחוף צינברי, מאי 2019, מול צמחיית קנה בצפיפות בינונית (צילום: א. אופיר).

שונים (תנים, שועלים) וחסימה נופית, לבין הרצון לשמר את המערכת האקולוגית ולהגן על אזורי הרבייה והאימון של דגי האמנון. על רקע זה הוחלט במעבדה לחקר הכינרת, חי"ל, רשות המים, רשות הכינרת ואיגוד ערים כינרת, רשות הטבע והגנים, ובית הספר ללימודי סביבה באוניברסיטת תל-אביב - לבצע מחקר אשר מטרתו לבחון כיצד ניתן לשלב בין קיום צמחייה בחופים, הנדרשת לתפקוד האקולוגי, לבין פעילות נופשים. במחקר אנו בוחנים את יחסי הגומלין שבין אזורי הצמחייה, הנופשים ורביית הדגים, זאת על מנת לגבש המלצות ממשקיות באגם. המחקר ממומן על ידי הקרן לשטחים פתוחים/רשות מקרקעי ישראל ונתמך על ידי איגוד ערים כינרת ורשות הכינרת.

על מנת לבחון את יחסי הגומלין בין הצמחייה, הנופשים והרבייה סקרנו את פעילות רביית הדגים בחופים קולטי קהל של איגוד ערים כינרת ובעלי מגוון של צפיפות של צמחייה מוצפת. עבודת השטח, אשר לה סייעו אריה סגרון וחגי לוי מרשות הכינרת, התבצעה ברובה בחוף צינברי (תמונה 1) ובוצעה בתקופת פעילות הרבייה של אמנון הגליל ואמנון ירדן (אפריל-יוני), שבה יש גם נוכחות מוגברת של נופשים באגם (חגי פסח, עצמאות, שבועות וסופי שבוע). התמקדנו בכימות (בדרכים שונות) של מספרי האמנונים המשתתפים בפעילות הרבייה במים הרדודים בארבעה סוגי בתי גידול, הנבדלים בסוג הצמחייה המוצפת וצפיפותה (קנה דליל, קנה בינוני, אשל, ללא צמחייה) לפני ואחרי פעילות נופשים.

במצבי מפלס גבוה ושפע צמחייה חופית מוצפת, לא צפויה הפרעה משמעותית של הנופשים על פעילות הדגים

בעזרת סקרים ויזואליים ספרנו דגים הנמצאים באזור מוגדר, חלקם באזור מדרגות ואזורים פתוחים המאפשרים את ירידת המתרחצים למים. החוף המוגבה בצינברי אפשר תצפית מגובה של כ-3 מ' על פני אזור המים הרדודים הצמוד לחומה (תמונות 3,4,5), שם צפינו באמנונים מתגודדים או עוסקים בפעילות חיזור. הדגים נספרו על ידי שלושה סופרים (כלומר ב-3 חזרות) שהתקדמו לאורך החומה בזה אחר זה ובקצב קבוע תוך כדי ספירת הדגים הנצפים בעזרת מונה ידני. התוצאות שהתקבלו תורגמו לצפיפות דגים ליחידת שטח. הספירות נעשו בארבעה אתרי חומות הנבדלים זה מזה בהרכב הצמחייה (תמונה 5), בכל אחד מהאתרים בוצעו ספירות בשלושה מועדים שונים.

בסקרים הוויזואליים נעזרנו בצילומי אוויר אנכיים, מרחפן של רשות הכינרת ואיגוד ערים כינרת. הצילומים נעשו מגובה קבוע מעל פני הקרקע, שנותן תמונה של שטח בגודל 10x10 מ'. מלבן בגודל השטח המצולם הוגדר על ידי סימון בארבעה מוטות שתקענו בקרקע כרבע שעה קודם לכן, זמן שאפשר לדגים שברחו לחזור למקום. הרחפן שהה מעל המלבן כך שהתקבל צילום אנכי של האזור המסומן, עם הדגים שבו. כמו כן בוצע שימוש בסונר שנועד למים רדודים אשר סייע באיתור הדגים בסוגי הצמחייה השונים.

מניתוח תוצאות הסקרים שערכנו עולה כי צפיפות אמנונים גבוהה (2-1 דגים למ"ר) ויציבה לאורך הזמן נרשמה באזור של צמחיית הקנה בצפיפות דלילה ובינונית (איור 1). באזור האשל הדליל השונות הייתה גדולה, עם צפיפות גבוהה במיוחד (3.5 דגים למ"ר) ב-30 באפריל, ונמוכה (0.5 דגים למ"ר) ב-2 ביוני. באופן בולט, באזור ללא הצמחייה צפיפות הדגים שנצפתה הייתה מאוד נמוכה, פחות מ-0.3 דגים למ"ר.

בנוסף לסקרים המתוארים לעיל נערכו סקרים נוספים, לפני החגים, בחגים ולאחריהם (במהלך אפריל-מאי 2019), במספר אתרים סביב הכינרת. אף כי בחגים כל האתרים היו עמוסים בנופשים, במים מספר הרוחצים היה נמוך (תמונה 6), ככל הנראה בשל טמפרטורת המים הנמוכה. בעקבות מספר הרוחצים הנמוך במים, פוטנציאל הפרעה לדגים המקננים היה נמוך. בכל האתרים שנבדקו נצפתה התגודדות אמנונים בלהקות גדולות במים הרדודים החמימים יחסית (תמונות 7 ו-8). מסקנות מניתוח התוצאות של השלב הראשוני במחקר:

מידת הפרעה של הנופשים לרביית האמנונים (מסקנה ראשונית): מתצפיות חלקיות נראה שקרוב לוודאי במצבי מפלס גבוה, ושפע צמחייה חופית מוצפת, לא צפויה הפרעה משמעותית של הנופשים על פעילות הדגים. הפרעות על ידי

למעלה: תמונה 5. אזורי סקרים ויזואליים בחוף צינברי, 15.5.2019. 1. קנה בצפיפות בינונית. 2. אשל בצפיפות נמוכה. 3. ללא צמחייה (צילום: א. אופיר).
למטה: איור 1. צפיפות אמנונים (פרטים למ"ר) בהתבסס על ספירות לאורך החומות שבחוף צינברי בארבעה אתרים הנבדלים זה מזה בהרכב הצומח המוצף ובשלושה תאריכי דיגום.
משמאל: תמונה 6. חוף חוקוק, 26.4.2019, בחוף נופשים רבים, במים מעט רוחצים. פוטנציאל הפרעה לפעילות דגים נמוך (צילום: א. גזית).

מומלץ לבחון השפעת עקירת צמחייה מן השורש באתרי נופש קולטי קהל, לאמוד את מידת הפרעה של הפעולה לרביית האמנונים, ולכמת את שטף הנוטריאנטים המשתחררים למים מהקרקע המופרת והשפעתו על איכות המים.

למעלה מימין: תמונה 7. חוף צינברי, 11.4.2019, התגודדות אמנונים במים הרדודים החמימים בסמוך לצמחייה (צילום: א. גזית).
למעלה משמאל: תמונה 8. חוף רותם-שיזף, 26.4.2019, התגודדות אמנונים במים רדודים מאוד בסמוך לצמחייה (צילום: א. גזית).
למטה: תמונה 9. מערכי חכות בשימוש מהחוף (צילום: מצלמות אבטחה חופיות, אפריל 2019).

נופשים בחופשת הפסח, בשבתות ובחגים, היו קצרות מועד. מיד לאחר שההפרעות הסתיימו האמנונים חזרו לפעילות הרבייה בבתי הגידול המועדפים עליהם. מאידך, בשנות בצורת בהן התנאים הנ"ל אינם מתקיימים ופוטנציאל אתרי קינון וגידול צעירים סביב הכינרת מוגבל, תיתכן הפרעה של פעילות נופשים להצלחת הרבייה של האמנונים. על כן, יש לחזור ולבחון נושא זה על מנת לוודא שתופעה זאת חוזרת על עצמה בתנאים שונים, במיוחד במצבי מפלס נמוך, בטרם קבלת החלטות ממשקיות. בהמשך המחקר יהיה מקום לבחון מצבים של מפלס נמוך ופעילות נופשים רבה יותר. במסגרת בחינה זו - מומלץ לבחון השפעת עקירת צמחיה מן השורש באתרי נופש קולטי קהל, לאמוד את מידת ההפרעה של הפעולה לרביית האמנונים, ולכמת את שטף הנוטריאנטים המשתחררים למים מהקרקע המופרת והשפעתו על איכות המים.

העדפות הקינון והשלכות תפעוליות: מניתוח תוצאות הסקרים נראה באופן בולט כי בעונת ההטלה האמנונים מעדיפים לשהות ולקנן באזורי צמחייה בעלי צפיפות דלילה או בינונית, בין אם זה קנה או אשל. ממצא זה מחזק את הממצאים של מחקר קודם שהתמקד בקשרי גומלין בין צמחייה ורביית אמנונים בכינרת (Cummins et al. 2017). המחקר הראה שאמנוני הכינרת מעדיפים לקנן באזורי צמחייה מוצפת בצפיפות דלילה או בינונית, זאת לעומת אזורים ללא צמחייה. אזורי המחקר שבחנו מאפיינים אזוריים הנמצאים בחופי רחצה, זאת בשונה מאזורים כמו שמורת הבטיחה בהם צפיפות הצומח היא מאוד גבוהה ולכן מאפייני הרבייה שונים. כמו כן, חשוב לציין ששנת 2019 הייתה שנה חריגה יחסית בשל עלייה משמעותית של המפלס. עליית מפלס זו הציפה אזורים נרחבים של צמחייה חופית סבוכה שהתפתחה בחופי הכינרת במשך רצף חמש השנים השחונות שקדמו לשנת 2019.

דיג ספורטיבי: במהלך ביצוע הסקרים הבחנו במספר רב של דייגי חכות (תמונה 9) אשר נכנסים ורומסים את אזור הצמחייה על מנת לתפוס דגים. אין כיום כל תקנה האוסרת עליהם לעשות זאת. יחד עם זאת ענף זה מתבסס על פעילות מוגדרת ועונתית המתרכזת באזורי הנופש המופרים ממילא וכאמור יש לעודד פעילות ספורטיבית מגוונת סביב לאגם. על מנת לאפשר פעילות זאת, ואף הרחבתה, אנו ממליצים לבצע סקרים מקיפים שמטרתם לאמוד את היקפה ואת כמות השלל של דיג זה (מחקר דומה בוצע בים תיכון). אם יסתבר שההיקף הוא גדול, יש לבחון צעדי ממשק מתאימים עבור תקופת הרבייה, במקביל לגיבוש הנחיות ונהלים מתאימים.

ספרות מצוטטת

Cummings, D., Goren, M., Gasith, A., Zohary, T., 2017. Inundated shore vegetation as habitat for cichlids breeding in a lake subjected to extreme water level fluctuations. *Inland Waters* 7, 449-460.

"הפיקוח והאכיפה הינם הכלים למימוש האחריות של איגוד ערים כינרת לשינוי המציאות בחופי הכינרת, ואנו כבר נמצאים בתהליך בהצלחה רבה"

חגי לוין, תושב הגולן המנהל מזה שלוש שנים את מחלקת הפיקוח והאכיפה של רשות הכינרת עבור איגוד ערים כינרת, אומר כי המחלקה, הינה חוד החנית בתהליך שינוי המציאות בכינרת והקשר ההכרחי בשיתוף הפעולה עם גופים רשותיים, ביטחוניים וסביבתיים-אזוריים, לטובת הגנה על הנופשים בכינרת וסביבתה

ספר קצת על עצמך:

נולדתי במושב אלמגור וכל חיי אני מתגורר בגולן. נשוי לאיבון, עובדת במד"א וצלמת חובבת שתמונותיה

כבר הופיעו על דפי מגזין ארץ הכינרת. לאורך שנים ארוכות שירת בצבא בתפקידי פיקוד שונים ולאחר 23 שנות שירות יצאתי לאזרחות. בתפקידי האחרון הייתי קצין היישובים של הגולן.

לאחר השחרור עסקתי במספר פרויקטים בתחום התשתיות והיישובים בגולן ובהמשך הגעתי לתפקיד מנהל מחלקת הפיקוח והאכיפה באגף מינהלת הכינרת שברשות הכינרת.

מה תפקידך ברשות הכינרת?

ברשות הכינרת אני משמש מזה שלוש שנים כמנהל מחלקת הפיקוח והאכיפה באגף מינהלת הכינרת, תפקיד מאתגר ומעניין.

מה הביא אותך לרשות הכינרת?

כשנפתח המרכז לתפקיד, היה לי ברור שזה התפקיד שמתאים לי, בשל החיבור לכינרת ולאזור הנפלא בו גדלתי כל חיי, עברי הצבאי והשליחות בתפקיד כזה, בשמירת הסביבה בכלל והכינרת בפרט.

מה כוללת הפעילות שלך כמנהל פיקוח ואכיפה?

המחלקה אוכפת מספר רב של חוקים על כלל חופי האגם וזאת בשיתוף פעולה הדוק עם גורמי אכיפה ופיקוח מגופים שונים. אנו מפעילים אמצעי תיעוד ואיסוף, כחלק ממשימות האכיפה והפיקוח, את הספינה המשמשת את הפקחים בעיקר לסיוורים בים ותחזוקת אמצעים שונים וכמובן את הרחפן שנכנס לשימוש מבצעי לפני כשנתיים ומהווה כיום אמצעי משמעותי להפקת תוצרי אכיפה ופיקוח. כמנהל, תפקידי מתרכז בקביעת תוכנית עבודה, מדיניות אכיפה והובלת משימות שהיחידה מובילה ומשולבת בהן, בתוך פעילות אגף מינהלת הכינרת.

מתי הוקמה מחלקת פיקוח ואכיפה?

המחלקה הוקמה עם הקמת איגוד ערים כינרת, בתחילה כחלק מצוות מינהלת הכינרת ובהמשך כמחלקה עצמאית בתוך אגף מינהלת הכינרת, הפועל היום בתוך רשות הכינרת.

מהן המטרות של מחלקת הפיקוח והאכיפה?

המטרות העיקריות הן להוות גוף אכיפה מוביל במרחב הכינרת, בדגש על אכיפת החוקים המשמעותיים בתחום איכות הסביבה ועבירות מסכנות חיים, כמו איסור נהיגה בחוף ים ובטיחות השייט.

בסופו של דבר הפיקוח והאכיפה הם הכלים למימוש האחריות של איגוד ערים

יעל שביט

תקשורת

צילום: רשות הכינרת

מטרות המחלקה העיקריות הן להוות גוף אכיפה מוביל במרחב הכינרת, בדגש על אכיפת החוקים המשמעותיים בתחום איכות הסביבה ועבירות מסכנות חיים

צילום: איבון לוי-פרימן

כינרת לשינוי המציאות בחופי הכינרת ואנחנו כבר נמצאים בתהליך בהצלחה רבה.

איזו תחושה מלווה אותך כמנהל מחלקת הפיקוח והאכיפה?

תחושת סיפוק רבה, בעיקר ביכולת באמת להשפיע על המתרחש בחופי הכינרת. החיבור ושיתופי הפעולה עם הגורמים האחרים מהווים מכפיל כוח, ושיתופי הפעולה טובים ומקצועיים.

האם ההיערכות של המחלקה לקראת החגים שונה מההיערכות שהייתה לקראת פתיחת עונת הרחצה?

ההיערכות בשנה האחרונה מתבטאת בעיקר בחיבור של פקחי המחלקה עם שוטרי יחידת האגם של משטרת טבריה, שיטור בשכר שפועל בצמוד לפקחי המחלקה ומהווה צוות אכיפה איכותי וכן יחידת המתנדבים שלנו. חשוב להדגיש ולומר, כי השינוי שנעשה בשנה שעברה, פרויקט "חופים שקטים", מוכיח את עצמו כל פעם מחדש ותוצאות בשטח נראות באופן ברור ומוחלט. הנופשים בחופים מבינים לאן הם מגיעים ובהתאם יש מעט מאוד אירועים חריגים הדורשים התערבות אכיפה.

מה השתנה השנה במחלקת הפיקוח והאכיפה לעומת שנה שעברה? האם נוספו אמצעים המקלים על עבודת הפיקוח?

השינוי המשמעותי השנה הינו עליית מפלס המים. רצועות חוף ארוכות, בהן נדרשנו לפעול באופן אינטנסיבי, נעלמו מתחת למים בעיקר באזור מגדל-גינסר ומעגן-האון. המשמעות מעליית המפלס היא שינוי הערכת המצב והתמקדות באכיפה במקומות נקודתיים בהם מתקיימות עבירות, בעיקר עבירות מסכנות חיים. בנוסף, המחלקה מובילה כיום את תחום התיאום למול חופי האיגוד בהם פועלים זכיינים. אנו מהווים קצה המייצג את אגף מינהלת הכינרת מול הזכייין, כמעט בכל תחום בפעילות השוטפת, במהלך העונה.

העבודה בפיקוח ואכיפה מלאה התרחשויות. כיצד זה בא לידי ביטוי בעבודתך השוטפת?

המחלקה שותפה כמעט בכל תחום פעילות המתרחש, הן בתוך אגף מינהלת הכינרת ברשות הכינרת והן במשימות ובפעולות במרחב הכינרת בכלל. כמנהל המחלקה, ראשית צריך להסתכל על כלל הפעילות בראייה רחבה, לדעת להתאים את המשימות לפקחים ולהיות מתואם עם הגורמים האחרים.

לסיכום אני רוצה לומר, שאכן המציאות בכינרת השתנתה לטובה, החופים חזרו למשפחות, לתיירים, לנופשים וגם לנוער.

נשמח להמשיך לראות את כולם בתקופת החגים הקרובה ונקווה לחורף גשום, לפחות כמו שהיה.

כמנהל המחלקה, ראשית צריך להסתכל על כלל הפעילות בראייה רחבה, לדעת להתאים את המשימות לפקחים ולהיות מתואם עם הגורמים האחרים.

עובדים עם קנים בקייטנה במעיין. צילומים: נטלי זאבי

מעיין תרפ"ו לאחר השריפה

מחשבות על שריפות וכוחה של הבריאה

חודש יולי החם. כמו כל שנה, בקעת יבנאל רותחת תחת החמה וסלעי הבזלת השחורים. העשב יבש וצהוב, אבל כמה נקודות קטנות של ירק מבצבצות בכל זאת מתוך הצהוב הזה. נחל שרונה ונחל יבנאל זורמים גם בימות הקיץ החמים, ולאורכם מעיינות מפכים אפילו אחרי חורפים יבשים. בסמוך למושבה יבנאל כמה מעיינות קטנים המכונים בשמות שונים במפות ובפי התושבים. המקומיים מכירים אותם וכך גם "יודעי דבר", שמכירים כל מעיין נסתר. אחד מהם, היה פעם המעיין ממנו שתו מתיישבי המושבה 'בית גן' שהיום היא אחת משכונות המושבה יבנאל, אך פעם הייתה מושבה בפני עצמה. המעיין הקטן מכונה בפי התושבים 'מעיין הטרפז' בגלל צורת הבריכה המבוטנת שאוגמת את מימיו הצלולים. אך אחרים מכנים אותו בשם 'מעיין תרפ"ו' על פי החקיקה בבטון הבריכה משנת 1926, השנה בה החלו להוביל מים למושבה מן הנקבה הקטנה שסודרה אל תוך הנביעה.

נטלי זאבי
אגף חינוך, קהילה והסברה

אל המעיין הזה יוצאים מדי קיץ, בשיא החום, תלמידי כיתות א-ג מבי"ס נפתלי במושבה, להעביר יום פעילות אחת לשבוע, בקייטנת בית הספר. מדי שנה הם חוסים בצל עץ התות הגדול, משכשכים במים הצוננים ונזהרים לא להיעקץ מהדבורים הרבות שבאות לשתות מהמים. במפגשים במעיין הם לומדים להכיר את בעלי החיים והצמחייה, מתנסים בסדנאות ומלאכות הקשורות בצמחי המים, הבוץ והחומר הטבעי של הנחל, ולקראת סיום הקייטנה מפשילים שרוולים ומכנסיים ומבצבים היטב בהוצאת הבוץ שנסחף בחורף לבריכות השכשוך, כדי לנקות.

גם השנה הגיעו תלמידי הקייטנה למעיין, הספיקו לשכשך, לנקות את סביבתו ואף להתנסות עם המדריך עזרא ביאזי מרשות הכינרת, ביצירת מבנים הנדסיים כפי דמיונם להובלת מים, עשויים קנה מצוי הגדל סמוך למעיין.

אך בשבוע השני לקייטנה אירע אירוע לא צפוי, דרמטי ואפילו מפחיד. שריפה אדירה השתוללה במדרונות מעיין שרונה בואכה הבתים המערביים במושבה, עד כי פונו חלק מהתושבים. לאחר שעות רבות של מאבק השתלטו לבסוף לוחמי האש על השריפה ועצרו אותה ממש בשולי החצרות וגדרות הבתים שבקצה המושבה. במזל גדול לא נגרם נזק רב, לא לרכוש ולא לנפש, אך שדות הבתה המאפיינים את המדרונות, נחל שרונה והמעיינות שלאורכו - מעיין שרונה ומעיין תרפ"ו, נשרפו כליל. כתמי הירק שעטרו את המדרונות הצהובים, נמסכו עכשיו בשחור כהה והתמזגו בנוף האדמה החשופה והמפויחת.

כשעוד ריח העשן באוויר, ניגשנו לבדוק את המעינות, כשהתלבטות בלבנו - האם להביא לכאן את ילדי הקייטנה ולבחון יחד איתם את התחושות והדברים שעולים בנפשנו למראה המעיין האהוב בגלימתו השחורה? האם להתעלם מהאירוע ולהמשיך כאילו כלום לא קרה? האם להסתפק בשיחה בנושא בכיתה ולחסוך מהם את מראה העיניים הקשה והעצוב?

כיצד מנגישים לילדים נושא כה כאוב, הטומן בחובו אובדן, אחריות, צער וסימן שאלה גדול - למה? למה זה קורה? איך יכול להיות שאחראים לכך בני אדם, כמונו? ומה קרה לבעלי החיים? לאן הם ברחו? האם הספיקו? מה יהיה עם הצמחים? האם יתאוששו? האם יחזור לבלבל עץ התות הנדיב שבצלו חסינו קיץ אחר קיץ?

אל המעיין יוצאים מדי קיץ, דווקא בשיא החום, תלמידי כיתות א-ג מבי"ס נפתלי במושבה, להעביר יום פעילות אחת לשבוע, בקייטנת בית הספר

עין שרונה לאחר השריפה

סרטן נחלים חרוך לאחר השריפה

לבנו אמר לנו שלא ניתן להמשיך הלאה כאילו כלום לא קרה. אך את הילדים לא נוכל להביא בחום הקיץ אל המעיין המפויח ללא צלו של התות, שעליו כמו מעריבת הלהבות. את המדריך עזרא פגשו בכיתה ושוחחו איתו בנושא, וכדי לשמר את זיכרון הצמיחה והלבלוב במעיין המשיכו לעבוד עם הקנה ולגלות דברים רבים שעוד ניתן ליצר ממנו - חלילים, קופסיות קטנות, מקלעות ועוד. הילדים רצו לשתול עצים חדשים במקום אלו שמתו בשריפה, ואנו הבטחנו להם כי בבוא הזמן נעשה זאת, אך קודם נמתין מעט. נראה מה טמון בכוחות הלבלוב, היצירה, הבריאה וההבראה של הטבע.

שבועות ספורים לאחר השריפה, כבר ניתן היה לראות ניצני ירוק מופיעים בערוץ הנחל וסביב המעינות. שורש הקנה החזק הטמון באדמה מתמלא במים ומצליח להתגבר גם על קטסטרופות אלו. משבוע לשבוע ניתן לראות את הקנה מזדקף וצומח וממלא בירוק את ערוץ הנחל. שאר הצמחים אינם מותאמים להתאוששות כה מהירה לאחר שריפה ונוף המדרונות היבש ייוותר שחור ומפוחם עד בוא הגשמים. הפתעה ציפתה לנו במעיין, עץ התות האהוב, שנראה כאילו נחרך קשות בשריפה, החל מלבלב ונצבע מחדש בירוק!

מחוייית השריפה הזו ומתוך המוות הנוכח והבוטה בנוף, מדהים לגלות מחדש את המשמעות העמוקה של התובנה הנושנה "מים הם חיים". היכן שיש מים, ממחר הטבע להתאושש, גם מקטסטרופות קיצוניות מאוד. אנו נוהגים לראות בבתי גידול מימיים כרגישים במיוחד. ואכן, כך, המים מוליכים במהירות כל השפעה, זיהום, שינוי בטמפרטורה, מרכיבים כימיים ופיסיקליים במים, כל שינוי קטן משפיע בצורה דרסטית על בית הגידול הרגיש. אך חולשה זו, מתגלה כחוזקה דווקא במצבי קיצון שכאלה, בהם משמח לראות כיצד בית הגידול המימי מתאושש הרבה יותר מהר מבתי הגידול היבשים.

ובכל זאת, אל לנו להקל ראש באחריות שלנו. לנזקי השריפה שנגרמו לבעלי החיים ולצומח הטבעי לא יהיה מזור בנקל. גם ללא שריפות, מושפע בית הגידול מגורמים רבים, שרבים מהם מעשי ידי האדם - עיבוד השדות החקלאיים בסמוך לנחל, רעיית הבקר, בנייה, סלילת כבישים והשפעה על הניקוז, אשפה של מטיילים, רעש ועוד. כבר לפני כשנתיים פנתה מועצה מקומית יבנאל יחד עם רשות ניקוז כינרת, לגיוס כספים מן הקרן לשטחים פתוחים, לשיקום סביב מעיין תרפי"ו ביבנאל, נחל שרונה ומעיין שרונה. הכנת התוכנית, האישורים וההכנות לשיקום התגבשו ממש בסמוך לזמן השריפה.

שבועות ספורים לאחר השריפה, בתחילת אוגוסט, יצאו המתכנן של פרויקט השיקום - רן מולכו מחברת 'ליגמ - פרויקטים סביבתיים', פקח רשות הכינרת רוני שמואל והקבלנים, לסיור הכנה לקראת תחילת עבודות השיקום. כאן יש להסדיר את הערוץ, כאן את השביל, ומסביב למעיין להסדיר סוללה שתגן על בריכות השכשוך. "השריפה הזאת, היא עשתה לנו חישוף של השטח, אפשר לראות איפה עובדים" אומר אחד הקבלנים, תוך שהוא מסתכל משתומם על המראות הקשים, מבין גם את התמורות השוליות שנזדמנו לטובת השיקום באופן לא צפוי.

הרוחות החמות שישבו על בקעת יבנאל ימשיכו להעלות אבק שחור ושאלות קשות על אחריות, על העתיד, על אסונות, על החיים ועל איך ממשיכים הלאה. הדחפורים והפועלים יזיעו בימות הקיץ החמים ויעמלו על הגשמת תוכנית השיקום היפהפייה, שטומנת בחובה שביל יפהפה לאורך הערוץ ובריכות שכשוך נעימות. מראות השריפה אולי מעלים תחושות ומחשבות שונות אצל כל אחד, אך מה שבטוח - לא ניתן להישאר אליהם אדישים. ברשות הכינרת אנו בוחרים להמשיך הלאה בעשייה, בראיית הטוב לאדם ולסביבה, לצעוד יד ביד עם התושבים, להבין עם מה אנו מתמודדים בכל רגע מחדש, לא להתבייש, להסתכל לבעיות בעיניים ולא לוותר על מציאת פתרונות ולעבוד עם הטבע, עם האנשים, עם המים, עם החיים.

**כתמי הירק
שעטרו את
המדרונות
הצהובים, נמסכו
עכשיו בשחור
כהה והתמזגו
בנוף האדמה
החשופה
והמפויחת**

מפתחים זיקה לנחל גם מלב הכפר

צילומים: נטלי זאבי

'שומרי הנחל' היא תוכנית חינוכית-קהילתית רחבה שמתמקדת בפיתוח זיקה ותחושת שייכות של קהילות ותלמידים לנחלים ומקורות מים טבעיים הסמוכים למקום מגוריהם. בתי ספר וקהילות מיישבים שונים בכל רחבי אגן הניקוז של הכינרת, מאמצים נחל, מעיין או בריכת חורף סמוכה, מגיעים אליה מספר פעמים לאורך השנה ולצד למידה וחקר גם עושים פעילות לשמירה וטיפוח של המקום.

איך, אם כן, קושרים קהילה מתוך לבו של כפר צפוף, הרחק מהשטח הפתוח והטבעי? מסתבר, שכשיש רצון אמיתי בקרב אנשי החינוך המובילים, הכל אפשרי!

נטלי זאבי

אגף חינוך, קהילה והסברה

בית ספר ממלכתי א' אשר שוכן בלב לבו של גרעין הכפר מע'אר, לא ויתר על החינוך לקשר הקרוב לטבע, לא התרגש מהמרחק מהנחל, והתעקש להשתלב בתוכנית 'שומרי הנחל'. לפני כשלוש שנים, פנתה אלינו הזאר מעדי, רכזת מדעים וקיימות בבית הספר, בבקשה להצטרף לתוכנית. למרות שמחתנו על הפניה והרצון, עמדו לפנינו לא מעט אתגרים ועניינים שדרשו פיתרון. ראשית, בלב הכפר לא עובר נחל, איזה נחל נאמץ? שנית, איך נגיע אליו, עלויות האוטובוסים יקרות. זה לא היה חיבור טבעי בין בית ספר למקום שנמצא ממש בחצר האחורית שלו, וגם תקציבית התמונה לא היתה ברורה. אך הזאר לא ויתרה, היא המשיכה ופנתה, ביררה ובדקה, ויחד איתה מנהלת בית הספר, הגב' נהיל יוסף, אשר נרתמה עם תקציב לאוטובוסים, ליווי וגיבוי מלא לתוכנית. מכיוון שלא עובר נחל במרכז הכפר, שאלנו לאיזה נחל אוהבים בני הכפר ללכת כשהם יוצאים לחיק הטבע, היכן הם מרבים לעשות פיקניק, איזו פינה מרגישה להם 'שלהם'. הסתבר שבני הכפר אוהבים ללכת לחניון נחל פרוז, חניון קק"ל לגדות הנחל, מצפון לכניסה לקיבוץ פרוז. להדרכת התוכנית החינוכית הצטרף מל"ש (מרכז לימודי שדה) של החברה להגנת הטבע. כיתות ה' בבית ספר יסודי א' במע'אר הצטרפו לבתי הספר שמשתתפים בתוכנית 'שומרי הנחל' בהובלת המשרד להגנת הסביבה ורשות הכינרת. אך הרצון, הנחישות והאחריות הרבה לחינוך ולסביבה שהפגין צוות בית הספר, לא הסתיים

'מטביעים חותם' - פוסטר עם מסר אישי של התלמיד לשמירה על הנחל

זה לא היה חיבור טבעי בין בית ספר למקום שנמצא ממש בחצר האחורית שלו

מכינים מנדלה מחומרים מקומיים בפעילות יום השיא

מחזיקי מפתחות שהכינו התלמידים (בצד השני כתוב בערבית) לחלוקה למטיילים ונופשים בנחל

כאן. כבר מהשנה השנייה לתוכנית הרחיב בית הספר את הפעילות גם לכיתות ו', וקבוצת המנהיגות הירוקה של בית הספר לקחה על עצמה ללוות את כיתות ה' סביב העשייה ב'שומרי הנחל'.

מלבד פעולות לימוד וחקר עם הנחל, הקפידו התלמידים לנקות את גדותיו מאשפה ולטפח את החניון בכל ביקור במקום. בנוסף, ערכו ימי סיום עם פעילות הסברה על חשיבות השמירה על הנחל ופיתוח הרגלי טיול ונופש אחראיים לסביבה.

בסיום שנת הלימודים האחרונה, יצאו התלמידים ליום שיא בנחל בו שילבו תחנות פעילות סביבתית עם הסברה למטיילים וניקיון הנחל. הפליאו לעשות בנות כיתה ו' שהכינו תחנות הפעלה על הנחל במסגרת פעילותן ב'מנהיגות הירוקה' של בית הספר, והנחו את תלמידי כיתה ה' בחן ובמקצועיות. ניכר היה כי בית הספר כולו רתום לתוכנית באמת ובתמים, ורואה בה חשיבות רבה וחלק מזהות והזיקה הבית ספרית לסביבתו. שמחנו לראות איך בית ספר כה צעיר בתוכנית, שנתיים בלבד, פועל כמו בית ספר ותיק ומחויב אשר הטמיע תהליך משמעותי ועמוק ביחס לנחל ובהכרה באחריותו האישית לחינוך לשמירה עליו.

"ממלכתי א' שוכן בלב הגרעין הישן של מע'אר. הדבר מאפשר לו היכרות מעמיקה יותר עם ההיסטוריה של היישוב ויחד עם זאת מוגבלות בתחום הניידות, צפיפות, בעיות חניה ומבנה ישן. למרות זאת צוות בית הספר רואה ב'שומרי הנחל' הזדמנות טובה ללמד ולחנך את התלמידים שלהם לאכפתיות, יוזמה, מעורבות ואקטיביזם. במסגרת המשאבים המעטים הצליח בית הספר ליצור שינוי מסוים, לאמץ נחל ולארגן תקציב נוסף לפעילות שלו, ועל כן מגיעה להם תודה והערכה גדולה"

חולד עזאם, מנהלת אשכול פעילות דרוזית וצ'רקסית, החברה להגנת הטבע

ניכר היה כי בית הספר כולו רתום לתוכנית באמת ובתמים, ורואה בה חשיבות רבה

אצלנו המעבדה היא על המים

מחפשים יום סיור מדעי בלתי נשכח?
בואו ליום חוויתי המשלב סיור לימודי בחופי הכינרת והפלגה
מחקרית במעבדה השטה. במעבדה מחכים לתלמידים שלכם מכשידי
מדידה ודיגום ייחודיים והם יוכלו להתנסות בהפעלת ציוד מעבדה,
לאסוף נתונים, להחשף לשיטות מחקר הקשורות לגופי מים ולהסיק
מסקנות על האקולוגיה הייחודית לכינרת.

להשלמת החוויה וגיבוש הקבוצה מומלץ לשלב עבודה תורמת
בשביל סובב כינרת.

ימי הסיור המדעיים שלנו תואמים את דרישות משרד החינוך
והתלמידים חוזרים מהם מלאי ידע ולא פחות חשוב -
אחרי יום של כיף בכינרת!

סדובסקי ברלין

מעוניינים לשמוע עוד?
התקשרו למיה 050-8874118
edu@lakekinneret.co.il

שעת ניקיון בגליל העליון

"נמאס לקטר ונמאס לצקצק, בואו פשוט לנקות. בשעה אחת אפשר להספיק לא מעט. ננקה את הנחל ואת השיחים, אם נפגוש מטיילים נסביר פנים ותוך שעה נחזור לסופ"ש ולסידורים או שנשאר ונטבול במים הקרירים".

ענת ניסים

החברה להגנת הטבע

נמצאים נופשים על גדות הנחלים - בימי חמישי אחר הצהריים או שישי בבוקר. הם לא רואים את עצמם כ"פראירים", הם רואים עצמם כמי שמהווים דוגמה אישית, אשר בעשייתם גורמים גם לאחרים לקום לרגע מכיסא הנוח או המחצלת ולהצטרף אליהם, או לפחות לחשוב לפני שהם משליכים את האשפה לצד הנחל, במקום לפח הריק הקרוב. וכשזה קורה (וזה קורה!) והנופשים מצטרפים לניקיון ומפרגנים לחברי הקבוצה, זה מקנה תחושת סיפוק אדירה.

המפתח לשמירה על הניקיון במרחב הציבורי הוא חינוך. זה לא קורה ביום אחד והתוצאה אינה מיידית. זה דורש עשייה, התמדה ודוגמה אישית. זה מתארת זאת בצורה הכי טובה: "כשבאים לנקות - השטח נקי, עד הפעם הבאה. ההסברה - היא זו שגורמת לשינוי ומשאירה את השטח נקי גם בפעם הבאה. בדיוק כמו

כך כתבה זהר לידר מלהבות הבשן, בפוסט בפייסבוק, בעיצומו של חודש יולי האחרון והזמינה את החברים שלה ברשת לבוא לנקות את מה שהותירו אחריהם המטיילים בעין-דבשה. ואכן, בבוקרו של יום שישי, ה'26 ביולי, החברים הגיעו. מאז אותו יום הם נפגשים כל שבוע ל"שעת ניקיון בגליל העליון", וכך זכו החצבאני, מפגש הנחלים, גשר בנות יעקב ואתרים נוספים, למגע ידם האוהבת של מעגל החברים ההולך וגדל שזהה אספה סביבה, ויש נחלים נוספים על הכוונת.

200 ק"מ של גדות נחלים יש באזור הגליל העליון, מאזור ארץ פלגי מים ועד הירדן ההררי - גדות נחל הפתוחות לקהל הרחב. בשגרה, הם מפוקחים על ידי שני פקחים, אשר בעונת הקיץ ובשבטות מתוגברים בעוד שניים עד שלושה פקחים נוספים ולפחות ארבעה עד ששה סדרנים בכניסות וביציאות לנחלים המתוררים ביותר. הפיקוח נעשה על ידי המועצה האזורית גליל עליון, אשר גם דואגת לתגבור של מכולות אשפה, הן במספרן והן בתדירות האיסוף מהן.

אז איך למרות כל המאמצים והכספים המושקעים עדיין כל כך מלוכלך?

בשיחה שקיימתי עם אחד מהאנשים שעוסקים בתחום, באחת מהרשויות בגליל, עולים שלושה נושאים: נושא הגבולות המוניציפאליים והשייכות המוניציפאלית של תאי השטח הללו (באזור שהוא מרובה רשויות), נושא האכיפה ונושא החינוך של הציבור המגיע לטייל בנחלים.

בהיבט הגבולות מתברר שלא כל הרשויות דואגות לניקוי גדות הנחלים אשר בשטחן, לא בגלל חוסר אכפתיות, אלא בגלל העלות הכספית הגבוהה, שלרשויות קטנות במרחב הזה אין יכולת להקצותה במסגרת המשאבים המצומצמים שלהן. בחלק מהרשויות החליטו, שלמרות הכל ואף על פי כן - הן ינקו את גדות הנחלים שבשטחן וכספים אלו הם למעשה על חשבון השירותים שהיו יכולים להינתן לתושבי אותה רשות. ברשויות אחרות אין את היכולת הזו.

ברשויות אשר דואגות לניקיון גדות הנחלים שבשטחן, בוחרים לעשות זאת בשעות הערב והלילה, לא בשעות שבהן נמצאים המבלים באזור. לשאלתי מדוע, קיבלתי את התשובה הכי כנה - זו הרגשה ממש לא נעימה להסתובב בין הנופשים, לנקות ולראות איך תוך כדי הם מלכלכים שוב. יש לנו כל כך הרבה שטחים לנקות ואין לנו זמן לעסוק בחינוך, אז אנחנו מעדיפים לפעול בסוף היום.

הדרישה לאכיפה ומתן קנסות למלכלכים עולה שוב ושוב בפוסטים של מטיילים ותושבי האזור, ברשת החברתית. נושא האכיפה הוא לא פשוט לביצוע וברור שהוא לבדו לא יפתור את בעיית הניקיון במרחב הציבורי. אז מה כן?

בואו נדבר רגע על חינוך...

אחד הדברים שעליהם מקפידים חברי קבוצת 'שעת ניקיון בגליל העליון' אותה מובילה זהר, הוא לפעול בשעות שבהן

שעת ניקיון בגליל העליון. צילום: דפנה אברהמס

בפתגם: "הדואג לימים זורע חטים, הדואג לשנים נוטע עצים, הדואג לדורות מחנך אנשים".

הבנת ולמידת המשמעויות של השלכת אשפה במרחבים הציבוריים על המערכות האקולוגיות השונות, על הטבע שסביבנו ובסופו של דבר על בריאותנו ואיכות חיינו - יכולה להתחיל את השינוי. חינוך לניקיון המרחב הציבורי מגיל צעיר ברמה לאומית תביא לכך שבעתיד, אולי, נגיע לאתרי טבע נקיים ונעימים שגם יישארו נקיים.

ועד שזה יקרה, אלו שאכפת להם, שהטבע הישראלי והמרחב הציבורי הגלילי חשוב ויקר להם - בוחרים לעזוב את המקלדת, להפסיק לקטר ברשת, להפסיק לחכות שמישהו יעשה, ויוצאים בעצמם עם שקיות וכפפות, מחנכים באמצעות עשייה ודואגים להחזיר לטבע את המראה הנכון לו, למען בעלי החיים, הצמחים, הנופים וגם - למענו.

צילומים: נטלי זאבי

נוער חיספין למען הקהילה והטבע הסובב את היישוב

מאחורי היישוב חיספין, הנמצא במרכז הגולן, ישנה ביצה, או כך לפחות מכנים אותה תושבי המקום. "הביצה" היא זליגה של מי 'מאגר בני ישראל', שיצרה עם הזמן בית גידול לח ומרשים ובו דגים, חרקי מים, דו חיים ועופות שונים המגיעים בהתאם לעונות השנה.

חלקת אדמה בסמוך לשפת המים וחפר תעלה ובור שיתמלא במים, ליצירת בריכת שכשוכך מחוץ לבריכה הטבעית, כך שלא יופר המאזן האקולוגי בתוך בית הגידול.

בעזרת הנערים והנערות בנינו סכר בתחילת התעלה ורוקנו את התעלה ואת הבור שנחפרו, בעזרת דליים, על מנת להכין אותם לביטון. בנוסף נחפר בור למדורה, רחוק דיו מהעשבייה שבאזור, וגם הוא כוסה בבטון על מנת למנוע ככל האפשר סיכוי להתלקחות שריפות בשטח, הנמצא באזור מרעה.

ביום העבודה השלישי פרצו הנערים והנערות דרך בתוך המים, אשר תאפשר להקיף את האזור בגדר שתמנע את כניסתן של הפרות הרועות באזור לתוך המתחם. במקביל החלו העבודות לכיסוי הבריכה בשכבת בטון שתמנע זליגה של עפר.

ביום העבודה האחרון הגיעו אף יותר מתנדבים ומתנדבות מאשר בימים הקודמים. יום זה הוקדש לסיום עבודות הבטון, חפירת מצע להנחת אדני רכבת כמדורגות וניקוי של מי בית הגידול מאשפה וקנים שנחתכו.

בסיום השבוע ראינו, יחד עם הנוער של חיספין, את השינוי המשמעותי שנעשה בשטח. משטח בור שמעולם לא פיתה אותם לגשת אליו בשעות הפנאי על אף הקירבה ליישוב, הפך השטח לפינת חמד מזמינה לכל.

העשייה לא מסתיימת כאן. עם תחילת שנת הלימודים ישובו המתנדבים והמתנדבות להיפגש ולבנות ספסלים שיוצבו בשטח המתחם וכן יתלו נדנדות וערסלים.

בשלב הבא של התוכנית ישולבו קבוצות נוספות מתוך הקהילה - ותיקי היישוב שיהיו אחראים על לוח מודעות פעיל שישלב דברי תורה ושמירת טבע, תלמידי בתי הספר שישבו לשטח במסגרת תוכנית 'שומרי הנחל' ויסייעו להמשיך ולפתח את המקום, והשיא יהיה באירוע קהילתי שיתוכנן על ידי הנוער ויזמין את תושבי היישוב להפגינה במקום.

אביה חן

מרכז חינוך והסברה גולן - רש"ג

בתי הגידול הלחים, משמשים כמסנן טבעי למים בדרכם אל הנחלים, הכינרת והמאגרים שבשימוש האדם. בתי גידול אלו הוגדרו כמאוימים ביותר בישראל, עקב מזג האוויר הצחיח, אך בעיקר עקב פעילות האדם ההולכת ומתרחבת עם התפתחות ההתיישבות ברחבי הארץ.

במהלך שמונה השנים האחרונות חוקרים ודוגמים את מי הביצה תלמידי כיתות ה' מבתי הספר 'גולן' ו'תלמוד תורה' השוכנים ביישוב, במסגרת התוכנית החינוכית 'שומרי הנחל', בשיתוף של רשות ניקוז ונחלים כינרת, המשרד להגנת הסביבה ורשות הטבע והגנים. כחלק מהתוכנית, בכל שנה מבצעים התלמידים מיזם עשייה בתחום הנחקר - פריצת שבילים, בניית ספסלים, הצבת עמדות הסברה וכו'. מפאת חשיבות השמירה על בתי הגידול הלחים הוחלט, בשיתוף רשות ניקוז הכינרת ורשות הטבע והגנים, לצרף לתוכנית השמירה על בית גידול זה גורמים נוספים מתוך קהילת תושבי חיספין. כהכנות לתוכנית נערכו פגישות עם נציגי מועצה אזורית גולן, עם נציגי 'מי גולן' ועם הבוקר המקומי, שנתנו את הסכמתם ובירכתם לתוכנית. כאשר הוצגה התוכנית למנהלת הקהילה ולרכז החינוך, הוחלט להתחיל עם שכבות הנוער של כיתות ז' ו-ח', בשבוע עבודה מרוכז בתחילתו של חודש אוגוסט.

לשמחתנו, נענה הנוער של היישוב והגיעו מעל 30 מתנדבות ומתנדבים ליום העבודה הראשון. יום זה הוקדש להיכרות עם השטח. בעזרת פרופסור אביטל גזית, אקולוג מקווי מים מאוניברסיטת תל אביב, שהצטרף למיזם ותרום מנסיונו וידעותיו, דגמו בני הנוער את המים ובדקו אספקטים שונים במים, כאשר השיא היה כמובן בעלי החיים הזדריים בתוך בית הגידול.

בבוקר היום השני הגיע דחפור מטעם רשות ניקוז כינרת שיישר

צילומים: דניאל וקנין

מהאון לגבעת המכללה במעגן

למקטע השביל בין האון למעגן אנו קוראים "הגיונגל הישראלי". זהו המסלול האתגרי היחיד על שביל סובב כינרת. סבכי קנים מרשימים, שלוליות בוץ לצד נביעות מים וכמובן תצפיות מרשימות למול הכינרת ופינות ישיבה ומרגוע. הטיול לא מתאים לעגלות ובעלי גלגלים.

את הטיול מתחילים בתחנת הדלק דור אלון הסמוכה לכפר הנופש שצמוד לקיבוץ האון, שם גם ניתן להשאיר את הרכב. יוצאים מחוץ לרחבת החניה, פונים ימינה וצועדים לצד הכביש 30 מטרים לכיוון הקמפינג וכפר הנופש. לפני השער של הקמפינג פונים שמאלה על סימון שבילים שחור לעבר שביל מסודר, צועדים לאורך הסימון השחור בדרך רחבה ונוחה - זוהי טיילת שפותחה כחלק מהנגשת הכינרת לציבור הרחב.

דניאל וקנין

רכז שביל סובב כינרת

ממשיכים עם הדרך הנוחה, המסומנת בשחור, עוד כ-100 מטרים עד שמגיעים לריכוז אבנים בצורת קנוס. אלו הם "מחסומי שיניים" שהביאו הבריטים ארצה והציבו אותם במקומות שונים בארץ ישראל, כמכשול לטנקים ורכבים משוריינים. בנקודה זו מסתיים הסימון השחור ואנו התחברנו לשביל סובב כינרת. פונים שמאלה, לכיוון דרום וממשיכים על הדרך הרחבה. אחרי הליכה של 75 מטרים נוספים דרך האספלט מסתיימת, ליד מחסום המונע גישה לרכב לכיוון החוף. ממשיכים ישר על דרך עפר. לאחר כ-250 מטרים מגיעים לעץ אקליפטוס ומתחתיו ספסל בטון, שם ניתן לנוח אל מול נופי הכינרת. ספסלי הבטון מתחת לעצי האקליפטוס נבנו בעזרת מתנדבים מכל רחבי הארץ, שמגיעים להתארח בכינרת ולפתח את שביל סובב כינרת. מנקודה זו, השביל הופך להיות אחד השבילים המרתקים ביותר הקיימים בארץ. כחלק מפתחת שביל סובב כינרת, פרצו מתנדבים רבים את המסלול הנוכחי בתוך סבך קנים צפוף והצמחייה הגבוהה מייצרת תחושה של הליכה בתוך מנהרה.

מדי כמה עשרות או מאות מטרים, השביל יוצא מהסבך לתצפיות על הכינרת. במקומות בהם הסבך פחות צפוף, ניתן לראות עצי בוסתן, בעיקר תאנה, אך גם רימונים וחרובים. מנקודת האקליפטוס אנו ממשיכים ישר ונכנסים לקטע סבך וקצר. אחרי 200 מטרים נוספים של הליכה אנחנו עולים עליה קטנה מצד שמאל, צועדים כ-50 מטרים מעל הסבך ומיד יורדים אליו שוב. ההליכה בסבך מהנה ומוצלחת, בחורף היא עלולה להיות בוציית. מתנדבי השביל עמלו רבות על מנת שהקנים, הפטל והאשלים לא יפריעו לצועדים. אחרי 500 מטרים נוספים בסבך

ספסלי הבטון מתחת לעצי האקליפטוס הם מתקנים שמקימים אלפי המתנדבים מכל רחבי הארץ

מגיעים ל'זולה רוח' - אחת מנקודות העצירה לשהייה בטבע ולמנוחה, הממוקמת במבנה נטוש וישן ששוקם לצורך כך. נא לשמור על המקום. למקום זה אנו קוראים "הבית של תל קציר" ומדי פעם נשלחות קבוצות לטפח את המקום, לצבוע את הקירות ולהפוך אותו לנעים יותר.

לאחר המנוחה בבית של תל קציר ממשיכים בסבך ופוגשים בעצי תאנה רבים ומרשימים. אם עברתם במקום כשעדיין קיץ (או בסופו) אולי עוד הספקתם ליהנות מהפירות המתוקים של העץ. מכאן שביל ההליכה הופך לעיתים צר ומדי פעם יש עליות וירידות קטנות שעלולים להחליק בהן, נא להצמיד את הילדים אליכם ולצעוד בזהירות.

ההליכה נעימה ומוצלחת, מדי פעם ניתן לנוח תחת עץ תאנה ולהמשיך. אחרי 250 מטר השביל הופך להיות צר ועובר בתוך מנהרת קנים שבסופה עלייה קלה והנה אנו ליד בית האריזה של קיבוץ מעגן. הבנות הרבות שגדלות באזור מגיעות לכאן לאריזה ולמשלוח ואם תפגשו את העובדים החרוצים אל תשכחו להגיד להם שלום.

מבית האריזה פונים ימינה, הולכים 75 מטרים ומדלגים מעל משאבת המים לחקלאות שנמצאת באזור. סימון השביל נמצא סמוך לתחילת מטע הבנות הבא והוא מסמן לנו לרדת שוב ימינה. יורדים במדרגות לתוך סבך ואחרי 50 מטרים נראה פינת מנוחה נוספת.

ממשיכים היישר לסבך קנים נוסף בו יש גם ריכוז גבוה של אשלים. הולכים עוד 300 מטרים בדרך זו, בה נכנסים ויוצאים ממנהרות קנים שנמצאות סמוך לריכוז גבוה של נביעות מים היוצרות באזור ביצות. בסופה של דרך הקנים יש עליה קלה ואנו רואים משמאל את בתי קיבוץ מעגן. עוד כמה עשרות מטרים ואנו מגיעים לשער של קיבוץ מעגן לכיוון הכינרת. אלה החושקים בהפסקה קלה יכולים לפנות שמאלה ומיד שוב שמאלה ולהגיע לבית הצנחן - אתר הנצחה בקיבוץ מעגן.

בית הצנחן הוקם בקיבוץ מעגן על מנת להנציח את סיפורם של צנחני היישוב, שהתנדבו לצבא הבריטי ונשלחו לפעולת צניחה בלב אירופה הנאצית על מנת לסייע במלחמה. בין 37 צנחני היישוב, שלושה היו מהגרעין שהתעתד להקים את קיבוץ מעגן. אחד מהם, פרץ גולדשטיין, נתפס והוצא להורג. באתר ההנצחה אובליסק לזכרו של פרץ גולדשטיין, חדר התייחדות עם הצנחנים שלא שבו, אתר זיכרון לנספים בשואה, חדר זיכרון לבני מעגן שנפלו במלחמות ישראל ולוח זיכרון לאסון מעגן.

אחרי ביקור באתר ההנצחה המרגש ממשיכים את המסלול. כעת צועדים לכיוון מערב בשוליים הצפוניים של הקיבוץ, על שביל יפה הצופה אל הכינרת; בהמשך השביל מתקן שאיבה חדש ומיד אחריו מדרגות המוליכות אותנו היישר אל כפר הנופש 'מעגן עדן'. בכפר הנופש ממשיכים לצעוד בשוליים הצפוניים הפונים אל הכינרת ובקצה השני של כפר הנופש סימון שבילים מוביל לגבעה הנקראת 'גבעת המכללה', זוהי נקודת תצפית מרהיבה על הכינרת ופינת מרגוע מוצלת.

לפני שנתיים עלו אל הגבעה חבריו הטובים של אליחי דגן, בן רמות מגשימים, שנהרג במאי 2016 בעת טיול בשומרון. הם שיפצו את הגבעה והוסיפו לה פינת בישול ופויקה, על מנת להנציח את זכרו כסטודנט במכללה, תושב הגולן, מדריך טיולים ואוהב טבע מושבע. בתום הבילוי על הגבעה מסתיים הטיול הנוכחי. מכאן ניתן לצאת אל הכביש ולסיים את המסלול.

בטיול הבא על שביל סובב כינרת נרחיב על הגבעה, על הכפר הערבי ששכן בה ועל תחנת הרכבת והמעגן ההיסטורי הסמוכים. הטיול יסתיים בסכר דגניה ובכך נשלים הקפה מלאה של הכינרת בגיליונות ארץ הכינרת.

**אלה החושקים
בהפסקה קלה יכולים
לפנות שמאלה ומיד
שוב שמאלה ולהגיע
לבית הצנחן - אתר
הנצחה בקיבוץ מעגן**

אתר מג'דוליה. צילום: שוקי אפל

מג'דוליה - גילויים חדשים בכפר עתיק בגולן

אתרים מוכרים מהתקופה הרומית בגולן הם בעיקר אתרים גדולים עם אופי עירוני ובעלי משמעות היסטורית, כמו קיסריה פיליפי (בניאס) בצפון הגולן, גמלא במרכז הגולן וסוסיטא בדרומו

באתרים אלו נערכו חפירות נרחבות וכמו כן, כולם מוזכרים במקורות הספרותיים ההיסטוריים של התקופה וגם בספרות חז"ל. מעבר

מיכאל אזבנד*

לחפירות הארכאולוגיות, הגולן גם נסקר על ידי חוקרים שונים והפך לאחד מהאזורים הנסקרים ביותר בארץ. לעומת זאת, הידיעות אודות היישוב הכפרי בגולן בתקופה הרומית הן חסרות ומעטות, למעט המידע מן הממצאים בסקרים; כל זאת למרות שחיו בכפרים אלפי תושבים. עד היום, נערכו מעט חפירות במרחב הכפרי בגולן מהתקופה הרומית ומה שאכן נחפר הן ברובן חפירות הצלה מצומצמות. ישנן הרבה שאלות ארכאולוגיות הנוגעות לגולן בתקופה הרומית, מאמצע המאה הראשונה לפנה"ס ועד אמצע המאה הרביעית לספירה (וביניהן: קביעת ההיסטוריה היישובית, זיהוי אתני של תושבי הכפרים השונים, ענפי כלכלה עיקריים, יחסי עיר וכפר, קשרים חברתיים וכלכליים, אופי בנייה ציבורית, היעדרם של בתי כנסת במאות השנייה והשלישית לספירה וכו'). כאמור, בשל היעדרם של המקורות ההיסטוריים הנוגעים לאזור בתקופה הנדונה ובמיוחד לאחר המרד הגדול וחורבן הגולן בשנת 67 לסה"נ, ניתן להתייחס לשאלות אלו רק מהממצא הארכאולוגי העולה מן החפירות.

על מנת לענות על שאלות אלו ואחרות, שלא ניתן להרחיב בהן כאן, חיפשנו אתר כפרי שיענה על מספר קריטריונים עיקריים: מיקום האתר במרכז או דרום הגולן, מתוארך לפי סקרים בעיקר לתקופה הרומית (שלא נכנס לתקופה הביזנטית), אתר עם מעט הפרעות מודרניות ומייצג כמה שיותר כפרים אחרים מהתקופה הרומית באזור. המטרה העיקרית של החפירה היא לנסות לאפיין כפר מהתקופה הרומית בגולן. החפירות במג'דוליה, המנוהלות בראשותו של ד"ר מיכאל אזבנד, מטעם המכון לארכאולוגיה ע"ש זינמן באוניברסיטת חיפה, החלו משנת 2014 וממשיכות עד היום (המחקר מומן מהקרן הלאומית למדע).

אתר מג'דוליה ממוקם מדרום לנחל סמך וממזרח למושב נטור. גודלו של האתר בתקופה הרומית הוא כ-35 דונם. בתקופה הרומית האתר היה בגבול הצפוני של תחום עיר הפוליס היפוס-סוסיטא, השוכנת בדרום הגולן. תחום סוסיטא כלל בעיקר אוכלוסייה לא יהודית עם כמה כפרים יהודיים.

* המכון לארכאולוגיה ע"ש זינמן, אוניברסיטת חיפה

**מטבעות מהתקופה הרומית
(מאה 2 לספירה) שהתגלו
במג'דוליה
למעלה: מטבע ברונזה של
היפוס-סוסיטא
למטה: מטבע כסף של הקיסר
אדריאנוס
צילום: מיכאל אזבנד**

מצפון למג'דוליה היה תחום מנהלי המכונה בשם גולן (גאלוניטוס ביוונית), שהיה בעיקר אזור יהודי בתקופה הרומית והביזנטית. שמו הנוכחי של האתר מג'דוליה הוזכר לראשונה על ידי החוקר הגרמני גוטליב שומאכר, שהגיע לאזור בסוף המאה ה-19 כדי לסקור את השטחים לקראת בניית מסילת הרכבת בגולן. אצל שומאכר לא מופיע תיאור מפורט של המקום והוא מציין ש"לא שרד דבר שיש בו עניין". לא ברור לנו אם האתר משמר שם עתיק. לא ניתן לזהות את המקום עם אחד הכפרים היהודיים שמזכרים במקורות בתחומה של סוסיטא הרומית, במקורות ספרותיים. באתר הולך ונחשף כפר שמתוארך בעיקר לתקופה הרומית, אך קיים ממצא מועט המרמז על התיישבות שהייתה בו כבר בתקופה ההלניסטית. ההתיישבות בו לא המשיכה לתקופה הביזנטית ולפי מטבעות וחרסים מהחפירה ומסקרים, האתר ננטש בסוף המאה השלישית לספירה ויושב מחדש באופן מצומצם יותר לתקופה קצרה בימי הביניים. הוחלט לחפור באתר באזורים שונים על מנת לאפיין את הכפר, כולל אפיון מבנייה ציבורית (בית כנסת), מבני מגורים ואזורי תעשייה (בתי בד וכבשן לייצור כלי חרס).

בסקרים הראשונים של האתר לא התגלה משהו מיוחד, כמו ששומאכר כבר הזכיר. בכך מג'דוליה דומה לעוד עשרות כפרים בגולן שננטשו במהלך התקופה הרומית ושלא זוהתה בהם בנייה מונומנטלית מעניינת, כפי שמוכר לנו משרידי בתי כנסת וכנסיות בעשרות כפרים בגולן בתקופה הביזנטית. לאחר ביקורים רבים ראינו על פני השטח רמזים למבנה ציבור בצד המזרחי של האתר. באזור שהיה בעיקר שדה קוצים ואבני שדה, ראינו שורה של אבני גזית על פני השטח. אחרי שהפכנו חלק מהבולדרים ואבני השדה, ראינו לראשונה בכפר שבירי עמודים. היה נראה לנו שאולי יש כאן מבנה ציבור, אולם לא הצלחנו לזהות את סוג המבנה מהסקר. התחלנו לחפור באזור השרידים האלו ולהפתעתנו, התגלה בית כנסת עתיק שבמידותיו החיצוניות גודלו בערך 13 מטר רוחב ו-23 מטר אורך, מצפון לדרום, והוא בנוי אבני בזלת מסותתות בקיר המערבי והדרומי. ההשתמרות של הקירות אינן לגובה ובמקומות מסוימים נשדד הקיר כולו או נשאר רק הנדבך התחתון. בקיר המערבי של המבנה נמצאו שתי כנסיות - אחת בצד הדרומי והשנייה בצד הצפוני, כשבאזור האמצעי נשדדו האבנים וקשה לדעת אם היתה באמצע כניסה (אולי אפילו כניסה מרכזית). למבנה היתה מערכת ישיבה מעניינת המורכבת מספסלים עם סיתות טוב. על הקירות במזרח ובצפון היו ספסלים ששרדו היטב. באמצע המבנה היו שתי שורות של ספסלים לאורך המבנה שהגיעו עד לספסלים שהיו על יד הקירות. על חלק מהספסלים התגלו תווי סתמים. הספסלים על יד הקירות ובאמצע המבנה יצרו שני מפלסים בתוך המבנה. מפלס עליון במזרח ובמערב, ומפלס נמוך יותר באמצע המבנה. לא התגלה אלמנט ארכיטקטוני המכוון את המבנה לכיוון דרום (ירושלים) והמבנה בעצם מכוון לאמצע שלו. אבני פסיפס רבות בצבעים שונים, מפוזרות במבנה. כמו כן התגלו כמה קטעים קטנים שעדיין נמצאו באתרם למרות שהם התנתקו מהתשתית שלהם. במבנה ובסביבתו התגלו שבירי עמודים, בסיסים ושברי כותרות דוריות. העמודים עמדו על הספסלים שהיו באמצע המבנה. כנראה כבר בעת העתיקה המבנה כולו פורק והרבה מהאלמנטים הארכיטקטוניים נותצו במכוון. יש עשרות שבירים שהתגלו מסביב למבנה, חלקם באדמה, חלקם על פני השטח וחלקם נלקחו לשימוש מאוחר יותר בגדרות שמסביב. עד היום זהו רק מעט פריטים מבית הכנסת, בשימוש משני, בכפר. בתוך המבנה ומחוץ לו מפוזרים הרבה שבירי רעפים. התגלו גם חדרים מצפון למבנה שתפקידם טרם התברר לנו.

המבנה דומה לבתי כנסת מהתקופה הרומית הקדומה (כמו בתי כנסת שנחשפו בגמלא ובמגדלא), אבל בשונה מאלו שסיימו את תפקידם במרד הגדול, המבנה כאן המשיך לתפקד עד סוף המאה השלישית לסה"נ, כשבמהלך התקופה הרומית עברו עליו שינויים. צורת הישיבה עם אזור מוגבה ואזור נמוך וכיוון המבנה למרכז - דומים לבתי כנסת של ימי הבית השני. בתי כנסת אלו הם ברובם צנועים יותר בעיטור האדריכלי מבתי כנסת של התקופה הרומית המאוחרת והביזנטית, כמו באום אל קנאטיר או קצרין. אין בהם גגות רעפים והם לא פונים לירושלים, אלא למרכז המבנה ועיקר שימושם הוא בהתכנסות עבור לימוד תורה. ניתן לזהות במבנה במג'דוליה שלבי בנייה ושינויים שנערכו בו במהלך התקופה הרומית, כמו תוספת של פסיפס צבעוני וגג רעפים.

המבנה מהווה עדות ייחודית במחקר בתי כנסת, בארץ בכלל ובגולן בפרט. בגולן היה ידוע עד כה רק על בית כנסת אחד מהתקופה הרומית הקדומה, בגמלא, לעומת זאת כ-30 בתי כנסת מהתקופה הביזנטית. דבר זה היווה הוכחה לחוקרים שטענו לחורבן היישוב היהודי בגולן לאחר המרד הגדול ושהיישוב היהודי התיישב מחדש רק בתקופה הביזנטית. העדות ממג'דוליה תומכת בדעתם של חוקרים שהציעו כי היישוב היהודי לא ננטש ונחרב בעקבות המרד, אלא המשיך להתקיים. פירוק המבנה בעת העתיקה והקושי לזהות אותו הם אולי חלק מהסיבות שעד כה לא התגלו באזור בתי כנסת מהמאות השנייה והשלישית לסה"נ. קשה מאוד לזהות בסקרים את השרידים וזה משאיר את האפשרות לקיומם של מבנים נוספים כאלו בכפרים אחרים בגולן.

בקצה המזרחי של מג'דוליה התגלה עוד ממצא ייחודי. באזור זה ראינו על פני השטח הרבה שבירים של כלי בישול. לאחר שיצאו מאחד מבורות הבדיקה שבירים רבים של כלים, הוחלט לחפור בסמוך למספר אבנים שהיו נראות כמסודרות, אולי כחלק מעיגול. האבנים הללו, כולן מבזלת, היו חלק מכבשן לייצור כלי חרס, היחיד שנחפר בגולן מהתקופה הרומית. הכלים שנוצרו הם כלי בישול

**מצפון למג'דוליה היה
תחום מנהלי המכונה
בשם גולן (גאלוניטוס
ביוונית), שהיה בעיקר
אזור יהודי בתקופה
הרומית והביזנטית**

ספסלים. צילום: מיכאל אזבנד

(בעיקר קערות, סירים ופכי בישול), מהטיפוסים הנפוצים בגליל ובגולן בתקופה זו. הם גם זהים בצורתם לכלים המוכרים בעיר הפוליס היחידה במרכז ודרום הגולן, סוסיתא. על מנת לבדוק את הקשרים בין העיר והכפר (וכחלק ממחקר מקיף הנעשה עם ד"ר מיכאל אייזנברג בנושא זה) החלטנו לבדוק כלים מסוסיתא ולבחון אם חלק מהם מקורם מבית היוצר במג'דוליה. אך בבדיקה פטרוגרפית (בדיקה מיקרוסקופית), המאפשרת לזהות את חומרי הגלם של החרסים, לא נמצאה זהות בין הכלים שנוצרו במג'דוליה לבין הכלים מסוסיתא. כלומר, כלי הבישול בסוסיתא שנראים זהים בצורתם לכלים ממג'דוליה לא הגיעו מבית היוצר של מג'דוליה, שנועד ככל הנראה רק לצרכי הכפר וסביבתו הקרובה.

ייצור שמן זית היה ענף כלכלי חשוב בגולן ובמיוחד במרכז הגולן, בתקופה הרומית והביזנטית. בסקרים באתר התגלו ארבעה מקומות עם שרידים של בתי בד, הכוללים משקלות, אגן ריסוק ושני מצעי כבישה. כולם בגבולות של הכפר - במזרח, בדרום ובמערב. באתרים רבים בגולן נמצאו שרידים של בתי בד ורק כמה בודדים נחפרו. זה מוביל למספר שאלות מתודולוגיות לגבי קביעת כמויות בית הבד באתר. עד כמה שרידי בית הבד המפוזרים מעידים על בתי בד שונים באזור בו הם נמצאו והאם הם פעלו במקביל? כדי לענות על שאלות אלה ואחרות הוחלט לחפור סביב השרידים בכל ארבעת האזורים שבהם התגלו חלקי בית הבד. עד כה, רק שניים מארבעת האזורים נחפרו. גילוי משמעותי הוא הימצאותם של שתי שיטות לסחיטת זיתים באתר, משקלות ובורג. לא ברור עדיין אם הם פעלו באותו זמן או אחד אחרי השני. מקובל במחקר, ששיטת הבורג נכנסה לארץ בעיקר בתקופה הביזנטית, אבל כאן יש עדות לשימוש כבר בתקופה הרומית.

במבני מגורים בכפר התגלו שרידים המעידים על חיי יום יום. מעניינים במיוחד הם מבני מגורים, שרק מעט מהם נחשפו עד כה בצפון האתר. באזור זה, על המדרון, הבנייה היא מאבני שדה ובולדרים גדולים שרק בקושי רב ובמאמץ גדול ניתן להזיז אותם. התגלו שרידים הקשורים לחיי יום יום כמו אבן ריחיים, אבני פלך, עצמות, נרות, כלי בישול ואחסון זכוכית ומטבעות. אזור זה ננטש עם הכפר במאה השלישית לסה"נ, אבל לעומת אזורים אחרים בכפר שהופרעו במהלך התקופות, הבתים במדרון הצפוני נשארו כמעט בלי הפרעות. אנו מקווים שבאזור זה, מתחת למפולות הגדולות, נעמוד על הסיבות לנטישת הכפר בסוף המאה השלישית לסה"נ, שטרם התבררה לנו. נשאלת השאלה - האם הנטישה היא רק של מג'דוליה או חלק מתופעה רחבה יותר של נטישת עשרות כפרים בין התקופה הרומית לביזנטית, באזור. עד היום לא ברור למה חלק מהכפרים המשיכו להתקיים וחלק ננטשו.

החפירות במג'דוליה הן צוהר נדיר לחיים באזור הכפרי בגולן בתקופה הרומית. התוצאות עד היום מדגישות שוב ושוב את החשיבות של החפירות באזורים, שאולי במבט ראשון כמו ששומאכר כתב, "לא שרד דבר שיש בו עניין", אבל בסוף, הן חושפות נתונים חדשים ומעלות שאלות חדשות החשובות לקידום המחקר ולהבנה שלנו בחיי התושבים בכפר שבגולן, בעת העתיקה.

המעוניינים להתנדב בחפירה (מגיל 14 ומעלה) נא ליצור קשר עם מיכאל אזבנד
 mickeyosband@gmail.com. האתר סגור למבקרים.

כבשן. צילום: שוקי אפל

**עדות ממג'דוליה
 תומכת בדעתם של
 חוקרים שהציעו כי
 היישוב היהודי לא
 ננטש ונחרב בעקבות
 המרד, אלא המשיך
 להתקיים**

צילום: מוטי בוהדנה

פיתיון ללכידת חוחיות. צילום: מוטי דולב

להגן על החוחיות: מסייעים במיגור ציד החוחיות

החוחית הינה ציפור שיר מרשימה ממשפחת הפרושיים. הפרט הבוגר מתאפיין בצבעי פנים בצבע אדום עז, בכנפיים בצבעי שחור וצהוב ובזנב שחור. אורכו 12-14 ס"מ, מוטת כנפיו 20-25 ס"מ ומשקלו 15-20 גרם. בעבר מילאה החוחית את הארץ בשירתה היפיפיה, אך מספריה יורדים בחדות בשנים האחרונות וזאת עקב צייד לא חוקי מאסיבי ויומיומי של המין היפיפה הזה, בעיקר ברמת הגולן, בגליל וסביב הכינרת.

החוחית היא חיית בר מוגנת והחוק אוסר לצוד אותה, לסחור בה או להחזיקה. עם זאת, בגלל שירתה הייחודית, היקף תופעת ציד החוחיות והסחר בהן נרחב למדי, ונעשה

נעמה מנספלד
מרכז חינוך והסברה גולן, רשות הטבע והגנים

בכל רחבי הארץ. בשנים האחרונות מנסים פקחי רשות הטבע והגנים ללא הרף לתפוס את צייד החוחיות, המגיעים בעיקר מאזור מזרח ירושלים. הציידים מגיעים בדרך כלל באור ראשון למקום שבו יש רטיבות - נחלים ומעינות, אזורי השקיה, טפטפות, מטעים, נזילות מים וכו'. שיטות הציד נוראיות ואם מחפשים היטב ניתן לראות ולשמע את הסימנים בשטח: לעיתים משתמשים הציידים ברמקול מוסתר המשמיע ללא הרף קולות ציוץ של חוחיות, דבר אשר יאפשר למשוך חוחיות אחרות לשטח המרושת, רשתות פרושות על הקרקע עם חוטים המאפשרים למשוך את הרשת וללכוד מספר רב של ציפורים שהגיעו לשתות, רשתות ערפל פרושות בעזרת מקלות או בזנטיים, אשר תופסות כל ציפור שמגיעה למקור המים. הצייד מגיע מדי פעם לבדוק את הרשת ואוסף את החוחיות שנתפסו. רשת ערפל היא רשת כמעט בלתי נראית ומהווה מלכודת שאינה מבחינה בין מין למין, כלומר נתפסים בה גם בעלי כנף ממינים אחרים, והציידים ממיתים ומשליכים אותם. לפעמים רשתות מסוג זה ננטשות בשטח וציפורים ממשיכות להילכד בהן ללא הפסק ולגווע בייסורים. לעיתים הציידים מורחים דבק על ברזי צינורות השקיה - שיטה זו מנצלת את הגעת הציפורים למקורות מים, וגם היא שיטת לכידה שאינה מבחינה בין מין למין. באביב ובקיץ הציידים עוקבים אחר חוחיות בוגרות, מאתרים קינים וגוזלים את הגוזלים מתוך הקן. ציפורי שיר אלה נמכרות בכלובים לחנויות ברחבי ירושלים. מספרם בטבע הולך וקטן והסכנה לשימור מין זה היא גבוהה. לכידת החוחית גורמת לציפור לחץ ניכר ולעיתים היא נפצעת או מתה בייסורים. תופעה אחרת היא הכלאתה עם קנרית, אף היא ממשפחת הפרושיים. הציפור המתקבלת מן ההכלאה מכונה בערבית "בנדוק" (ממזר) והיא מבוקשת במזרח ירושלים ובכפרי הסביבה.

כשאנחנו יוצאים לטייל, או יוצאים לעבוד במטע שלנו, ישנם דברים חריגים שיכולים למשוך את תשומת לבנו, ולהבין כי מתרחש אירוע ציד. מחצית מהציידים שנתפסו בשנים האחרונות נתפסו הודות לערנות תושבים ומטיילים. חשוב מאוד - כשאנו נתקלים בממצאים כמו רשתות, רמקולים, חוטים, או אנשים חשודים בשטח - הדבר הכי טוב יהיה לזוז הצידה ברוגע, ולהרים טלפון לרשות הטבע והגנים. הצייד עלול לברוח עם החשד הקטן ביותר שיצוץ לו, ולשוב לצוד במקום אחר את הציפורים הנדירות הללו.

אנחנו זקוקים לעזרתכם!

אם נתקלתם באנשים שאתם לא מכירים במקום שהם לא אמורים להיות בו, אם ראיתם רכב לא מוכר במקום שהוא לא אמור להיות בו - אנא רשמו את מספר הרכב, צבע וסוג. אם נתקלתם באנשים שפורשים רשתות או הולכים עם כלוב ציפורים - אנא דווחו.

נתקלתם בעבירת ציד, בהחזקת החוחיות או בסחר בלתי חוקי בהן?

דווחו לנו:

רשות הטבע והגנים,

טלפון 3639*

הקיץ הישראלי - זה עובר בסוף

הקיץ האחרון היה עתיר בשריפות. שטחים רבים נשרפו סביבנו והשחור השתלט על העיניים. אני מטייל בשדות ובאפרים הקרובים לביתי ולא יודע להחליט אם הצבע השחור הזה הוא יפה או עצוב. הטבע הוא מכלול של מצבים וצריך ללמוד אותם. יש לשרוף הזה אפקט דרמטי שמשתלב עם הצהוב השולט ומצטלם לא רע, לטעמי.

לא תמיד הכל כאן ירוק, רענן ובריא, כמו בסוף החורף ובתחילת האביב. אחרי הכל, אנגליה זה לא פה.

עידן בן שלום

דגניה ב'

לנו יש כאן המון מן הצהוב של הקיץ, שגם בו אני מוצא יופי

ולעיתים הוא אפילו יותר מעניין מעודף הירוק האחיד של החורף. אחר כך יש את ה"מאובק

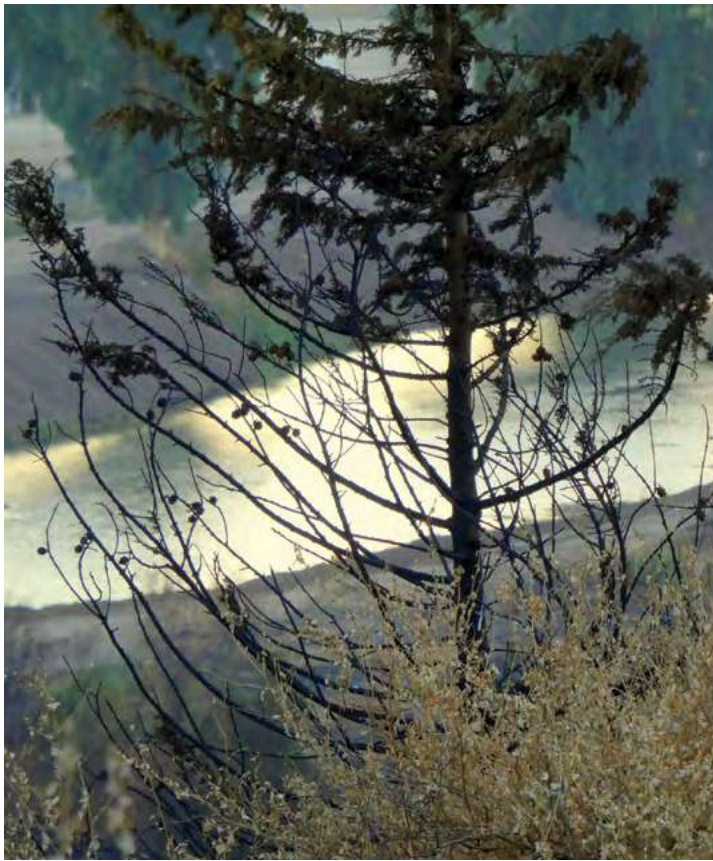
- פודרה" של סוף הקיץ ואליו מצטרף לעיתים השרוף, שגם הוא חלק מהטבע.

שוטטתי לי כהרגלי בפאתי השטח שזה אך נשרף וקלטתי במשקפת, במרחק רב ממני, צללית שנראתה לי כצביה. החלטתי להתקרב ואכן היא היתה שם, המשיכה לרבוץ לבדה בתוך האפר השחור. הדבר עורר בי סקרנות וחשד שאולי היא לא סתם שוכבת שם אלא יש משהו שמונע ממנה לקום. החלטתי לחרוג ממנהגי ולעורר קצת מהומוה. מחאתי כפיים ונופפתי ידיים אבל היא לא התרשמה ונשארה לרבוץ במקומה. היות וגדר חצצה בינינו לא יכולתי להתקרב עד אליה ולבדוק אם היא לכודה או שהיא פצועה וזקוקה לעזרה מקצועית. אמרתי לעצמי בהשלמה, שקצרה ידי מלהושיע הפעם. אז איחלתי לה רק טוב, עזבתי את המקום והמשכתי בדרכי.

כבר היה ערב, והסימנים הברורים להתקצרותו של היום היו די מוחשיים, כמעודדים אותנו - על אף שרק תחילת אוגוסט. בעודי משרך דרכי הביתה חשבתי על המסכנות של חיי הבר שסביבנו ומעין תוגה של טבע ישראלי ירדה עליי:

בבוקר היה זה קיפוד אכול סקביאס, שהסתובב באור יום מלא ליד ביתי. היה ברור לי שהוא לא ממש רואה את דרכו עקב מצבו הגרוע ולכן הוא מסתובב חשוף וחסר כיוון באופן טראגי, ולי אין שום דרך ממשית לעזור לאומלל. ואילו בערב, כשצעדתי מתחת לבית הקברות של אפיקים וראיתי איך כל הסבך הנהדר שהיה שם עלה באש, לא יכולתי שלא לתהות מה עלה בגורלם של כל בעלי החיים שזה היה ביתם ומבצרם במשך תקופה מאוד ארוכה. ראיתי שם במהלך השנים חזירי בר ותנים. היה לי ברור שגם דורבנים וגיריות חיים בסבך

לנו יש כאן המון מן הצהוב של הקיץ, שגם בו אני מוצא יופי ולעיתים הוא אפילו יותר מעניין מעודף הירוק האחיד של החורף

צילומים: עידן בן שלום

הנפלא והבלתי חדיר הזה ועוד המון מכרסמים, זוחלים וציפורים מקננות ובכלל... וכעת מה עלה בגורלם?

תהיתי האם הצליחו כולם לברוח ולנוס מהאש האימתנית שהתלקחה לה שם לפני ימים אחדים והאם הצליחו למלט עצמם מבעוד מועד או שנפלו קורבן לאש (בגלל רשלנות אנושית?), מבלי יכולת להיחלץ.

רק שבוע קודם הייתה שריפה גדולה באזור יער שוויץ ובמושבה כנרת ואני עמדתי מצלם ומשתאה למראה יעפי הכיבוי של טייסינו הנועזים, שירדו קרוב מאוד ללהבות בכדי לפזר את החומר האדום, מעכב הבעירה (צבעו אדום כדי שהטייסים יוכלו לראות ולדעת היכן כבר פוזר החומר והיכן עדיין לא).

אלה המחשבות העגומות איתן עזבתי את הצבייה הבודדה והשארתי מאחורי בטוב, או שלא, בתוך עוד שטח שעלה באש בשבוע האחרון.

חזרתי הביתה מעט מדוכא רק בכדי לראות שוב את קיפודנו החולה מסתובב כעת על הדשא ומנסה מן הסתם לאתר לו איזו ארוחת ערב דרך עיוורונו המקשה.

(אגב, ידידי הווטרינר ניר אלפרט, סיפר לי שאפשר לטפל בקיפודים כאלו שנגועים בסקביאס קשה: מקלפים מהם את כל הקוצים ומשאירים אותם קירחים ומוגנים עד שהם מחדשים את כסותם תוך מתן טיפול תרופתי כלשהו).

מעט קשים ומדכאים הם שלהי ד'קייטא, גם לאדם וגם לחי ולצומח. אני מקווה שעם בוא הסתיו רוחות חדשות ינשבו ויביאו עמן מעט קרירות ומזור, הרבה רטיבות וגם ציפורים נודדות, רעננות ומלאות מוטיבציה, שישבו אלינו לתמוך קצת במקומיים העייפים והמעולפים מחומו של הקיץ הארוך הזה.

אני קורא את שכתבתי ומבין שאני מכניס דמורליזציה בעם ולכן אנסה לסיים בנימה אופטימית ומעט רעשנית.

משפחת דרורים התמקמה לה על כרכוב חלוני ושם הקימה לה קן לתפארת. ובקן ערב רב של גוזלים (או לפחות כך זה נשמע לי). בתחילת הקינן נאבקתי בהם אבל הם גברו עליי בתחבולות, והרפיתי. לכשבקעו הגוזלים הרעש נהיה בלתי נסבל, לטענתם של בני ביתי: אבל אני (שכידוע למקורביי - שמיעתי לא כשהייתה כתוצאה של שנים עתירות דציבלים), בחירשותי המבורכת, איני שומע הרבה מהקופוניה שמחוץ לחלוני, ממש כפי שעולם שלם של צלילים אחרים נחסך ממני. שני הצדדים הרוויחו: אני עשיתי חסד עם משפחת דרורים עליזה ואילו הם הרוויחו מקום קינן אקסקלוסיבי.

WIN WIN SITUATION.

סיימנו במשהו אופטימי נכון?

רק בשמחות חברים ובבקשה להיזהר עם האש.

"כשצעדתי מתחת לבית הקברות של אפיקים וראיתי איך כל הסבך הנהדר שהיה שם עלה באש, לא יכולתי שלא לתהות מה עלה בגורלם של כל בעלי החיים"

צילומים: מנחם ימיני

תקרית אל-חמה: הסיפור שלא סופר

תקרית אל-חמה מתאריך 4.4.1951 הייתה מבצע מתוכנן לפרטיו על ידי צה"ל. תוצאתו המידית הייתה שינוי מהותי ביחסי ישראל-סוריה. ועדת שביתת הנשק של שתי המדינות עשתה הכל על מנת למנוע עימות מזויין אשר יוביל לפגיעה במערכת יחסים חיובית וזהירה אשר נבנתה בעמל רב. תקרית זו הפכה למפנה מעכיר במערכת יחסים זו.

במסגרת מאמר זה נסקרו המחקרים העיקריים שנגעו בפרשיה זו תוך ביקור נוסף בארכיון צה"ל, על מנת לבדוק אפשרות מציאת מסמכים חדשים שהותרו לגילוי. יש לציין, כי גם עתה, התיקים שנסקרו השייכים לתקופה זו, נותרו בחלקם חסויים. כמו כן התברר שגם לגורמים מדיניים הייתה מעורבות בנושא, כך שההיבט המדיני וההיבט הצבאי במבצע זה היו בבחינת צבת בצבת עשויה.

על מנת לרדת לחקר מקורה, יש למקם תקרית זו במסגרת כלל האירועים הסמוכים לה. אין היא עומדת בפני עצמה. לשם כך, נקדים סקירה קצרה באשר למערכת היחסים ישראל-סוריה, עד לנקודת זמן זו. בכלל זה - ההגעה להסכמי שביתת הנשק, בעיות נלוות, יחסה של ישראל להסכמים אלה, אופק מדיני רצוי והתנהלות סורית מול ישראל.

הסכמי שביתת הנשק סוריה-ישראל

סוריה, אשר גישתה כלפי ישראל אופיינית בקיצוניות עקב היותה ערש הלאומיות הערבית, לא הזדרזה להיענות בחיוב לקריאת מועצת הביטחון של האו"ם, לשאת ולתת על שביתת נשק. רק ב־5 באפריל 1949 נאותה ממשלת סוריה לקיים משא ומתן על שביתת נשק עם ישראל. המשא ומתן היה ארוך ומייגע

מבצע זה, שלימים יכונה "תקרית" אכן גרם בתוצאותיו, להבנת כל

ימיני מנחם*

הצדדים - ישראל, סוריה ונציגי האו"ם החברים בוועדת שביתת הנשק, כי תמה תקופה במערכת היחסים תוך תחילתה של תקופה חדשה. המפגשים אשר נמשכו גם בעתיד, חסו תחת צילה של "תקרית" זו. מאן ואילך, ועדת שביתת הנשק (ועדת הש"ן) במסגרת ישיבותיה, תישאר מוגבלת לפתרון בעיות נקודתיות אך לא מעבר לכך.

ככזאת, תקרית זו ותזמונה, מעלים שאלות ותמיהות רבות, אשר חלקן יתכן ותישארנה פתוחות עוד זמן רב. מפאת חשיבותה כגורם ביחסים ישראל-סוריה, יש מקום לנסות ולדלות את מירב הפרטים אשר דרכם ניתן יהיה להאיר במידת האפשר טיבה של פרשייה זו. פרטי התקרית לזמנם, קיבלו סיווג של "סודי" ו"סודי ביותר". מסמכים הנוגעים בדבר נחתמו בארכיון צה"ל תחת מעטה הסיווג. אם אכן היה מדובר בתקרית גרידא, סביר להניח שלא היה מקום להחלת "האפלה" על פרטיה.

* תלמיד לתואר שני במחלקה ללימודי ארץ ישראל, מכללה אקדמית כנרת

סביב האזורים המפורזים צפות ועולות. במהלך הדיונים על הפעילויות המבוצעות, העלתה ישראל לראשונה את תביעתה לזכות ריבונית על האזורים המפורזים. ב־7 במרס שולח יושב ראש ועדת שביית הנשק, הגנרל ריילי, תזכיר, הן לסורים והן לישראלים בו נאמר כי אין לאף צד זכויות ריבוניות כלשהן באזורים המפורזים. עמדה זו כפי שבוטאה, הייתה אחד הגורמים לשינוי במדיניותה המוצהרת של ישראל. ביטוי מפורש לשינוי זה במדיניות הישראלית על אף התזכיר הנ"ל ובניגוד לו, מואר על ידי מכתבו של בן גוריון מה־9 במרס 1951 המופנה לשרים לפי משרדיהם, לשאר חברי הממשלה, לצמרת צה"ל ולשאר גורמים בצה"ל הנוגעים בדבר אשר עיקרו החלת המשפט הישראלי על האזורים המפורזים.

ב־30 במרס מחליטה ממשלת ישראל לפעול למימושה של הריבונות הישראלית באזורים המפורזים.² מגמות אלה, לא מנעו המשך ישיבות ועדת שביית הנשק על מנת למצוא פתרון מוסכם להמשך מפעל ייבוש החולה. ב־3 באפריל נערכו שיחות לא רשמיות במהלך פגישה של ועדת שביית הנשק, בהן הגיעו שתי המשלחות להסכמה כי יש להמשיך את השיחות למחרת, במגמה לדון בטיטה סופית להצעה מוסכמת.

שיגור פטרול ישראלי לאל-חמה 04.04.1951

אל-חמה, אשר שכנה בקצה הדרום-מזרחי של האזור המפורז הדרומי, נשלטה על ידי הסורים. לפי הסכם שביית הנשק היתה מובלעת אל-חמה מחוברת לשטח ישראל בפרוזדור צר, אולם הסורים חלשו בפועל על מעבר צר זה ושלטו עליו. המלון אשר באל-חמה היה בבעלות אזרחים ישראלים אשר סורבו מלהפעילו מחדש ולמעשה נמנעה כל גישה ישראלית למובלעת זו. במרס 1951 ניסו חברי היאחזות הנח"ל בית קציר (לימים, תל קציר) לבקר במעיינות אל-חמה. חיילים סורים חסמו את דרכם וגרשו אותם באיומי נשק. היה ברור שחידוש אחיזה במקום איננו משימה של מה בכך. הרמטכ"ל ידן אף אמר בשיחות סגורות: "כי ניסיון להבטיח ריבונות ישראלית

תוך אי-הסכמה על קווי שביית הנשק. סוריה הצליחה לתפוס שטחים מעבר לקו המנדטורי, אותו קו גבול בינלאומי שנקבע כקו גבול בין המנדט הצרפתי למנדט הבריטי. דהיינו, שטחים שהיו בתחום ארץ ישראל המנדטורית נתפסו על ידי צבא סוריה. הסורים לא היו מוכנים לוותר על שטחים אלה וישראל לא קיבלה את הימצאותם של כוחות צבא סוריים מערבית לקו זה.

הנוסחה הגואלת למצב דברים מקוטב זה באה בדמות הצעה להכיר בשטחים מסוימים כאזורים מפורזים, תוך נסיגה סורית כמה שיותר קרוב לקו הגבול המנדטורי, שבסופה הביאה לחתימה על הסכם שביית נשק. כללית ניתן לומר שמזרחה של ארץ כנרות בזכות יכונה: "הארץ המפורזת".¹ הסכמה זו, שהייתה בה הרבה מן המעורפל, סופה שהולידה סלעי מחלוקת ומאבק תמידיים שלתוכם תיכנס 'תקרית אלחמה' בעתיד, 'תקרית מוטילה' ושאר פעולות תגמול שהפכו לאורח חיים בחבל ארץ זה. החלקים הצבאיים בהסכם יושמו ברובם. באשר לדרך פעולתו של המינהל האזרחי, מחלוקות שעלו טופלו שלא בדרך צבאית. שני הצדדים השתדלו לשמור על יחסים תקינים. מצב זה תאם לתקופה שבין החתימה על הסכם שביית הנשק מאז יולי 1949 ועד לראשית המאבק סביב עבודות ייבוש החולה, החל ממרס 1951. במהלך תקופה זו פעלה ישראל ליצירת עובדות באזור המפורז. הסורים, יצרו גם הם שליטה על אזורים בתוך המרחב המפורז. פעולות השתלטות הדדיות אלה לוו בזהירות מתמדת מיצירת משבר ביחסים, תוך הבאת מחלוקות לליבון בפני ועדת שביית הנשק. מצב דברים זה לא שינה את תפיסתה של ישראל כי האזורים המפורזים הינם בתחום ריבונותה של ישראל, גם אם לא הוסכם על כך.

פרויקט ייבוש החולה כגורם לחידוד עמדות

אווירת ההבנות והזהירות מעימות צבאי מגיעות לקיצן בחודש מרס 1951. בפברואר 1951 מתחילות עבודות ייבוש החולה שבעקבותיהן פורצות תקריות ירי מנשק קל ושטוח מסלול, לעבר כלי עבודה ישראליים. המחלוקות הסמויות

אין ולו דבר עם תכנון צבאי בסיסי, לא תבוקר על ידי הורים עולים חדשים, שהדרך למסד לא נהירה להם. בשורת האיום על נפילת הבנים תתקבל כגזירת שמים. זה, בצמוד לחיסיון שהוטל על ידי הגורמים הצבאיים, יקבור את פרטי האירוע תחת מעטה הסודיות, מה שאכן קרה בפועל.

ב. היתקלות הפטרול בכוח הסורי⁴

הסיוור נתקל בכוח הסורי במרחק 350 מטר מהמוצב הסורי. שוטר צבאי סורי עצר את הסיוור וביקש להמתין עד לקבלת הוראות ממפקדיו באשר למתן אפשרות להמשך הסיוור. במוצב היו שני חיילים עם מקלע ורובה אחד. צפונית לו, שלושה רובאים להבטחת עורף המוצב ושני חיילים מימין למוצב מזוינים ברובה וברובה מדוכה. הסורים התנו את המשך הסיוור בליווי משקיף או"ם. המפקח נאור השיב כי נוסע הוא לאל-חמה ובאם תוך חמש דקות לא יתקבל אישור סורי, בכוונתו להמשיך בסיוור לבדוק את הרכוש היהודי במקום. ואכן המשיך הוא בסיוור בהתאם להוראה שקיבל מפקד הפעולה. השעה 17:24. אש נפתחה מן המוצב. כוח הסיוור לא השיב אש. כתוצאה מהירי הסורי נהג הרכב השני נפצע וגלגל רכב אחורי נפגע מכדור שגרם לתקר. הכוח נטש את הרכבים. מפקד הפעולה אשר היה ברכב השני הודיע כי מסר לסורים כי בכוונתם לחזור על עקבותיהם. הכוח החל בנסיגה. מפקד הכוח הורה ליסוב לאחור. לקח את הפצוע עמו וחבר לרכב שלא נפגע, עקף את הרכב הפגוע ואתו שאר המפקדים, חילץ לאחור עד 200 מטר מהמוצב, עד לשטח מת לגביו. אך הרכב שנתר מאחור לא יכול היה להיחלץ עקב התקר. בניסיונות נואשים להזיז את הרכב, נדרס למוות אחד החיילים אשר השתמש בגלגל הרכב האחורי כמגן. תשעה חיילים נותרו מאחור, לכודים. מפקד הפעולה הורה להם להתחמק לאחור. אש נפתחה לכיוון החיילים הנוותרים גם ממשטרת אל-חמה. חוליה סורית בת שלושה חיילים איגפה את הכוח. בשלב זה החיילים הצליחו לירות אש בלתי יעילה. האם הצליחו לתפעל את אחד הנשקים? האם הפעילו את המקלע שצורף לרכבם? לא מוחזר די הצורך. החיילים שנתרו ללא מפקד ניסו פעולת חילוץ אחרונה עם הרכב. תקר נוסף הפך לאל ניסיון זה. החיילים ירדו שנית מהרכב. נתקלו באש סורית מהמוצב, ממשטרת אל-חמה ומהחוליה הסורית שהלכה רגלית באיגוף תוך ירי וסגירה על הכוח. מרחץ דמים זה הסתיים בנפילת שבעה חיילים - ששה מאש סורית, הרוג דריסה אחד ופצוע נוסף. חייל תשיעי נשבה ביחד עם הפצוע שלא היה נשק בידו, לאחר שהרימו את ידיהם לאות כניעה. הפצוע טופל על ידי הסורים. החייל שלא נפצע, נאזק. בחקירתם הזדהו כשוטרים, על אף כל מה שעבר עליהם, גם בפני אנשי האו"ם שחקרו אותם גם הם, בהמשך. חפציהם של השניים נשדדו על ידי שוביהם. טנדר שיצא בשעה 18:15 עם שני מפקדים - סמל סטרונוב, אחד ממפקדי הסיוור שנטש את הכוח, בליווי קצין המבצעים של גדוד חי"ר 52 מחטיבת גולני. המטרה - חילוץ פצועים. במרחק 500 מ' מהמוצב ניסו ליצור קשר עם המוצב הסורי, תוך הנפת מטפחת לבנה. משלא נענו, שבו מ"מימיתם" כלעומת שבאו. משקיפי האו"ם שיצאו מראש פינה לראות/ללוות את הסיוור הגיעו בסביבות השעה 17:45 לאזור 'תל דובר' תוך פגישה על אם הדרך עם הרכב אשר הצליח לחלץ לאחור. מפקח המשטרה אשר הפקיר את החיילים שנתרו מאחור, תבע ממשקיפי האו"ם לפעול לחילוץ הפצועים. משקיפי האו"ם גם הם שבו לאחור למשטרת צמח תוך דיווח כי נפתחה לעברם אש. משם שמו פניהם חזרה שנית לראש פינה אל מקום ישיבתה של

מלאה במקום זה משמעותו מלחמה כוללת, ובכך לא רצינו".
ב־04.04.1951 אכן מתקיימת פגישה נוספת של ועדת שביתת הנשק בראש פינה, למציאת הסדר מוסכם להמשך פעילות מפעל ייבוש החולה. בו ביום יוצא פטרול ישראלי לאל-חמה לסיור נוכחות תוך ידיעה כי מוצבים כוחות צבא סוריים בכניסה לאתר. פעילותו של סיור זה מסתיימת במרחץ דמים ישראלי: שבעה הרוגים, שני פצועים ושבו אחד. מחיר כבד זה בחיי אדם ותוצאות המפגש בין כוחות סוריים לכוחות ישראלים, חייב בדיקה של האירוע מתחילתו ועד סופו. נערך תחקיר אשר סווג כ"סודי ביותר". נסקור את מהלך האירוע מתחילתו ועד סופו. חלק א' - ההכנות לקראת היציאה. חלק ב' - יציאה לסיור, התנהלותו וסימומו.

א. מעין במסמך בארכיון צה"ל המתאר את ההכנות לפטרול עולה:³

א. נשלח כוח צבאי שרובו טירונים אל מול כוח סורי מאורגן, במוצב השולט על אם הדרך. כולם עולים חדשים בין השנים 1948-1950 (היחידה אליה השתייכו - גדוד 52 מחטיבת גולני).
ב. שדרת הפקוד המשטרית והצבאית אינה בנויה להוביל קרב.
ג. משטרת טבריה מסרבת לבקשת פקוד צפון להוציא כתת שוטרים לסיור (לא נמצא נימוק).
ד. החלפת הנשקים: הרובה הצ'כי של הטיירונים הוחלף ברובה אנגלי על מנת להידמות לשוטרים. עובדה זו הפכה את הכוח לעקר. ברשותו נשק שאינו יודע לתפעל.
ה. קשר לא תקין. תאום קשר לא נעשה ביסודיות.
ו. המסלול עובר במעבר הכרחי צר. גיא הריגה.
ז. חיפוי אווירי או חילוץ אווירי כפי התוכנית המקורית נשללו עוד לפני היציאה לסיור.
ח. מטרת הסיוור כפי שנמסר - בדיקת הרכוש היהודי במקום.
ט. הפקודה המקורית - במקרה של התנגדות סורית, ביטול משימה. בהמשך שונתה הפקודה.
עיון מעמיק במסמך יוסיף עוד תמיהות אולם די בנקודות שהועלו. האם חשב מאן דהוא בשרשרת הפקוד, שנשלח כוח מנוער ולו מהגנה עצמית בלבד "לכבוש" את אל-חמה?
תוך כדי ישיבת ועדת שביתת הנשק הודיעו חברי הוועדה הישראלים על הוצאת הסיוור, תוך הצעה לשלוח שני משקיפי או"ם להילות אליו על מנת להיווכח שאינו פוגע באוכלוסייה הערבית באל-חמה, ובאותה הזדמנות לבדוק נוכחות צבא סורי באל-חמה ובחירבת תאופיק. המשקיפים אכן יצאו לדרך בשעה 16:30 מראש פינה. בשעה זו היה הפטרול כבר בסביבות כינרת. סביר להניח שליווי משקיפי האו"ם היה מונע את הקטל הצפוי. מדוע לא נעשה תיאום זה בזמן? וגם אם לא, מדוע לא ניתנה הוראה להמתין לליווי המשקיפים?
שליחת הסיוור התבצעה חרף התנגדות מפקדת פקוד הצפון, שהניחה כי סביר שהסורים יתקפו את חיילי הסיוור, וחרף הבעת התנגדות נמרצת של אל"מ דב ירמיה, מפקד חטיבה/מחוז 3. הוא חשש שהפטרול לא יצא חי ממשימה זו, אך בכך לא היה די לעצור פקודה שמקורה במטכ"ל. היו לו סיבות אמיתיות לחשש זה. לשלוח טירונים למשימה התאבדותית קרוב לוודאי, מדוע? אך למה לא שלח כתת חיילים לאחר סיום מסלול טירונות לפחות? וכי בכל חטיבת גולני לא היה כוח יותר מיומן? קשה להביע זאת, אך יתכן ולהיותם עולים חדשים היתה נגיעה בדבר? אם ניזכר בקורות העולים בשנות ה־50, אימהות הפכו לשכולות כאשר השכול לא מוכח. ואולי, פרשייה שלהורתה

בחילוץ?

מקבץ השאלות רב דיו אך די במה שהועלה. זה מספק על מנת להבין שנושא החילוץ בדרך צבאית לא היה על הפרק. באשר לקיבוע שם המבצע לדורות - "תקרית" - ברור לגמרי, שלא בכדי נבחר מינוח זה. לשמע המילה "תקרית" מצטלצלת לה היתקלות קלה כלשהי, שיד המקרה עומדת מאחוריה. במקרה דנן מדובר בסיוור יזום של צה"ל ללא היתכנות סיומו בלא קרב. לא תקרית, לא קרב, אלא הקרבת חיילים במשמעותה הפשוטה של המילה. להיות הכוח מגולני אין לכך כל משמעות. גם אם היה הכוח מחטיבה אחרת, התוצאות היו בלתי נמנעות. אולי מפקד אחר היה יורה ברקים ורעמים עד לביטול פקודת היציאה, אם בכלל היה אחד כזה בנמצא, באותם ימים. תוצאת התקרית היא למעשה חיסול ריבונותה של ישראל על חמת גדר עד 1967. זאת במחיר: שבעה הרוגים, שלושה פצועים ושבו אחד.

ששה מתוך החללים של תקרית זו הובאו לקבורה בבית הקברות הצבאי אשר בהר הרצל, ירושלים: ישראלי יצחק, כהן שמעון, בלס שמעון, לעוב נסים, סולוניקוב קלמן וכהן שמחה. החלל השביעי, כהן מרדכי, הובא למנוחת עולמים בבית הקברות הצבאי בנחלת יצחק. בספר ה"זכור" של צה"ל, בו מובאים פרטי הנופלים ומקום נפילתם, צוין מקום הנפילה רק לשלושה מבין שבעת החללים: "נפל בקרב באל-חמה". ליד שמותיהם של ארבעת הנוותרים צוין: "נפל בקרב". מה מקור השינוי ומדוע נקברו הששה שלא ליד מקום מגוריהם, שווה עיון.

פרשיה זו נגנזה תחת מעטה סודיות והרבה סיבות לדבר, כפי העולה עד כה. אותם חיילים, עולים חדשים זה מקרוב באו, הוקרבו עלי משמרת. כוסתה התקרית והנופלים הפכו אלמונים. מי אשר גאל את זכרם והשיב תקרית זו לזיכרון הלאומי היו שלושה פסלים: יובל לופן מקבוץ גינוסר, אחיעם ליפשיץ מבית הלל, והפסלת אסתי סחייק הר-לב. קידם זאת וסייע בידם מדריך הטיולים גיל ברנר. פוסלה אנדרטה מרשימה משלושה גושי אבן בזלת מרשימים, על האחת נחקקה המילה "לזכרם" ומתחתיה מנורת שבעת קנים. כל קנה נבנה מאותיות שמו של כל חלל. בשנייה, נחקקו המילים "יד לשבעה". משני צדיה כפות ידיים פרושות אל-על ודמויות אנוש מחוקות,

ועדת שבת הנשק, תוך העברת עדכונים לוועדה על אודות התקרית. חברי הוועדה סיכמו להגיע למקום התקרית, כל צוות דרך שטחו הריבוני. המשלחת הישראלית מאובטחת על ידי מספר שוטרים, מכשיר קשר, בלוויית שני אמבולנסים אזרחיים ובליווי שלושה גיפים של אנשי האו"ם יצאה ממסורת צמח לדרך בשעה 22:15. הגיעה בקשה להמתין עד להגעתם של משקיפי או"ם מהשטח הסורי אל המוצב. בשעה 22:30 נתקבל אישור לשיירה הישראלית כי ניתן להמשיך אל המוצב הסורי בליווי כוח האו"ם. החללים והשבוים וציודם באופן חלקי פונו בשני האמבולנסים. סיום אירוע - 05:30.

משעה 17:00 עד השעה 05:30 נמשכה "סאגה" זו עד לסיומה. אורך יום מלא, גורל החיילים לוטה בערפל, מקורות המידע תלויים בגורמי האו"ם. אותם גורמים אשר כוח החילוץ המתין לבואם עד אל תוך הלילה, הם אותם הגורמים אשר היו אמורים ללוות את הסיוור תוך יציאה לשלום וחזרה בשלום. אך מידע זה נפקד מפקודת המבצע. על כל פנים, מהעולה מפרטי התקרית בחלק ב' שלה, שוב עולות שאלות די קשות ונעמוד על חלק מהן:

1. הסמל וקצין המבצעים של גדוד 52 מגולני יוצאים לחלץ את הפצועים. הם לא מאובטחים ונשקם - מטפחת לבנה. אחרי תקרית רצחנית שכזו, כיצד יכלו להעלות על הדעת שמטפחת לבנה היא המתכון לחילוץ? סיקור התקרית לא מצביע על נכונות מלאה להשלמת המשימה. המידע שבידם, 500 מטר מהם שוכבים פצועים המשוועים לפינוי. הדם שותת והחיים אוזלים. בתחילת אפריל, שעת הגעתם היא שעת דמדומים. למה ציפו? והסמל אשר נטש את חייליו פעם אחת, עושה זאת שוב.

2. סרן אריה פרידלנדר, החבר במשלחת הישראלית, מגיע עם משלחת מאובטחת. הוא אף ממתין עם המשלחת לבואם של נציגי האו"ם. מדוע לא דאג לעיכוב הסיוור גם כן עד לבוא משקיפי האו"ם? יושב הוא בישיבה בראש פינה, מעדכן על צאת הסיוור, רואה שיוצאים משקיפי או"ם ללוותם, אך הסיוור לא מתבקש להמתין. אתמה!

3. כיצד לא נעשו הכנות למתן סיוע לסיוור במידה שיהיה צורך

להוציא נעל וקסדה. בשלישית, נחקק סיפור התקרית ובצדה לביאה המניקה את גוריה ומתחתיה שמות היוזמים והמבצעים. האנדרטה נחנכה בשנת 2015.

סיכום

החברה הישראלית רואה בנגיעות בפרשיות ביטחוניות מעין כניסה לקודש הקודשים הישראלי. ואכן צה"ל, המהווה תלכיד חברתי (לא כור היתוך) - ראוי שבהיכליו תהא תחושה של מקדש. אך גם העוסקים בקודש החברתי, יש ויוצאת שגגה מתחת ידיהם. מדיניות החיסיון על פרשיות ביטחוניות כבודה במקומה מונח, אך עתים והחיסיון מסייע למי שאינו ראוי לחסות בצל כנפיו. חשיפה לאור השמש ותחקיר גלוי, גם אם ברבות שנים, ימנעו תקלות דומות בעתיד, ותקלות קורות.

אנשי השטח, קרי הגורמים הצבאיים, רואים ברוב הגדול של אנשי האקדמיה אנשים מנותקים. בלשוננו של מאיר עמית - מח"ט גולני מאז 03.05.91, ולימים ראש המוסד: "במשך השנים נכתבו הררי ספרים על תולדות תקומת ישראל, רובם הגדול בידי אנשי אקדמיה מנותקים מרוח הזמן, שנשענו רק על מסמכים, או על עדויות מיד שנייה. גם הספרים האוטוביוגרפיים, שנכתבו בידי בני זמנם, כפי שאנו מכונים בלגלוג בידי ההיסטוריונים החדשים, אלה שבמקום להניח לעובדות להוביל אותם למסקנות, מעדיפים לסמן לעצמם מראש מטרה ואחר כך לירות בסביבה, אינם נקיים מעיוותים עובדתיים מסוימים. חשבתי לנכון להביא לידיעת הציבור ולשיפוטו גם את העיוות הפרטי שלי". מההקדמה לספרו: "ראש בראש".

בהמשך הספר התייחסות לתקרית אל-חמה - עמוד 35: "ב-4 באפריל אירעה תקרית חמורה ביותר. הסורים השתלטו על משטרת אל-חמה (חמת גדר) באזור הדרומי המפורז. פטרול ישראלי שנע באזור, במדי משטרה, נורה באש שנפתחה על הכוח

שלנו. שבעה נהרגו ועוד שלושה נפצעו". למקרא הדברים עולה הרושם כי סיור תמים שנע לתומו, נתקל בתגובה רצחנית שאכן עונה לשם: "תקרית". אך דווקא המסמכים והעדויות המתעדים "תקרית" זו, את אשר קדם לה ואת מה שאירע במהלכה, הם ההוכחה לנחיצותו של מחקר אקדמי נטול פניות, אשר התייעוד הממוסמך בן אותה תקופה, לו - מאור. אכן, העולה מכל אשר קראנו עד כה אין בו כדי להחמיא את המערכת הצבאית. אך דיינו בלקח הנלמד, והיה זה שכרנו. כמה טוב שהצבא מחוייב להעלות על הכתב פקודות מבצעיות, כמה טוב שיש מערכת המשמרת מסמכים מבצעיים, גם אם לדורות. אלו הם הכלים הבסיסיים למחקר, וטוב שכן.

כמו כן, לאחר עשרות שנים נגאל זיכרונם של חללי קרב אל-חמה. רגילים אנו בכך, שאת אשר לא עושה הממסד, יקומו בני העם ויעשו מעשה. ואכן, מאז 2015 נגאל זיכרונם של חללי התקרית על ידי עושי האנדרטה, 'יד לשבעה' בואכה חמת גדר, ואולי בכך תבוא מנוחתם של הנופלים - שלום.

ואחרון, מציאות של הנהגה אשר מחיר החיים קל בעיניה, הנהגה שאינה רואה מול עיניה מסכת חיים הנקטעת באיבה ללא הצבת מטריית הגנה או הצלה בעת הצורך, הנהגה אשר עת שבה היא אל "לוע הארי" עושה היא הכל על מנת לשוב שלמה לארץ החיים, הכל היא כן, להוציא הנהגה. "אם עבריה" לא עמדה לפנייה. במקורותינו נמצא פסוק אחד המביע זאת: "גם תנים חלצו שד, הניקו גוריהן. בת עמי לאכזר, כיענים במדבר" (איכה, ד' ג'). הצבת העובדות לאשורן אין בהן משום גנאי. צה"ל של שנות החמישים הינו צבא בהתהוות. אך למקרא הדברים, מי אשר שולח את הבנים, יפיק לקחים על מנת שלא לחזור למציאות צבאית, שלשמחתנו אבד עליה הכלח.

תודות:

לפרופסור אביעם מוטי, המחלקה ללימודי ארץ ישראל, מכללת כנרת וראש המכון לחקר ארכיאולוגיה גלילית, שאפשר ביצעו של מאמר/תחקיר זה.
לד"ר אפרת קנטור, המחלקה ללימודי ארץ ישראל, מכללת כנרת, אשר כללה תקרית זאת במסגרת הקורסים אותם היא מעבירה. היה זה בעצם מפגש ראשון שלי עם "התקרית" כולל סיור באתר ההנצחה. הכתיבה בהנחייתה, האירה לי נקודות והמוגמר די בזכותה.
ואחרון, לד"ר ראובן גפני, ראש המחלקה ללימודי ארץ ישראל, מכללת כנרת, אשר נאות לתת אפשרות ביטוי גם לסטודנטים, במסגרת המחלקה.

ימיני מנחם

ביבליוגרפיה:

1. מ. בראון, כשהצבא החליף מדיו, יד יצחק בן צבי, ירושלים תשע"ח 2017.
2. ש. גולן, גבול חם מלחמה קרה, מערכות משרד הבטחון, תל אביב 2000.
3. ד. טל, תפיסת הבטחון השוטף של ישראל, מרכז מורשת בן גוריון, אוני' בן גוריון י-ם תשנ"ח 1998.
4. ב. מוריס, מלחמות הגבול של ישראל 1949-1956 תל אביב 1996.
5. א. שלו, שיתוף פעולה בצל עימות, מערכות משרד הבטחון, תל אביב 1989.

ארכיון צה"ל, מקורות:

1. הסכם ישראל סוריה על שביתת נשק כללית.
2. תזכיר על החלת המשפט הישראלי מ-1951/03/09 - ד. בן גוריון (לחברי ממשלה, מטכ"ל, פקוד צפון ועוד).
3. הכנות פטרול אל-חמה - הפטרול לאל-חמה ב-4.4.51.
4. דו"ח פטרול לשטח המפורז - אל-חמה, מפקדת פקוד צפון.

צילום: דניאל וקנין

מצפה ארבל - כשכינרת ונוף נפגשים

אנחנו לקראת הגשמים הראשונים. מדי פעם הקרירות בערב מבשרת לנו שבקרוב יהיה פה חורף, השדות יוריקו והראות תתבהר. זה בהחלט הזמן ליהנות משעת בין ערביים, נוף יפה, רוח קלילה, ספסל, וסלע יציב להניח עליו את הגזייה עם הפינג'אן ולהרתיח את הקפה...
מצפה ארבל זה בהחלט שם מתאים למקום. לתצפית הזו, מומלץ ביותר להגיע לקראת זמן השקיעה. כשאנו צופים לכיוון מזרח, השמש בגבינו וכל הנוף פרוש מולנו ומואר בתאורה טבעית וייחודית.

הפסקת קפה

דניאל וקנין

המראה מהתצפית מנוקד בנקודות עניין ובנוף משגע: סוריה, הרי הגלעד, הגולן ויישובי עמק הירדן הפרושים לרגלינו, אך בראש ובראשונה החופים המזרחיים של הכינרת וכמובן מצוק הארבל, שמזווית זו נראה כמו פוסטר שהוכן מבעוד מועד.

במקום אתר הנצחה לזכרו של ארבל ריין מיובלים, שנהרג ברצועת עזה בשנת 2007, וכך השתלב שמו של ארבל זכרונו לברכה, עם התצפית הייחודית על מצוק הארבל המרשים.

איך מגיעים? מצומת גולני ממשיכים צפונה על כביש 65. במחלף מסד/רביד פונים לכיוון רביד ובכביש הגישה לקיבוץ רואים שילוט ברור על הדרך לכיוון המצפה. נוסעים בדרך עפר כ-2 דקות ומגיעים לרחבת החנייה. מרחבת החנייה הולכים, בהכוונת השילוט, כחמש דקות ומגיעים לתצפית היפה. אנא כבדו את המקום ושימרו על הניקיון.

הקוראים מוזמנים לפתור את החידה בעזרת התמונה ולאחר את המקום שנמצא ברחבי אגן ההיקוות של הכינרת. את הפתרון **המלא** יש לשלוח למייל yael@lakekinneret.co.il

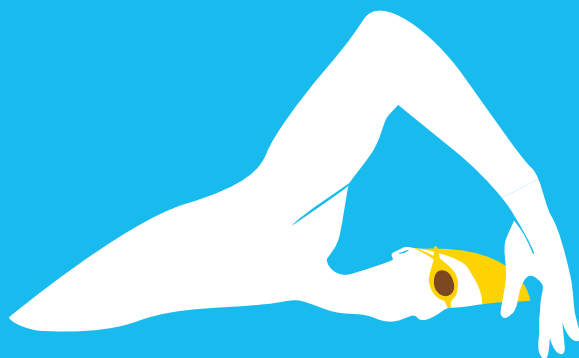
בין הפותרים נכונה יוגרל פרס הנה החידה:

תל חורבות היפה בעולם?
גם מעריציו יאמרו שזה מוגזם
הוא מרהיב, וואללה אלעזיז,
אולי נבנה בגלל אשכנזים?
תוך חודשים ספורים החליף ידדים
בין ערבות אסיה לנהר מצרים
אבניו מעוצבות, אך לא משיש
על זהות משפצו יעיד הליש
וכלל לא ברור איך התגלגל השם
לגיבור קדום עם יתוש מזמזם

**כתב: רון לביא
צילום: יעל סלע**

**פתרון החידה מהגיליון הקודם: תל-חי
הזוכה, מבין פותרי החידה: ד"ר צבי הר-שפר**

סוף עונת הרחצה

ביום ב' 28.10.19
כ"ט בתשרי תש"פ

תסתיים עונת הרחצה בכינרת
ותופסק פעילות תחנות ההצלה
בחופים: צינברי, ברניקי, שקמים,
חוקוק צפון, מפרץ אמנון, כינר,
דוגית, גולן - קטע 13, צאלון, כורסי,
לבנון, חלוקים וגופרה.

אם אין מציל, לא נכנסים לים בחיים!

